

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΜΗΜΑ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**«ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ:
ΝΕΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΥΛΑ Ε. ΠΕΡΙΚΛΗ

A.M. 1340201700276

Θέμα: «Οι πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες. Ο Ελληνικός Αθλητισμός
από την Αρχαιότητα έως την Αθήνα του 1896»

Επιβλέπων Καθηγητής: Θανάσης Χρήστου

Συνεπιβλέπουσα Καθηγήτρια: Ευγενία Γιαννούλη

Συνεπιβλέπων Καθηγητής: Ιάκωβος Μιχαηλίδης

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2019

Πίνακας Περιεχομένων

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6

Α΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Διαστάσεις της σημερινής αθλητικής πραγματικότητας.....	10
1.1 Πολιτικές διαστάσεις.....	10
1.2 Οικονομικές διαστάσεις.....	12
1.3 Κοινωνικές διαστάσεις.....	13
1.4 Ηθικές διαστάσεις.....	13

Β΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες.....	15
2.1 Δρόμος.....	16
2.2 Πάλη.....	16
2.3 Πυγμαχία.....	17
2.4 Παγκράτιο.....	17
2.5 Πένταθλο.....	17
2.6 Δισκοβολία.....	17
2.7 Ακοντισμός.....	18
2.8 Άλμα.....	18
2.9 Ιππικά αγωνίσματα.....	18
2.10 Η λήξη των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων.....	21
2.11 Ρωμαϊκή Περίοδος	22

Γ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ο αθλητισμός στο Βυζάντιο- αθλητισμός στον Μεσαίωνα.....	24
3.1 Κύριοι χώροι άθλησης.....	25
3.2 Τα αναγνωρισμένα ή δημόσια αθλήματα.....	26
3.2.1 Πάλη	26
3.2.2 Πυγμαχία.....	27
3.2.3 Άλμα	27

3.2.4 Δρόμος.....	27
3.2.5 Δίσκος.....	28
3.3 Τα ελεύθερα και τα υπόλοιπα γνωστά αγωνίσματα.....	28
3.4 Αθλητισμός στην Μεσαιωνική Δύση.....	29

Δ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Αθλητισμός στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.....	31
4.1 Αγωνίσματα στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.....	32
4.2 Χώροι άθλησης και αγώνων.....	33
4.3 Οργανωτικά χαρακτηριστικά των αγώνων.....	33
4.4 Αθλήματα αυτής της περιόδου :	34
4.4.1 Το Τρέξιμο ή τροχάδην (Δρόμος η βάδισμα).....	34
4.4.2 Το σημάδι – Σκοποβολή.....	36
4.4.3 Το λιθάρι- Λιθοβολία.....	36
4.4.4 Σήκωμα βάρους - Άρση Βαρών.....	38
4.4.5 Η πάλη ή το πάλεμα.....	38
4.4.6 Το άλμα ή πήδημα.....	39
4.4.7 Η ιππασία.....	39
4.4.8 Ο χορός.....	40
4.4.9 Σπαθί-Ξιφασκία.....	40
4.4.10 Τοξοβολία.....	40
4.5 Τα αθλητικό πρότυπο λίγο πριν την επανάσταση του 1821.....	41
4.6 Αθλητισμός και πνευματικοί και στρατιωτικοί ηγέτες της Επανάστασης..	42

Ε΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Πρώτες προσπάθειες αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων- Ζάππεια.....	46
5.1 Α΄ Ολύμπια –Ζάππεια (1859).....	48
5.2 Β΄ Ολύμπια –Ζάππεια (1870).....	50
5.3 Γ΄ Ολύμπια – Ζάππεια (1875).....	51
5.4 Δ΄ Ολύμπια – Ζάππεια (1888-1889).....	53

ΣΤ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ανάληψη των Αγώνων- Συνθήκες – Προετοιμασίες.....	56
6.1 Ο δρόμος προς την αναβίωση - 1 ^ο Διεθνές Αθλητικό Συνέδριο.....	56

6.2 Η Υποδοχή των Αγώνων.....	60
6.3 Παναθηναϊκό Στάδιο.....	64
6.4 Σκοπευτήριο – Ποδηλατοδρόμιο – Ζάππειο.....	65
6.5 Η προετοιμασία της πόλης της Αθήνας.....	67

Ζ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ολυμπιακοί Αγώνες 1896 – Μαραθώνιος.....	70
7.1 Οι Αγώνες.....	70
7.2 Μαραθώνιος.....	75
7.3 Ο Ολυμπιακός Ύμνος.....	81

Η΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Μικρές ιστορίες, παράδοξα και ιδιαιτερότητες των Αγώνων.....	83
--	----

Θ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Προσωπικότητες των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων.....	94
9.1 Πιέρ ντε Φρεντύ, Βαρόνος ντε Κουμπερτέν.....	94
9.2 Δημήτριος Βικέλας.....	96
9.3 Γεώργιος Αβέρωφ.....	99
9.4 Ευάγγελος Ζάππας.....	101
9.5 Ιωάννης Φωκιανός.....	103
9.6 Βασιλιάς Γεώργιος Α΄ και Διάδοχος Κωνσταντίνος.....	105
9.7 Σπύρος Λούης.....	106

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	108
----------------------	------------

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	114
------------------------------------	------------

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	119
----------------------	------------

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ιστορία της εξέλιξης του Ελληνικού αθλητισμού, καθώς και των στοιχείων που τον συνοδεύουν, από την αρχαιότητα μέχρι και τους πρώτους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες αποτελεί το αντικείμενο της συγκεκριμένης διπλωματικής μεταπτυχιακής εργασίας. Στην ουσία η εξέλιξη του Ελληνικού αθλητισμού συμβαδίζει με την εξέλιξη του Ελληνικού πολιτισμού. Τους καρπούς αυτής της εξέλιξης υιοθέτησε το παγκόσμιο αθλητικό κίνημα. Ένα κίνημα που στήριξε την ανάπτυξή του στην αναγέννηση των Ολυμπιακών αγώνων, στην Αθήνα το 1896, και στο αστείρευτο ιδεολογικό κεφάλαιο που του προσέφερε αυτή η διοργάνωση.

Οι Ολυμπιακοί αγώνες αναπτύχθηκαν και εξελίχθηκαν σε κορυφαίο διεθνές γεγονός. Η Ελλάδα είναι ο τόπος που τους γέννησε και η χώρα που συνέβαλε σημαντικά στην αναβίωσή τους το 1896. Οι διαχρονικές τους αξίες μεταφέρθηκαν μέσα στους αιώνες, από τον αρχαίο κόσμο στο Βυζάντιο και από εκεί στον Ελληνισμό στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας για να δοθούν στην παγκόσμια κοινότητα στην πρώτη σύγχρονη διοργάνωσή τους. Οι αξίες τους δεν αλλοιώθηκαν μέσα από το πέρασμα του χρόνου αλλά εξελίχθηκαν και διαφυλάχτηκαν μέσα στην κιβωτό τους, τον Ελληνικό λαό.

Ένα λαό που υποδέχτηκε την ανάληψη της διοργάνωσης των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών αγώνων έχοντας πλήρη συναίσθηση της τιμής αλλά και της ευθύνης να πραγματοποιηθούν Αγώνες που θα αναδείκνυαν τις προαιώνιες-πανανθρώπινες αξίες των προγόνων του. Αγώνες με λάμψη αντάξια της ιστορίας και του πολιτισμού που πρέσβευαν.

Αυτή την πρώτη διοργάνωση των σύγχρονων Ολυμπιακών αγώνων, τα πρόσωπα που συνέβαλαν στην αναγέννηση τους, τους πρωταγωνιστές, τις συνθήκες που επικρατούσαν, τις πρότερες προσπάθειες αναβίωσης, την εξέλιξη και τις επιρροές που δέχθηκε ο Ελληνικός αθλητισμός από την αρχαιότητα μέχρι το 1896, αλλά και την συμβολή του στην πολιτιστική - πολιτισμική κληρονομιά των Ελλήνων και στην παγκόσμια αθλητική κοινότητα, φιλοδοξεί να παρουσιάσει η παρακάτω διπλωματική εργασία.

Η εκπόνηση της -όπως και κάθε εργασία στον πανεπιστημιακό χώρο- αποτελεί το επιστέγασμα μιας προσπάθειας για την απόκτηση της γνώσης.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου για την μεταλαμπάδευση των γνώσεών τους και το ειλικρινές ενδιαφέρον που έδειξαν καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες μέσα από την καρδιά μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου και διευθυντή του μεταπτυχιακού προγράμματος, κύριο Αθανάσιο Χρήστου, ο οποίος με την επιστημονική καθοδήγησή του, τις εύστοχες παρατηρήσεις του, τις παροτρύνσεις και την αμέριστη συμπαράστασή του αλλά κυρίως την καλοπροαίρετη διάθεσή του, έκανε την προσπάθειά μου ευκολότερη.

Τέλος ευχαριστώ τα μέλη της οικογένειάς μου που πάντα θα τους χρωστώ λίγο παραπάνω χρόνο, για την υποστήριξη και αυτής της προσπάθειάς μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο αθλητισμός έχει συνδεθεί με την ιστορία του ανθρώπου, την εξέλιξή του και την πρόοδό του σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο. Αποτελεί ένα φαινόμενο με τεράστια κοινωνική δυναμική που κινητοποιεί οικονομικά, πολιτιστικά και πολιτικά στοιχεία και βέβαια περιλαμβάνει ηθικές διαστάσεις που μεταβάλλονται ανά εποχή. Επηρεάζει και επηρεάζεται από το περιβάλλον και καθορίζει αλλά συγχρόνως καθορίζεται από αυτό. Η μελέτη των αθλητικών δρώμενων δεν περιορίζεται στα στενά πλαίσια των αγωνισμάτων αλλά επεκτείνεται στους περισσότερους τομείς της δραστηριότητας του ανθρώπου καθιστώντας τον αθλητισμό αναπόσπαστο κομμάτι της Ιστορίας.

Σήμερα οι μεγαλύτερες εκδηλώσεις σε παγκόσμιο επίπεδο είναι οι αθλητικές. Παγκόσμια πρωταθλήματα αθλημάτων (ποδοσφαίρου, καλαθοσφαίρισης, κλασικού αθλητισμού κ.α.), πρωταθλήματα ηπείρων, εθνικά πρωταθλήματα, διασυλλογικές οργανώσεις σε κάθε επίπεδο και βέβαια Ολυμπιακοί αγώνες. Συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον του παγκόσμιου κοινού και οι προεκτάσεις τους είναι πολλές και σε πολλά επίπεδα, δεν είναι απλά αθλητικές .

Ενδεικτικό της δύναμης του αθλητισμού στην εποχή μας είναι το ότι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.), έχει λιγότερα μέλη (194) από την Διεθνή Ολυμπιακή επιτροπή (Δ.Ο.Ε.) της οποίας η επιρροή σε παγκόσμιο επίπεδο είναι ιδιαίτερα σημαντική. (206 συμμετοχές κρατών στους τελευταίους Ολυμπιακούς αγώνες).

Ο συναγωνισμός μεταξύ χωρών για την ανάληψη αθλητικών διοργανώσεων είναι έντονος όχι απλά γιατί αποφέρει οικονομικά οφέλη (μερικές φορές συμβαίνει και το αντίθετο) αλλά και γιατί θεωρείται δείγμα προόδου και δύναμης μιας κοινωνίας.

Οι πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Αθήνα το 1896 αποτελούν την αφετηρία της σύγχρονης Ολυμπιακής και αθλητικής πραγματικότητας. Το εύλογο ερώτημα είναι κατά πόσο αυτή η αφετηρία συνδέεται με τον Ελληνικό αθλητισμό αλλά και με τους αρχαίους Ολυμπιακούς Αγώνες όχι απλά σε επίπεδο αθλημάτων αλλά σε επίπεδο αξιών. Η αναζήτηση απαντήσεων θα βοηθούσε στο να κατανοήσουμε την επιρροή του αθλητισμού στην εξέλιξη του πολιτισμού. Τη σχέση και τη θέση του Ελληνικού αθλητισμού, με έμφαση στους αρχαίους Ολυμπιακούς

Αγώνες, με το παγκόσμιο αθλητικό κίνημα. Την επίδραση του αθλητισμού στις διάφορες περιόδους της Ελληνικής ιστορίας και ιδιαίτερα τη διαδρομή μέσα στο χρόνο και τη διαχρονικότητα των αξιών που καλλιεργήθηκαν μέσω του αθλητισμού, καθώς και το ρόλο που διαδραμάτισαν οι πρωτοπόροι της αναγέννησης των Ολυμπιακών αγώνων και της σύγχρονης Ολυμπιακής ιδεολογίας.

Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας, μέσω της μελέτης της βιβλιογραφίας, είναι να εντοπίσει και να περιγράψει τα σημαντικά σημεία στην ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων αλλά και της αθλητικής κουλτούρας των Ελλήνων, τις προσπάθειες αναβίωσης αλλά και τις αξίες που έκαναν τους συγκεκριμένους αγώνες σύμβολο συναδέλφωσης, φιλίας, σεβασμού και ειρήνης μεταξύ των λαών.

Η Βιβλιογραφία που αναφέρεται στους Ολυμπιακούς Αγώνες είναι ικανοποιητική και σε γενικές γραμμές υπάρχει ταύτιση των απόψεων των συγγραφέων σε ό,τι αφορά τα γεγονότα. Ιδιαίτερα τα γεγονότα της αναβίωσης των αγώνων αφορούν το σχετικά πρόσφατο παρελθόν και η καταγραφή τους προέρχεται από πολλές και διαφορετικές κατευθύνσεις (θεατές των Αγώνων, συμμετέχοντες αθλητές, μέλη οργανωτικών επιτροπών, τύπος της εποχής, λογοτεχνικά κείμενα από λόγιους που παρευρέθηκαν στο γεγονός, ιστορικούς της εποχής κ.α.). Είναι αξιοσημείωτο ότι μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας συμπίπτει με την περίοδο ανάληψης και διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 από την Αθήνα αλλά και με την περίοδο διεκδίκησης των Ολυμπιακών Αγώνων του 1996 επίσης από την Αθήνα.

Η προσέγγιση του θέματος βασίζεται κατά κύριο λόγο στην ποιοτική επιλογή και αξιοποίηση στοιχείων που προέρχονται από συγγραφικά έργα διδασκόντων σε Πανεπιστημιακά ιδρύματα της χώρας σχετικά με τον αθλητισμό (Σ.Ε.Φ.Α.Α., Τ.Ο.Δ.Α.) καθώς και από το υλικό διδασκαλίας του προγράμματος Ολυμπιακής Παιδείας. Παράλληλα η αξιοποίηση του διαδικτυακού χώρου στηρίζεται κυρίως σε πρόσφατες αναρτήσεις μια και η συγγραφή σχετικών βιβλίων μετά το 2004 έχει περιοριστεί. Σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις το μεγαλύτερο μέρος των πληροφοριών προέρχεται από περισσότερες από μία πηγές.

Διάρθρωση της Εργασίας

Το κυρίως κείμενο της εργασίας αποτελείται από εννέα κεφάλαια που αναφέρονται :

Α΄ Κεφάλαιο: Στη θέση του αθλητισμού στη σύγχρονη κοινωνία και τις διαστάσεις της σημερινής αθλητικής πραγματικότητας. Με ιδιαίτερη έμφαση στις πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και ηθικές επιρροές του αθλητισμού στην ζωή του σύγχρονου ανθρώπου.

Β΄ Κεφάλαιο: Στους Αρχαίους Ολυμπιακούς Αγώνες περιγράφοντας βασικά τους στοιχεία, αθλήματα, ιδιαίτερες στιγμές, χαρακτηριστικά και αντιλήψεις. Μέσα από αυτές τις περιγραφές παρουσιάζεται η σημασία του αθλητισμού στην ζωή των αρχαίων Ελλήνων και η αξία της αθλητικής αγωγής στην εκπαίδευση των νέων.

Γ΄ Κεφάλαιο: Στον αθλητισμό στο Βυζάντιο περιγράφοντας βασικά του στοιχεία, αθλήματα, χαρακτηριστικά και αντιλήψεις που επικρατούσαν στη συγκεκριμένη εποχή. Την αλλαγή στην προσέγγιση του αθλητισμού σε συνδυασμό με την χριστιανική θρησκεία, τις δυτικές επιρροές καθώς και στοιχεία του αθλητισμού στη λαϊκή και λογοτεχνική κουλτούρα.

Δ΄ Κεφάλαιο: Στον αθλητισμό στα χρόνια της Τουρκοκρατίας περιγράφοντας βασικά τους στοιχεία, αθλήματα, χαρακτηριστικά και αντιλήψεις καθώς και το ρόλο του στην επανάσταση του 1821. Την ιδιαίτερη σημασία του αθλητισμού στην διατήρηση αλλά και ανάπτυξη των δεσμών μεταξύ των σκλαβωμένων Ελλήνων αλλά και την ανάδειξη του σε βασικό παράγοντα προετοιμασίας και πολεμικής ετοιμότητας κλεφτών και αρματολών.

Ε΄ Κεφάλαιο: Στις πρώτες προσπάθειες αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων. Με ιδιαίτερη αναφορά στα «Ολύμπια», αγώνες που αποτέλεσαν τον προπομπό των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων και δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες για την διοργάνωσή τους.

ΣΤ΄ Κεφάλαιο: Στην ανάληψη των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων, τις συνθήκες που επικρατούσαν στην Ελλάδα και τις προετοιμασίες για τη διεξαγωγή τους. Την παρουσία και συμβολή του Δημήτριου Βικέλα και του Πιέρ ντε Κουμπερτέν στην ανάληψη των αγώνων αλλά και της τεράστιας προσπάθειας της οργανωτικής επιτροπής για την εξεύρεση πόρων για την διοργάνωση των αγώνων αλλά και την έγκαιρη κατασκευή των αθλητικών εγκαταστάσεων.

Ζ΄ Κεφάλαιο: Στη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 1896 από την τελετή έναρξης ως τη λήξη τους με ιδιαίτερη αναφορά στον Μαραθώνιο και την

θρυλική νίκη του Σπύρου Λούη. Την παρουσία του κόσμου κατά τη διάρκεια των αγώνων, τον Ολυμπιακό ύμνο και τις διεθνείς συμμετοχές αθλητών.

Η' Κεφάλαιο: Στις μικρές ιστορίες, τα παράδοξα και τις ιδιαιτερότητες των Αγώνων της Αθήνας το 1896. Στοιχεία που προσδίδουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά σε κάθε διοργάνωση και που κατά κύριο λόγο προκύπτουν κατά την εξέλιξή της και δεν προσχεδιάζονται.

Θ' Κεφάλαιο: Στις προσωπικότητες που συνέβαλαν στην αναβίωση και καθιέρωση των Αγώνων. Μια ξεχωριστή αναφορά στους ανθρώπους που με τις ιδέες τους, τις ενέργειές τους, τις προσφορές τους, τις προσπάθειές τους και την συνολική τους στάση ζωής συνέδραμαν στην αναγέννηση και ανάπτυξη του μεγαλύτερου αθλητικού θεσμού.

Α΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΑΘΛΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ο Αθλητισμός είναι μέρος της ιστορίας του ανθρώπου σχεδόν σε όλες τις περιόδους της. Σήμερα η θέση του αθλητισμού είναι περισσότερο κυρίαρχη από ποτέ σε παγκόσμιο επίπεδο, με επιρροή στους περισσότερους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και διαστάσεις ανάλογες της δύναμης που απορρέει από την αποδοχή του. Ο αθλητισμός, και ιδιαίτερα η κορυφαία εκδήλωσή του οι Ολυμπιακοί Αγώνες, χαρακτηρίζεται από μια ιδιαίτερη δυναμική με οικουμενική διάσταση. Ο Ολυμπισμός, το Ολυμπιακό ιδεώδες είναι ο μόνος θεσμός που διατηρήθηκε από την αρχαιότητα και εξακολουθεί να είναι αρεστός σ' όλο τον κόσμο¹, ξεπερνώντας σε αποδοχή θρησκείες και πολιτικά συστήματα.

1.1 Πολιτικές Διαστάσεις

Η παρουσία του αθλητισμού και των αθλητικών δρώμενων στην ζωή του ανθρώπου επηρέασε τις πολιτικές του δραστηριότητες αλλά και ο αθλητισμός επηρεάστηκε από αυτές σχεδόν σε όλες τις εποχές.

Σε κάθε περίπτωση η δύναμη του Αθλητισμού αναγνωρίζεται από τους πολιτικούς οι οποίοι προσπαθούν να εκμεταλλευτούν την γοητεία που ασκεί στις λαϊκές μάζες αλλά αρκετές φορές έχουν πέσει και οι ίδιοι θύματα αυτής της μεγάλης επιρροής. Σχεδόν όλες οι μορφές εξουσίας επενδύουν στην επικοινωνιακή δύναμη του αθλητισμού αποσκοπώντας στην επιτυχία τους σε κάθε είδους συναγωνισμό πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, εντός και εκτός συνόρων.

Χαρακτηριστικά Παραδείγματα τέτοιων επιδιώξεων αποτελούν :

Η προσπάθεια του Χίτλερ να επιβάλει την θεωρία του «περί αρίας» φυλής αλλά και να εντυπωσιάσει την παγκόσμια κοινή γνώμη στους Ολυμπιακούς αγώνες του 1936² καθώς και οι προσπάθειες δικτατορικών καθεστώτων (Αργεντινή, Χιλή κ.α.) να εκμεταλλευτούν την δύναμη του αθλητισμού (κυρίως του ποδοσφαίρου) για να κερδίσουν συμπάθειες... ακόμη και σε εκδηλώσεις παγκόσμιας εμβέλειας (Αργεντινή - Παγκόσμιο κύπελλο ποδοσφαίρου 1978³, Μέξικο –Ολυμπιακοί Αγώνες

¹ Γιάννης Κούρος, *Το εξαήμερο του αιώνα*, Μελβούρνη 1995. σ.153

² Θεόδωρος Αυγερινός, *Κοινωνιολογία του Αθλητισμού*, Θεσσαλονίκη 2007.σ.144

³ Θανάσης Κρεκούκας, *1978 Το μοντιάλ της ντροπής* 25/6/2016.<https://www.sport24.gr/Columns/longform/1978-to-moyntial-ths-ntrophs.2864421.html>. Ανακτήθηκε 17/3/2019 και *Παγκόσμιο Κύπελλο 1978: Το μοντιάλ- ντροπή της Αργεντινικής χούντας.* 20/6/2018

1968 κτλ). Στην Ελλάδα το δικτατορικό καθεστώς επένδυσε επικοινωνιακά στην κατάκτηση του κυπέλου κυπελλούχων στο BASKET από την ΑΕΚ καθώς και στη παρουσία του ΠΑΟ στον τελικό του κυπέλου πρωταθλητριών στο ποδόσφαιρο το 1971 (Wempley).

Παράλληλα η τιμωρία των ηττημένων των δύο παγκοσμίων πολέμων συμπεριελάμβανε και την έμμεση ή άμεση αποβολή τους από τα αθλητικά δρώμενα (π.χ. Ολυμπιακοί αγώνες 1948 ⁴) ενώ αθλητικά γεγονότα επηρεάζονται ή και ακυρώνονται εξαιτίας πολιτικών γεγονότων. Είναι χαρακτηριστική η μη πραγματοποίηση των Ολυμπιακών αγώνων εξαιτίας των δύο παγκοσμίων συρράξεων καθώς και το μποϋκοτάζ τους από χώρες εξαιτίας πολιτικών διαφορών με τους διοργανωτές.⁵

Είναι τέτοια η επιρροή που έχει στην πολιτική ζωή ο αθλητισμός που σε αρκετές περιπτώσεις όταν δηλώνεις ποια ομάδα υποστηρίζεις δηλώνεις ταυτόχρονα, σε μεγάλο βαθμό, και την πολιτική σου θέση, (Κύπρος: Α.Π.Ο.Ε.Λ= Δεξιός, ΟΜΟΝΟΙΑ= Αριστερός ⁶). Αρκετοί πολιτικοί έχουν οδηγηθεί σε παραίτηση, ή έχουν χάσει ακόμη και την εξουσία εξαιτίας και της σύγκρουσής τους με τους οπαδούς ή τα στελέχη μιας αθλητικής ομάδας. Η χώρα μας δεν αποτελεί εξαίρεση σε αυτό...

Είναι άξιο αναφοράς ότι και σε παλαιότερες εποχές οι πολιτικοί επεδίωκαν να αποκομίσουν οφέλη από τα αθλητικά δρώμενα: Οι Πανελλήνιοι αρχαίοι αγώνες αποτέλεσαν μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία για την προβολή φιλόδοξων πολιτικών που επιθυμούσαν να κάνουν ιδιαίτερα αισθητή την παρουσία τους ⁷. Επίσης έχει πολλούς υποστηρικτές η άποψη ότι οι συγκεκριμένοι αγώνες οφείλουν την άνθησή τους στους τυράννους (σφετεριστές της εξουσίας) που επεδίωκαν να κερδίσουν τη λαϊκή αποδοχή μέσω της σύνδεσής τους με τους αγώνες. Ιδιαίτερα την περίοδο 650-500π.Χ. που οι περισσότερες πόλεις κράτη είχαν τυραννική διακυβέρνηση.⁸ Επίσης οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες μέσω του (κακώς εννοούμενου) αθλητισμού προσέφεραν

<https://tvxs.gr/news/athlitika/pagkosmio-kypello-1978-moyntial-ntropi-tis-argentinikis-xoyntas>.

Ανακτήθηκε 18/3/2019

⁴ JMac Alon, *Ολυμπιακοί Αγώνες Αναφορές προσεγγίσεις, Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες 1896-2000*, Αθήνα 2004 – ΥΠ.Ε.Π.Θ., Αθήνα 2001.σ.188

⁵ Ναννίνα Σακκά- Νικολακοπούλου, *Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα χ.χ. σ.28,66

⁶ Μικαέλο Παπαδάκης. *Ο εμφύλιος στον ΑΠΟΕΛ και η γέννηση της Ομόνοιας*.30/11/2016. <https://www.omada.reporer.com.cy> Ανακτήθηκε 17/3/2019

⁷ Ιωάννης Μουρατίδης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Αρχαίου κόσμου*, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 347

⁸ Ιωάννης Μουρατίδης, *ό.π.*, σ. 346

θέαμα στο λαό ...⁹ ενώ η επιρροή του αθλητισμού και στην Βυζαντινή αυτοκρατορία είναι ιδιαίτερα σημαντική. Είναι αξιοσημείωτο ότι στην στάση του Νίκα ο Ιουστινιανός συγκρούστηκε όχι απλά με του οπαδούς δύο ισχυρών ιπποδρομιακών ομάδων αλλά και με τους εκπροσώπους πολιτικών τάσεων που στράφηκαν εναντίον του γιατί στην πραγματικότητα είχαν ταυτισθεί οπαδοί Ιπποδρομιακής ομάδας και οπαδοί πολιτικής τάσης¹⁰.

1.2 Οικονομικές Διαστάσεις

Στη σημερινή εποχή η σύνδεση του Αθλητισμού με την οικονομία είναι γεγονός. Νόμιμες αλλά αρκετές φορές και παράνομες οικονομικές δραστηριότητες περιστρέφονται γύρω από τα Αθλητικά δρώμενα.

Οι οικονομικές δράσεις γύρω από ένα αθλητικό γεγονός είναι πολλές και αν πρόκειται και για γεγονός υψηλού ενδιαφέροντος αποκτούν τεράστιες διαστάσεις. Τομείς της οικονομίας όπως ο κατασκευαστικός, των μεταφορών, της αποθήκευσης, της φιλοξενίας, της εστίασης, της διακίνησης, της επικοινωνίας, της διαφήμισης, της εκπαίδευσης, της ασφάλειας, της τεχνολογίας, του εμπορίου και της διοικητικής υποστήριξης εμπλέκονται σε κάθε αθλητικό γεγονός και η εμπλοκή αυτή είναι ανάλογη του μεγέθους του γεγονότος.

Παράλληλα δεν είναι καθόλου αμελητέος ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός εταιριών με καθαρό αθλητικό προσανατολισμό, από την κατασκευή ρούχων και αξεσουάρ αθλητισμού μέχρι την διοργάνωση αθλητικών γεγονότων και παράλληλων εκδηλώσεων με αυτά ¹¹.

Ακόμη και οι ίδιοι οι εμπλεκόμενοι, ομάδες- παράγοντες- αθλητές, διακινούν μεγάλα χρηματικά ποσά στο πλαίσιο της βελτίωσης και ενίσχυσής τους ενώ τεράστια ποσά υπενδύονται για την προβολή προσώπων και εταιρειών-οργανισμών για της συσχέτιση του ονόματος τους με ένα αθλητικό γεγονός, μια ομάδα, έναν προπονητή, έναν αθλητή ¹²...

⁹ Ιωάννης Μουρατίδης, ό.π., σ. 484-485

¹⁰ Μιχαηλίδης Γιώργος, *Πως ο Ιουστινιανός έσφαξε 30.000 «αγανακτισμένους»*, 18/1/2012. [https://www.iefimerida.gr/news](https://www.iefimerida.gr/news/Ανακτήθηκε%2017/3/2019) Ανακτήθηκε 17/3/2019

¹¹ Θεόδωρος Αυγερινός, *Κοινωνιολογία του Αθλητισμού*, Θεσσαλονίκη 2007., σ. 259-266

¹² Θεόδωρος Αυγερινός, ό. π. .σ. 245

Τέλος πολύ μεγάλα χρηματικά ποσά που δεν είναι εύκολο να υπολογιστούν με ακρίβεια διακινούνται στον στοιχηματισμό (νόμιμο και παράνομο). Ο αθλητισμός αποτελεί έναν από τους πρώτους τομείς διακίνησης χρημάτων παγκοσμίως.

1.3 Κοινωνικές διαστάσεις

Ο αθλητισμός στο κοινωνικό επίπεδο αποτελεί το όχημα για την επίτευξη πολλών και διαφορετικών στόχων.

Είναι το μέσο για να διαφύγουν άνθρωποι από την φτώχεια (π.χ. τρίτος κόσμος) ή η ελπίδα για εύκολο πλουτισμό (π.χ. στοίχημα). Συγχρόνως είναι τρόπος διασκέδασης (ενεργητικής και παθητικής) για ένα πολύ υψηλό ποσοστό του ανθρώπινου δυναμικού των περισσότερων κοινωνιών. Ανεξάρτητα από το θρήσκευμα, την κοινωνική θέση, την οικονομική ικανότητα, την ηλικία, το φύλο, την ιδεολογία, τον πολιτικό προσανατολισμό κ.α. ο αθλητισμός προκαλεί το ενδιαφέρον των περισσότερων μελών μιας κοινωνίας.

Είναι τέτοια η κοινωνική του αποδοχή που σε πολλές περιπτώσεις τον καθιστά μέσο επιβολής της ανωτερότητας ενός ατόμου ή ακόμα περισσότερο ενός κοινωνικού συστήματος¹³. Κυρίως όμως είναι μέσο κοινωνικοποίησης και έκφρασης. Μέσω του αθλητισμού και ιδιαίτερα μέσω των ομαδικών αθλημάτων εκφράζονται μεγάλες κοινωνικές ομάδες. Εκδηλώνονται ανταγωνισμοί, αντιπαράθεσεις, διαφορετικές αντιλήψεις και καταβολές. Είναι χαρακτηριστική η αντιπαράθεση των δύο «αιώνιων» αντιπάλων του ελληνικού ποδοσφαίρου. Ο κόσμος της εργατιάς, των προσφυγικών συνοικιών και του λιμανιού του Πειραιά (Ολυμπιακός), απέναντι στην αστική τάξη της Αθήνας (Παναθηναϊκός). Ανάλογη και η αντιπαράθεση των ομάδων Θεσσαλονίκης και Αθήνας, Βορρά και Νότου, πρόκειται για μια ριζωμένη αντίληψη, η οποία εδράζεται στην αμφισβήτηση των πρωτείων της πρωτεύουσας.

Η θέση του και η δύναμή του σε μια κοινωνία αλλά και η πρόοδός της, σε πολύ μεγάλο βαθμό φαίνεται από τη θέση που έχει ο αθλητισμός στο εκπαιδευτικό της σύστημα, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο τον εντάσσει σε αυτό.¹⁴

1.4 Ηθικές διαστάσεις

Οι ηθικές διαστάσεις του αθλητισμού βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με τις κοινωνικές διαστάσεις του. Η φιλοσοφία και οι προτεραιότητες που επικρατούν σε

¹³ Θεόδωρος Αυγερινός, ό. π., σ. 77

¹⁴ Θεόδωρος Αυγερινός, ό. π., σ. 564

ένα σύνολο ανθρώπων, καθορίζουν και τις αξίες που επικρατούν στα αθλητικά δρώμενα.

Σήμερα τα οικονομικά χαρακτηριστικά του αθλητισμού, το κέρδος και η εμπορευματοποίηση¹⁵ κατέχουν κυρίαρχο ρόλο στις αθλητικές διαδικασίες και συνεπώς καθορίζουν και τις αρχές που κατά κύριο λόγο επικρατούν σε αυτές.

Στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα (μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο και έντονα μετά το 1968) η πολιτικοποίηση αποτέλεσε μια μεγάλη πληγή για το αθλητικό κίνημα και τον Ολυμπισμό¹⁶.

Τα προηγούμενα χρόνια η «ρομαντική» διάθεση απέναντι στον αθλητισμό ήταν αυτή που αποτέλεσε και την δύναμη ανάπτυξής του. Η ίδια αυτή διάθεση συνέχισε να υπάρχει μέχρι και στις μέρες μας αλλά στα χαμηλά επίπεδα του αθλητισμού. Αποτελεί όμως τη βάση του, και σε αυτές τις βασικές του αρχές και αξίες προστρέχουμε αλλά και επικαλούμαστε σε κάθε κρίση όχι μόνο αθλητική αλλά και κοινωνική.

¹⁵ Θεόδωρος Αυγερινός, ό .π., σ. 243

¹⁶ Θεόδωρος Αυγερινός, *Κοινωνιολογία του Αθλητισμού*, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 144

Β΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΡΧΑΙΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Οι βάσεις του σύγχρονου παγκόσμιου αθλητισμού, και φυσικά του Ελληνικού, σχεδόν σε όλες τους τις διαστάσεις στηρίζονται στους αρχαίους Ιερούς Πανελλήνιους αγώνες και ιδιαίτερα τους Ολυμπιακούς αγώνες .

Σίγουρα και πριν τους Αρχαίους Ελληνικούς αγώνες υπήρχαν αθλητικές δραστηριότητες (Βαβυλώνιοι, Ασσύριοι, Αιγύπτιοι, Κινέζοι) αλλά οι Έλληνες ήταν αυτοί που έδωσαν τις αρχές του σύγχρονου αθλητισμού, αυτοί που το απλό παιχνίδι το έκαναν άθλημα και του προσέδωσαν αξίες και συμβολισμούς πέρα από τα στενά όρια του μετατρέποντας ακόμη και την τέχνη του πολέμου σε άθλημα.

Όλοι οι πανελλήνιοι αθλητικοί αγώνες-τα Νέμεα 573 π.Χ., τα Ίσθμια 581 π.Χ, τα Πύθια 582 π.Χ., τα Ολύμπια 776 π.Χ.- ήταν θρησκευτικοί αγώνες προς τιμή θεών και για τον λόγο αυτό είχαν ιερή και σημαντική αξία, πέρα από την αθλητική, στη ζωή των Ελλήνων. Αποτελούσαν σημείο αναφοράς στην καθημερινότητά τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι μετρούσαν τον χρόνο με βάση την περίοδο ανάμεσα σε δύο Ολυμπιακούς αγώνες¹⁷, την οποία ονόμαζαν και ονομάζουμε και σήμερα Ολυμπιάδα.

Τα Πύθια τελούνταν κάθε τέσσερα χρόνια προς τιμή του Απόλλωνα. Τα Νέμεα και τα Ίσθμια κάθε δύο χρόνια προς τιμή του Δία και του Ποσειδώνα αντίστοιχα. Όλοι οι αγώνες περιελάμβαναν και παράλληλους καλλιτεχνικούς αγώνες (μουσικούς, ποιητικούς κ.α.) Οι μόνοι που ήταν καθαρά αθλητικοί ήταν οι Ολυμπιακοί αγώνες .

Οι Ολυμπιακοί αγώνες γινόντουσαν κάθε τέσσερα χρόνια στην Ολυμπία προς τιμή του Δία. Ο χώρος τέλεσης των αγώνων ήταν ένας ιερός λατρευτικός χώρος, εξαιρετικής ομορφιάς, με ναούς και κτίσματα που αποσκοπούσαν να εξυπηρετήσουν τις όποιες λατρευτικές εκδηλώσεις προς τους θεούς αλλά και να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των αγωνιζομένων και των συνοδών τους. Βέβαια το στάδιο και ο υπόδρομος ήταν αναπόσπαστα μέρη αυτού του ιερού χώρου. Η χωρητικότητα του σταδίου έφτανε τα σαράντα χιλιάδες άτομα.¹⁸ Στους Ολυμπιακούς Αγώνες συμμετείχαν ως αθλητές και ως θεατές μόνο άνδρες και μόνο Έλληνες. (και βέβαια οι

¹⁷ Θωμάς Β. Γιαννάκης, *ΙΕΡΟΙ-ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ*, Αθήνα χ.χ., σ. 94

¹⁸ Αθ. Αναστασίου, Έφ. Βουζίκια, Ιωάν. Μάστορα, Κ. Μουντάκης, "Γίνε πρωταθλητής στη ζωή", Ίδρυμα Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας. Αθήνα 2004. σ. 226

Μακεδόνες ως Έλληνες συμμετείχαν σε αυτούς...) Ο πρώτος νικητής των Αγώνων ήταν ο Κόροιβος από την Ηλεία, μάγειρας στο επάγγελμα¹⁹, στους πρώτους καταγεγραμμένους Ολυμπιακούς Αγώνες το 776π.Χ. Τα αθλήματα ήταν: Δρόμος, Πυγμή, Πάλη, Παγκράτιο, Πένταθλο και οι Ιππικοί αγώνες.²⁰

2.1 Δρόμος

Το τρέξιμο αποτελεί τη πρωταρχική μορφή γρήγορης μετακίνησης του ανθρώπου και ο δρόμος υπήρξε το πρώτο αγώνισμα των αρχαίων Ολυμπιακών αγώνων. Το αγώνισμα του δρόμου περιελάμβανε αγώνες διαφόρων αποστάσεων με βάση τη μικρότερη απόσταση -το στάδιο- στην οποία έπρεπε να συναγωνιστούν οι δρομείς. Οι κυριότεροι αγώνες δρόμου ήταν :

α) το Στάδιο, αγώνας ταχύτητας- μια διαδρομή από τη μία άκρη του σταδίου στην άλλη, (σε κάθε στάδιο η διαδρομή είχε διαφορετικό μήκος στην Ολυμπία ήταν 192 μ.)

β) ο Δίαυλος, αγώνας ταχύτητας (δύο στάδια)

γ) ο Δόλιχος, αγώνας αντοχής (από 7 ως 24 στάδια στην Ολυμπία ήταν συνήθως 24 στάδια δηλαδή 4.600 μ.)

δ) ο Οπλίτης δρόμος ή οπλιτοδρομία, ένας εντυπωσιακός αγώνας όπου οι δρομείς έτρεχαν αρχικά με πλήρη εξοπλισμό και αργότερα με περικεφαλαία και ασπίδα ή μόνο με ασπίδα. Στην Ολυμπία ήταν αγώνας δύο σταδίων σε άλλους αγώνες μεγαλύτερος.

2.2 Πάλη

Από τα παλαιότερα αγωνίσματα των αγώνων με πολλά κοινά στοιχεία με τη σύγχρονη πάλη, τουλάχιστον στις πρώτες φάσεις του αγωνίσματος. Οι συγγραφείς αναφέρονται σε αγώνες όπου η παλαιστική τέχνη δεν αναδεικνύει μόνο την δύναμη αλλά και την ταχύτητα, την ευκινησία και την επιδεξιότητα των αθλητών. Η πάλη διεξάγονταν σε ειδικό χώρο που είχε σκαφτεί και κατόπιν είχε τοποθετηθεί στρώμα άμμου στην επιφάνειά του.

¹⁹ Ν. Γιαλούρης, *Ολυμπιακοί Αγώνες Αναφορές προσεγγίσεις- Οι Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες και η συμβολή τους στη διαμόρφωση της Ελληνικής Παιδείας*, Αθήνα 2001, σ. 46

²⁰ Ιωάννης Μουρατίδης, *Ολυμπιακοί Αγώνες Αναφορές προσεγγίσεις- Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 2001, σ. 29-37

2.3 Πυγμαχία

Πολύ σκληρό άθλημα αλλά ιδιαίτερα αγαπητό στους αρχαίους Έλληνες με πολλά κοινά στοιχεία με την σύγχρονη πυγμαχία αλλά και ιδιαιτερότητες σε ότι αφορά την διεξαγωγή του. Οι αθλητές κάλυπταν με μίαντες τα χέρια τους, όπως σήμερα χρησιμοποιούμε ειδικά γάντια, ο αγώνας σταματούσε όταν ένας από τους αντιπάλους αποδεχόταν την ήττα του («απηγόρευε»), ο αγώνας διεξάγονταν σε σχετικά ανοιχτό χώρο που δεν περιόριζε αυστηρά τον χώρο κίνησης των αθλητών όπως το σημερινό «ρινγκ». Στην προπόνηση οι πυγμάχοι προστάτευαν το κεφάλι τους χρησιμοποιώντας ένα είδος σάκου όπως και οι σημερινοί αθλητές.

2.4 Παγκράτιο

Ήταν συνδυασμός πυγμαχίας και πάλης. Σκληρό και επικίνδυνο άθλημα που συνδύαζε δύναμη και τεχνική. Θεωρούνταν το κατ' εξοχήν ανδρικό άθλημα, άλλωστε το όνομα Παγκράτης το απέδιδαν οι αρχαίοι στον θεό Δία και τον Ημίθεο Ηρακλή. Οι παγκρατιστές σε αντίθεση με τους πυγμάχους δεν κάλυπταν τα χέρια τους με μίαντες.

2.5 Πένταθλο

Περιελάμβανε πέντε αγωνίσματα : Δρόμο, Πάλη, Δισκοβολία, Άλμα, Ακοντισμό. Τα τρία τελευταία αγωνίσματα δεν πραγματοποιούνταν ανεξάρτητα αλλά μόνο στο πλαίσιο του πεντάθλου. Θεωρείτο ότι το πένταθλο προάγει την σωματική ρώμη αλλά και το αθλητικό ιδεώδες. Την ισόρροπη άσκηση του σώματος που προήγαγε το πένταθλο οι Έλληνες την επεξέτειναν και στο πνεύμα. Ονόμαζαν μάλιστα τιμητικά πένταθλο τον Δημόκριτο γιατί επιδιδόταν ταυτόχρονα στις πέντε βασικές επιστήμες (Φυσική, Ηθική, Μαθηματικά, Εγκυκλίους Λόγους, Τέχνες)²¹

2.6 Δισκοβολία

Η δισκοβολία ήταν άθλημα που συνδύαζε τη δύναμη, τον ρυθμό και την αρμονία της κίνησης. Πολλές φορές η ρίψη του δίσκου συνοδευόταν από μουσική. Ο δίσκος ήταν αρχικά πέτρινος και κατόπιν μεταλλικός περίπου στις διαστάσεις των σύγχρονων δίσκων. Η ρίψη γινόταν από παραλληλόγραμμη στενή βαλβίδα και όχι

²¹ Ν. Γιαλούρης, *Ολυμπιακοί Αγώνες Αναφορές προσεγγίσεις- Οι Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες και η συμβολή τους στη διαμόρφωση της Ελληνικής Παιδείας*, Αθήνα 2001, σ. 48

κυκλική όπως η σημερινή. Για την τεχνική ρίψης δεν υπάρχουν αρκετές πληροφορίες ώστε να συγκριθεί με τη σύγχρονη.

2.7 Ακοντισμός

Υπήρχαν δύο τρόποι συναγωνισμού στη ρίψη του ακοντίου. Ο πρώτος και πιο διαδεδομένος ήταν όπως και σήμερα να διανύσει όσο το δυνατόν μεγαλύτερη απόσταση το ακόντιο ρίψης και ο δεύτερος να επιτύχει το ακόντιο συγκεκριμένο στόχο. Το μήκος του ακοντίου δεν ξεπερνούσε το ύψος των αθλητών και στο κέντρο βάρους του ήταν τοποθετημένη η αγκύλη (ένας μάντας με θηλιά) που επέτρεπε στον αθλητή (περνώντας ένα ή δύο δάκτυλα στη θηλιά) να δίνει μεγαλύτερη ώθηση στο ακόντιο κατά τη ρίψη.

2.8 Άλμα

Το αγώνισμα του άλματος πραγματοποιείτο με τη συνοδεία μουσικής. Οι αθλητές κρατούσαν σε κάθε χέρι από ένα βαράκι (αλήρας) το οποίο απελευθέρωναν λίγο πριν την προσγείωση. Το άλμα γινόταν μετά από τρέξιμο και μάλλον ήταν άλμα τριπλούν και όχι απλό.

2.9 Ιππικά αγωνίσματα

Τα ιππικά αγωνίσματα ήταν κατά κύριο λόγο προνόμιο των αριστοκρατών. Ο ιππόδρομος λειτουργούσε και σαν τόπος έμμεσου συναγωνισμού πλούτου και πολιτικής δύναμης. Οι ιδιοκτήτες αρμάτων και αλόγων στέφονταν Ολυμπιονίκες και απολάμβαναν όλες τις τιμές. Αντίθετα ο ηνίοχος κέρδιζε μόνο ένα μικρό μέρος της δόξας. Οι ιππικοί αγώνες ήταν εντυπωσιακοί και δημοφιλείς.

Υπεύθυνοι για την διεξαγωγή των αγώνων ήταν οι Ελλανοδίκες (Ελλην + δίκη = κρίνω, δικάζω). Ήταν εξαιρετικά μορφωμένα και ηθικά άτομα από την Ήλιδα και επιλέγονταν με κλήρωση.²²

Το έπαθλο για τον νικητή ήταν απλά ένα στεφάνι αγριελιάς (ο κότινος). Ο Ολυμπιονίκης ανταμειβόταν όμως και με πανελλήνια δόξα και ισόβιες τιμές. Τιμές απέδιδε και κάθε πόλη ξεχωριστά σε κάθε Ολυμπιονίκη κατεδαφίζοντας συμβολικά ένα μέρος των τειχών της, θέλοντας να δείξει ότι μια πόλη με τέτοια παλικάρια δεν

²² Θωμάς Γιαννάκης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα 1989, σ. 76

χρειάζεται τείχη για να την προστατεύσουν. Σχεδόν όλες οι πόλεις παρείχαν κάποια προνόμια στους Ολυμπιονίκες τους σε ένδειξη σεβασμού και αναγνώρισης.²³

Οι Αγώνες δεν είχαν πολιτική χροιά, αλλά μερικές φορές οι θεατές εξέφραζαν την επιδοκιμασία τους ή την αποδοκιμασία τους σε μεγάλα γεγονότα με ποιο χαρακτηριστική περίπτωση την είσοδο του Θεμιστοκλή στο Στάδιο, μετά την ναυμαχία της Σαλαμίνας, όπου οι θεατές όρθιοι του απέδωσαν τιμές.

Πνευματικοί άνθρωποι, ρήτορες, σοφιστές, φιλόσοφοι, ιστορικοί αλλά και πολιτικοί, στρατιωτικοί παρευρίσκονταν στους αγώνες, συνδιαλέγονταν, αντάλλαζαν απόψεις και παρουσίαζαν τα έργα τους. Μεγάλες προσωπικότητες του αρχαίου κόσμου παρευρέθηκαν στους αγώνες είτε ως αθλητές, είτε ως θεατές είτε για να εκφωνήσουν κάποιο λόγο, η απλά να συναναστραφούν με τους Έλληνες των άλλων πόλεων. Μεταξύ αυτών ήταν και: ο Λυκούργος της Σπάρτης, ο Ιστορικός Ηρόδοτος, ο φιλόσοφος Θαλής, ο Μιλτιάδης και ο Θεμιστοκλής οι πρωταγωνιστές των περσικών πολέμων, ο Αλκιβιάδης στέφτηκε και ολυμπιονίκης, οι ρήτορες Γοργίας, Λυσίας, και Ισοκράτης, ο Πλάτων, ο Ευριπίδης, ο Αριστοτέλης, ο υμνητής των Ολυμπιακών αγώνων Πίνδαρος και πολλοί άλλοι.²⁴

Τον ιερό χώρο τον κοσμούσαν σημαντικά έργα τέχνης καθώς και αγάλματα ολυμπιονικών αλλά και έργα αφιερωμένα από τις πόλεις κράτη ή από πρόσωπα. Το σημαντικότερο όλων ήταν ένα από τα «επτά θαύματα της αρχαιότητας», το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία, έργο του γλύπτη Φειδία. Φιλοτεχνήθηκε μεταξύ 475-470 ή 435π.Χ. και μαζί με το βάθρο έφτανε τα 14μ. Οι περιγραφές των αρχαίων συγγραφέων αναφέρονται σε ένα άγαλμα που επιδρούσε στον ψυχισμό των πιστών. Ήταν το σύμβολο της παντοδυναμίας της ζωής, της αγωνιστικότητας, της εξουσίας, της ειρήνης, της γαληνής, της δικαιοσύνης, της ηθικής.²⁵

Η παρουσία γυναικών στους αγώνες απαγορευόταν, και τιμωρόνταν με ποινή θανάτου, με εξαίρεση την ιέρεια της θεάς Δήμητρας Χαμίνης²⁶ η οποία παρακολουθούσε του αγώνες σε τιμητική θέση απέναντι από τους θεατές. Όμως η θανατική ποινή δεν εφαρμόστηκε στη μόνη γνωστή και βέβαια παράνομη παρουσία

²³ Ιωάννης Μουρατίδης, *Ολυμπιακοί Αγώνες Αναφορές προσεγγίσεις- Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 2001, σ.38

²⁴ Θωμάς Β. Γιαννάκης, *ΙΕΡΟΙ-ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ*, Αθήνα χ.χ., σ. 168-171

²⁵ Θωμάς Γιαννάκης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα 1989, σ. 64

²⁶ Μουρατίδης Ιωάννης, Καμπίτσης Χρήστος, Μουντάκης Κωνσταντίνος, Μάστορα Ιωάννα *Οδηγός ολυμπιακής και αθλητικής παιδείας για εκπαιδευτικούς*, Ίδρυμα Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας, Αθήνα 1998, σ. 45

γυναίκας στους αγώνες, της Καλλιπάτειρας. Η Καλλιπάτειρα ήταν κόρη του μεγάλου πυγμάχου Ολυμπιονίκη και περιοδονίκη (νικητή σε όλους τους Πανελλήνιους Αγώνες) Διαγόρα του Ρόδιου²⁷, ο οποίος είχε δοξασμένο κατά τους αρχαίους Έλληνες θάνατο όταν ξεψύχησε στο στάδιο σε μεγάλη ηλικία στα χέρια των τριών ολυμπιονικών γιών του που τον είχαν σηκώσει στις πλάτες τους και τον περιέφεραν²⁸. Ήταν λοιπόν και αδελφή τριών ολυμπιονικών. Η Καλλιπάτειρα εισήλθε μεταμφιεσμένη σε άνδρα στο στάδιο για να παρακολουθήσει τον γιό της που αγωνιζόταν. Αποκαλύφθηκε όταν πανηγύρισε την νίκη του γιού της. Της χαρίστηκε η ζωή λόγω της καταγωγής της²⁹, αλλά και γιατί σεβαστήκανε την μητρότητα οι Ελλανοδίκες (κριτές).

Παρόλο που οι γυναίκες δε συμμετείχαν στους Ολυμπιακούς Αγώνες, ...είχαμε γυναίκες Ολυμπιονίκες. Αυτό το πετύχαιναν γιατί στους ιππικούς αγώνες γινόταν Ολυμπιονίκης ο ιδιοκτήτης (ο-η υπότροφος) του αλόγου που κέρδιζε στους αγώνες. Σύμφωνα με το Ολυμπιακό δίκαιο και οι γυναίκες είχαν το δικαίωμα της ιπποτρόφου, δηλαδή να τρέφουν ίππους, και να τους στέλνουν να αγωνιστούν «επ' ονόματί τους» στα αγωνίσματα της ιππασίας και της αρματοδρομίας³⁰. Έτσι πολλές ιδιοκτήτριες αλόγων συμμετείχαν έμμεσα στους αγώνες, -στέλνοντας να αγωνιστούν τα αλόγά τους- και σε περίπτωση νίκης του αλόγου κατακτούσαν και τον τίτλο του ολυμπιονίκη.

Ο συγκεκριμένος αποκλεισμός των γυναικών κατά κάποιο τρόπο «εξισορροπούνταν» από το ότι ένα μήνα πριν ή ένα μήνα μετά τους Ολυμπιακούς αγώνες ακολουθούσαν –στον ίδιο χώρο- και αγώνες για γυναίκες, τα Ήραια.³¹ Ήταν αγώνες δρόμου (περίπου 160μ.) που διεξάγονταν προς τιμή της Ήρας και οι αγωνιζόμενες χωρίζονταν σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με την ηλικία τους³². Φορούσαν κοντό χιτώνα, που έφτανε πάνω από το γόνατο και άφηνε ακάλυπτο τον δεξί ώμο.³³ Οι νικήτριες στεφανώνονταν, όπως και οι άνδρες, με στεφάνι ελιάς.³⁴

²⁷ Ο. π., σ. 104

²⁸ Ο. π., σ. 103

²⁹ Ο. π., σ. 104

³⁰ Θωμάς Γιαννάκης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα 1989, σελ. 97-98

³¹ *Οδηγός ολυμπιακής και αθλητικής παιδείας για εκπαιδευτικούς*, Ίδρυμα Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας, Αθήνα 1998, σ. 45

³² Θωμάς Γιαννάκης, *ό. π.*, σ. 93

³³ *Οδηγός ολυμπιακής και αθλητικής παιδείας για εκπαιδευτικούς*, *ό.π.*, σ. 45

³⁴ Ιωάννης Μουρατίδης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Αρχαίου κόσμου*, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 455

Επίσης μπορούσαν, όπως και οι άνδρες, να στήσουν τον «ανδριάντα» τους στο Ηραίο σε περίπτωση πρώτης νίκης.³⁵

Η μεγαλύτερη όμως παρακαταθήκη των Ολυμπιακών Αγώνων ήταν η επιτυχημένη εφαρμογή του θεσμού της εκεχειρίας. Δηλαδή της υποχρεωτικής διακοπής κάθε εχθροπραξίας, για διάστημα που έφτανε μέχρι και έντεκα μήνες πριν από τους αγώνες. Κάθε τέταρτο καλοκαίρι, όταν τελείωνε η μία Ολυμπιάδα άρχιζε η νέα, ξεκινούσε η προετοιμασία για τη μεγάλη γιορτή. Οι Ηλείοι έστελναν κήρυκες, τους σπονδοφόρους, σε όλη την Ελλάδα, για να διαλαλήσουν ότι οι αγώνες επρόκειτο να ξεκινήσουν και ότι επιβάλλεται ειρήνη, αρμονία και φιλία μεταξύ των ελληνικών πόλεων. Με αυτό τον τρόπο άρχιζε και η εκεχειρία των εχθρικών πόλεων. Οι πόλεμοι έπαυαν και σταματούσε κάθε εχθροπραξία μεταξύ των πόλεων. Οι θεατές, οι αθλητές και οι επίσημοι απεσταλμένοι ταξίδευαν με ασφάλεια. Στις πόλεις που διέσχιζαν, ακόμη κι αν ήταν εχθρικές, δεν τους ενοχλούσε κανείς. Συμφιλιωμένοι όλοι οι Έλληνες μπορούσαν να προσέλθουν στη μεγάλη αυτή αθλητική και θρησκευτική γιορτή. Τις μέρες μάλιστα της μεγάλης γιορτής ήταν βαρύ παράπτωμα να πατήσσει κάποιος τη γη της Ηλείας οπλισμένος. Αν η πόλη δεν ακολουθούσε τον κανόνα της εκεχειρίας, τότε έπρεπε να πληρώσει βαρύ πρόστιμο. Αν δεν πλήρωνε το πρόστιμο, τότε έχανε το δικαίωμα να λάβει μέρος στους αγώνες, πράγμα που ήταν μεγάλη ντροπή.³⁶

Παράβαση της εκεχειρίας θεωρούνταν ασέβεια προς τον τιμώμενο θεό. Οι σκοποί της Εκεχειρίας ήταν, εκτός από αγωνιστικοί, πολιτικοί, στρατιωτικοί, πολιτιστικοί και θρησκευτικοί. Στην πραγματικότητα ήταν ένας τρόπος να σταματούν οι πόλεμοι και τα όποια προβλήματα να λύνονται υποχρεωτικά με ειρηνικές διαδικασίες. Οι Έλληνες στο σύνολό τους συμφιλιωμένοι είχαν την ευκαιρία να αναπτύξουν δεσμούς συναδέλφωσης και να εμπεδώσουν την κοινή τους καταγωγή, πολιτιστική και θρησκευτική συνείδηση. Στην σημερινή εποχή, της εξέλιξης και του πολιτισμού, δυστυχώς η ανθρωπότητα δεν έχει κατορθώσει να πετύχει την εφαρμογή της εκεχειρίας κατά την διάρκεια των Ολυμπιακών αγώνων.

2.10 Η λήξη των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων

Όταν η Ελλάδα κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους, οι Αγώνες συνεχίστηκαν και μάλιστα με συμμετοχές αθλητών και από μη ελληνικές περιοχές της ρωμαϊκής

³⁵ *Οδηγός ολυμπιακής και αθλητικής παιδείας για εκπαιδευτικούς*, ό. π., σ.45

³⁶ *Οδηγός ολυμπιακής και αθλητικής παιδείας για εκπαιδευτικούς*, ό. π., σ. 45

αυτοκρατορίας, αλλά άρχισαν να χάνουν τη αίγλη τους. Οι αθλητές άρχισαν να γίνονται επαγγελματίες...

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες σταμάτησαν με απόφαση του Μ. Θεοδόσιου (Αυτοκράτορα του Βυζαντίου) το 394μ.Χ. Το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη, όπου κάηκε σε μια μεγάλη πυρκαγιά. Μερικά χρόνια αργότερα, καταστράφηκαν οι ναοί του Δία και της Ήρας.³⁷ Οι αλλεπάλληλοι σεισμοί έθασαν βαθιά μέσα στη γη την Ολυμπία, αφήνοντας μόνο ερείπια.

2.11 Ρωμαϊκή Περίοδος

Στα χρόνια της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας ο αθλητισμός χάνει μεγάλο μέρος της ηθικής υπόστασης που τον διέκρινε κατά τη διάρκεια των προηγούμενων περιόδων, αλλοιώνεται το πνεύμα του ως αποτέλεσμα του έντονου επαγγελματισμού και της υλιστικής προσέγγισης της ανθρώπινης δραστηριότητας.³⁸ Οι αγώνες υπόκεινται σε σημαντικό βαθμό στη αρχή «άρτος και θέαμα» έστω και αν στην Ελλάδα δεν έχουμε θεάματα τύπου Κολοσσαίου.

Συμπερασματικά οι αρχαίοι Ολυμπιακοί αγώνες δεν ήταν απλά μια αθλητική συνάντηση όλων των Ελλήνων αλλά ένα γεγονός με θρησκευτικές, πολιτικές, πολιτιστικές, κοινωνικές στρατιωτικές και βέβαια αθλητικές διαστάσεις. Είχαν ανυπολόγιστη αξία για την ανάπτυξη της εθνικής τους συνείδησης. Σε αυτούς τους αγώνες αναγνωρίζονται και καλλιεργούνται αξίες όπως η συμμετοχή, η προσπάθεια, η θέληση, ο σεβασμός, η εκεχειρία, η άμιλλα, η νίκη. Η Ολυμπιακή ιδέα ταυτίστηκε με τον ανθρωπισμό και τον πολιτισμό. Το αρχαίο ελληνικό πνεύμα στην ωραιότερη μορφή του δημιούργησε μια ασύγκριτη παιδαγωγική σχολή για την αγωγή της νεότητας.³⁹ Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτέλεσαν το μέσο ένωσης όλων των Ελλήνων και την βάση για την ανάπτυξη μιας φιλοσοφίας που στόχο είχε το κοινό καλό. Η αγωγή μέσω της άθλησης δεν απέβλεπε σε ατομικά οφέλη αλλά στο καλό του συνόλου.⁴⁰ Οι Έλληνες δεν διοργάνωναν αγώνες για τους αγώνες, δεν αγωνίζονταν για να κάνουν γέρα και ωραία κορμιά. Στην φιλοσοφία τους ήταν η ομορφιά και η

³⁷ *Οδηγός ολυμπιακής και αθλητικής παιδείας για εκπαιδευτικούς*, Ίδρυμα Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας. Αθήνα 1998, σ. 45

³⁸ Θωμάς Γιαννάκης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα 1989, σ. 102

³⁹ Θωμάς Γιαννάκης, *ό. π.*, σ. 49

⁴⁰ Ν. Γιαλούρης, *Ολυμπιακοί Αγώνες Αναφορές προσεγγίσεις- Οι Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες και η συμβολή τους στη διαμόρφωση της Ελληνικής Παιδείας*, Αθήνα 2001, σ. 50

δύναμη να υπηρετήσουν την ζωή.⁴¹ Ανέπτυσσαν με την ίδια αρμονική βαρύτητα πνεύμα και σώμα και ψυχή σε μια προσπάθεια να δημιουργήσουν άτομα ικανά να προσφέρουν στον εαυτό τους και στην πόλη τους, να δημιουργήσουν πολίτες. Το αγωνιστικό στοιχείο υπήρξε ο βασικός παράγοντας της διαμόρφωσης του Ελληνικού πολιτισμού στο σύνολό του, γιατί σε αυτό οφείλεται κάθε σπουδαία επίτευξη όχι μόνο στον αθλητισμό αλλά και στα γράμματα, στις τέχνες, στην πολιτική και σε κάθε εκδήλωση της ζωής ⁴². Ο διάλογος και ο ισότιμος συναγωνισμός αποτέλεσαν την βάση της προόδου του αρχαίου Ελληνικού κόσμου. Μια τέτοια στάση ζωής πηγάζει από την δημοκρατική αντίληψη ότι ο κάθε άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να διεκδικήσει με την αρετή και την αξία του, την τιμή και τα πρωτεία.⁴³ Οι αρχαίοι Ολυμπιακοί αγώνες και η φιλοσοφία τους αποτέλεσαν τον καθρέφτη της Ελληνικής παιδείας και του Ελληνικού πολιτισμού, ενός πολιτισμού που εξελίχθηκε σε οικουμενικό.

⁴¹ Θωμάς Γιαννάκης, *Ολυμπιακοί Αγώνες Αναφορές προσεγγίσεις- Αθήνα 2004 –ΥΠ.Ε.Π.Θ.: Ιεροί Πανελλήνιοι Αγώνες*, Αθήνα 2001, σ. 67

⁴² Γ. Γιαλούρης, *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες Στην Αρχαία Ελλάδα: Η σημασία και η ακτινοβολία των αγώνων*, Αθήνα 2003, σ. 85

⁴³ Μ. Ανδρόνικος, *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες Στην Αρχαία Ελλάδα: Η συμβολή του αθλητισμού στην αγωγή των νέων*, Αθήνα 2003, σ. 45

Γ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ – ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

Ο αθλητισμός κατά τα βυζαντινά χρόνια δε γνώρισε την άνθηση που είχε στην αρχαιότητα. Η επικρατούσα αντίληψη για καλλιέργεια του πνεύματος και της ψυχής αλλά όχι του σώματος σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι αθλητικοί αγώνες θεωρούνταν κατάλοιπα της παλαιάς ειδωλολατρικής θρησκείας οδήγησαν σε απαξίωση των αθλητικών αγώνων και των αθλημάτων της αρχαιότητας. Η κατάργηση των Ολυμπιακών Αγώνων αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα στον παραγκωνισμό αυτών των αθλημάτων και καθόρισε σε μεγάλο βαθμό την αλλαγή στην προσέγγιση του αθλητισμού, με τη συμβολή και της νέας θρησκείας, του χριστιανισμού. Σημαντική όμως και με ιδιαίτερη αξία είναι και η άποψη του Μεγάλου Βασιλείου⁴⁴, ενός από τους σημαντικότερους ιεράρχες του χριστιανισμού, ο οποίος εξέφραζε την λύπη του για το κλείσιμο των γυμναστηρίων στην πατρίδα του γιατί θεωρούσε ότι η άθληση μπορεί να οδηγήσει στον κατευνασμό του πλεονάζοντος «πυρός, ύδατος και αέρος» που διαθέτει μέσα του ο άνθρωπος. Έτσι, παρά τη διαφορετική επικρατούσα αντίληψη, στους Κανόνες των Συνόδων της Εκκλησίας που αφορούν το θέμα της άθλησης -όπως ο 52ος της Συμπληρωματικής Συνόδου του 691/2 της ΣΤ' εν Τρούλω- καταγράφεται ότι η Εκκλησία εξαιρεί από την κατάργηση τα αθλήματα που διεξάγονται «χάριν της αρετής». Ανατρέχοντας στα πατερικά κείμενα των Ι. Χρυσοστόμου, Ι. Θεολόγου, Μ. Βασιλείου αποτυπώνονται με τον πιο εύληπτο τρόπο η υιοθέτηση του αγωνιστικού πνεύματος και η μεταφορική χρήση της ζώσας στο Βυζάντιο αθλητικής παράδοσης με θεολογικό περιεχόμενο: «Ουκ εάν εις τον αγώνα εισέλθη τούτο, ούδε εάν αλείψηται, ούδε αν συμπλακή αλλά αν μη πάντα τον της αθλήσεως νόμον φυλάττη και επί των σιτίων και επι σωφροσύνης και σεμνότητος και το εν παλαιίστρα και πάντα απλώς διέλθη τα τοις αθληταίς προσήκοντα ουδέποτε στεφανούται».⁴⁵

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να επισημανθεί ότι παρά την κατάργηση των Ολυμπιακών Αγώνων, αθλητικοί- γυμνικοί αγώνες γινόντουσαν και μετά το 394 μ.Χ. όπως στην Αντιόχεια που τελούνταν τα «Ολύμπια» μέχρι και το 521 μ.Χ.⁴⁶ Μάλιστα

⁴⁴ Θωμάς Γιαννάκης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα 1989, σ.106

⁴⁵ Βασίλειος Σιαμέτης, *Ο αθλητισμός και οι αθλητικές εγκαταστάσεις της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*, <http://www.apologitis.com/gr/ancient/Olympiakoι.htm> .Ανακτήθηκε 26/1/2019

⁴⁶ Θωμάς Γιαννάκης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα 1989, σ.105

σε αυτούς τους αγώνες επιτρεπόταν και η συμμετοχή γυναικών (διεξάγονταν η πάλη και ο δρόμος των παρθένων ⁴⁷). Δείγμα του πόσο έντονα είχε η αγωνιστική παράδοση και η γυμναστική του αρχαίου Ελληνισμού εισχωρήσει στις συνειδήσεις των ανθρώπων. Ωστόσο, η άθληση δεν έπαψε να υπάρχει σε όλη την διάρκεια της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, αν και η θεοκρατική πολιτεία απέδιδε πολύ λίγη σπουδαιότητα στις αθλητικές δραστηριότητες. Αυτό που άλλαξε ήταν ο χαρακτήρας των αγωνισμάτων. Δεν είχαν παιδαγωγική, θρησκευτική και συμβολική αξία όπως είχαν στην αρχαία Ελλάδα αλλά ψυχαγωγική⁴⁸. Αυτή η διαφοροποίηση δε μετέβαλε καθόλου τη δημοφιλία τους. Όχι μόνο ο απλός κόσμος αλλά ευγενείς και αυτοκράτορες επιδίδονταν στις αθλητικές δραστηριότητες της εποχής. Ο Ιουστινιανός προπονούνταν στην πάλη ενώ ο Τσιμισκής ήταν πολύ καλός αθλητής στο ακόντιο, στο τόξο και το άλμα.⁴⁹

3.1 Κύριοι χώροι άθλησης: ο ιππόδρομος και το στάδιο.

Στον ιππόδρομο τελούνταν οι αρματοδρομίες, αγαπημένο αγώνισμα για τον βυζαντινό πληθυσμό και στο στάδιο μονομαχίες και θηριομαχίες κατάλοιπα της Ρωμαϊκής επίδρασης. Οι αρματοδρομίες είχαν έντονα πολιτικά χαρακτηριστικά και φανατικό κοινό.⁵⁰ Οι θεατές είχαν χωριστεί και οργανωθεί σε ομάδες γνωστές από τα χρώματα που έφεραν οι αρματηλάτες. Οι πιο γνωστές ομάδες είναι οι «πράσινοι» και οι «βένετοι» .

Επίσης σημαντικό άθλημα των Βυζαντινών ήταν το τζυκάνιο. ⁵¹ Ένα αγώνισμα ομαδικό που παίζονταν από νέους αριστοκράτες. Ήταν ένα παιχνίδι παρόμοιο με το σημερινό πόλο:

Σε αυτό το παιχνίδι συναγωνίζονταν δύο ομάδες, γινόταν σε στάδιο και είχε εστίες παρόμοιες με του σημερινού ποδοσφαίρου. Οι παίκτες ήταν πάνω σε άλογα, κρατούσαν μακριές ξύλινες βέργες σαν μαστούνια, και χτυπούσαν μια δερμάτινη μπάλα, σε μέγεθος μήλου, προσπαθώντας να πετύχουν τέρμα στην αντίπαλη ομάδα.

⁴⁷ Βασίλειος Σιαμέτης, *Ο αθλητισμός και οι αθλητικές εγκαταστάσεις της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*, <http://www.apologitis.com/gr/ancient/Olympiakoi.htm> .Ανακτήθηκε 26/1/2019

⁴⁸ *Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΘΛΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ*, http://3lyk-polichn.thess.sch.gr/Olympiaki_paideia/exelixi/exelixi2.htm.Ανακτήθηκε 25/1/2019

⁴⁹ Μάνος Μικελάκης, *Μορφές άθλησης στο Βυζάντιο και την περίοδο της Τουρκοκρατίας-«Ούτος ο του Χριστού αθλητής»* <http://www.apologitis.com/gr/ancient/Olympiakoi.htm> .Ανακτήθηκε 26/1/2019

⁵⁰ Βασίλειος Σιαμέτης, *Ο αθλητισμός και οι αθλητικές εγκαταστάσεις της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*, <http://www.apologitis.com/gr/ancient/Olympiakoi.htm> .Ανακτήθηκε 26/1/2019

⁵¹ *Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΘΛΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ*, http://3lyk-polichn.thess.sch.gr/Olympiaki_paideia/exelixi/exelixi2.htm .Ανακτήθηκε 25/1/2019

Το τζυκάνιο απαιτούσε μεγάλο χώρο, μεγάλη ευκαμψία και ελιγμούς από τους αθλητές και ειδικά εκπαιδευμένα άλογα.

Σε ότι έχει σχέση με την λαϊκή ενασχόληση με τον αθλητισμό θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο αθλητισμός σαν στοιχείο της αρχαίας Ελληνικής κουλτούρας, συνέχισε να αποτελεί πολιτισμικό στοιχείο του Ελληνικού πληθυσμού της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Οι αγώνες δεν είχαν πλέον θρησκευτικό χαρακτήρα, τελούνταν για λόγους ψυχαγωγικούς, παραδοσιακούς και βέβαια, στο πλαίσιο της στρατιωτικής εκπαίδευσης. Τα αγωνίσματα που έκαναν ήταν ο δρόμος, η πάλη, το λιθάρι, το πήδημα, το ακόντιο, η άρση βαρών και άλλα παιδικά και πνευματικά παιχνίδια.

Σε ότι αφορά τις επίσημες αθλητικές δραστηριότητες, δηλαδή τους αγώνες αθλητών «υψηλού επιπέδου», πραγματοποιούνταν στο στάδιο (ή σκάμμα). Ο νόμος αναγνώριζε πέντε βασικά αθλήματα: το λεγόμενο πένταθλον, που περιλάμβανε πάλη, πυγμαχία, άλμα, δρόμο και δίσκο, (σε σχέση με το αρχαίο πένταθλο έχουμε αντικατάσταση του ακοντίου από την πυγμαχία) και τέσσερα ελεύθερα: ακόντιο, τόξο, άρση βαρών, σφαίρα. Είναι άξιο λόγου ότι οι αθλητές δεν ήταν επαγγελματίες σε αντίθεση με τους ηθοποιούς ή τους μονομάχους και αγωνίζονταν απλά για την νίκη.

Για την έγκριση της συμμετοχής των αθλητών στους αγώνες διεξάγονταν προκριματικοί αγώνες που καθόριζαν τους τελικούς συμμετέχοντες

3.2 Τα αναγνωρισμένα ή δημόσια αθλήματα

3.2.1 Πάλη

Το αγώνισμα της πάλης ή παλαίστρας φαίνεται ότι πραγματοποιείτο ως το τέλος της βυζαντινής εποχής παρά το γεγονός ότι, όπως και η πυγμαχία, αντιμετωπίστηκε ιδιαίτερα εχθρικά από την επικρατούσα θρησκεία τον Χριστιανισμό γιατί κατέστρεφαν το σώμα και ιδιαίτερα το πρόσωπο που είναι «κατ' εικόνα Θεού». Σε αυτό συμμετείχαν γυμνοί παλαιστές (παλαίστριτοι ή λουκτάτωρες) οι οποίοι μάλιστα χαρακτηρίζονταν από τους βυζαντινούς ως «αθλητές», σε αντιδιαστολή προς τους δρομείς και τους παγκρατιαστές. Οι παλαιστές αγωνίζονταν φορώντας μόνο ένα ρούχο στη μέση (περίζωμα), ήταν αλειμμένοι με λάδι και κουρεμένοι. Κατά τη διάρκεια του αγώνα έριχναν σκόνη στο σώμα του αντιπάλου, προκειμένου να μειώνουν την δυσκολία που προκαλούσε το λάδι ως προς τις λαβές. Νικούσε όποιος

«ξάπλωνε» τον αντίπαλο τρεις φορές. Ο χώρος της πάλης ήταν περιφραγμένος με πασσάλους και σχοινιά, προκειμένου να εμποδίζεται η επέμβαση των θεατών. Οι βυζαντινοί διέθεταν διάφορα είδη πάλης όπως την «ορθή», την «εξώκαρπο» και την ψευδή πάλη.

3.2.2 Πυγμαχία

Στην πυγμαχία οι αγωνιζόμενοι φορούσαν ιμάτιο βρεγμένο με λάδι και γύρω από τα δάκτυλα ιμάντες, οι οποίοι αργότερα (ήδη στον 12^ο αι.) καταργήθηκαν, γιατί προξενούσαν θανατηφόρα τραύματα. Ικανός πυγμάχος θεωρείτο εκείνος που μπορούσε να κρατάει το σώμα του σε όρθια στάση, που δεν έπληττε τον αντίπαλο με μεγάλη ορμή (γεγονός που προκαλεί γρήγορη κόπωση), που απέφευγε τα κτυπήματα και κατάφερνε να ρίχνει τις περισσότερες γροθιές. Από τις πηγές γνωρίζουμε ότι οι πυγμάχοι όχι μόνο τραυματίζονταν στο σώμα ή το κεφάλι, αλλά ενίοτε έχαναν τις αισθήσεις τους ή ακόμη αποκεφαλίζονταν από τον αντίπαλο τους. Σε περίπτωση θανάτωσης του αντιπάλου ο αγωνιστής θεωρείτο ακούσιος δολοφόνος, αφού δεν αγωνιζόταν για να προκαλέσει τον θάνατο, αλλά για τη νίκη.⁵²

3.2.3 Άλμα

Ελάχιστα γνωρίζουμε για τον τρόπο διεξαγωγής του άλματος κατά τη βυζαντινή περίοδο, αγωνίσματος του πεντάθλου κατά την αρχαιότητα. Γνωρίζουμε ότι μέχρι τουλάχιστον την εποχή του Ιωάννη του Χρυσόστομου υπήρχε το σκάμμα, ο σκαμμένος δηλαδή χώρος εντός του οποίου έπεφταν οι αθλητές. Οι τελευταίοι πηδούσαν από τον βατήρα, έχοντας ενωμένα τα πόδια τους.⁵³ Επίσης ότι οι αγωνιζόμενοι πραγματοποιούσαν το άλμα με τη βοήθεια αλτήρων ή λίθων, τους οποίους κρατούσαν με τα δύο τους χέρια (όπως και στους αρχαίους αγώνες). Αγνοούμε ωστόσο αν το άλμα ήταν απλό ή τριπλό και μόνο εις μήκος ή ύψος.

3.2.4 Δρόμος

Ο δρόμος είναι το πρώτο χρονικά άθλημα των Ολυμπιακών Αγώνων. Η ενασχόληση με αυτό θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική για την υγεία. Η έναρξη του αγώνα γινόταν με σάλπισμα. Οι δρομείς (ή σταδιοδρόμοι) έπρεπε να προβάλλουν το

⁵² Βασίλειος Σιαμέτης, *Ο αθλητισμός και οι αθλητικές εγκαταστάσεις της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*, <http://www.apologitis.com/gr/ancient/Olympiakoi.htm> .Ανακτήθηκε 26/1/2019

⁵³ Βασίλειος Σιαμέτης, ό. π. Ανακτήθηκε 26/1/2019

σώμα τους προς τα εμπρός, να κινούν τα χέρια κρατώντας ψηλά το κεφάλι και το βλέμμα, και να εντείνουν την προσπάθεια τους προς το τέλος της διαδρομής.⁵⁴

3.2.5 Δίσκος

Δεν έχουμε πολλές πληροφορίες για το συγκεκριμένο άθλημα στα χρόνια του Βυζαντίου. Αξιοπρόσεκτη είναι η πληροφορία ότι ο ριπτόμενος δίσκος ήταν χάλκινος⁵⁵ και ότι το συγκεκριμένο άθλημα αποτελούσε μέρος της γυμναστικής εκπαίδευσης της εποχής. Κατά την Τουρκοκρατία ο δίσκος αντικαταστάθηκε από το «λιθάρι», αγώνισμα ρίψης ακανόνιστης πέτρας.

3.3 Τα ελεύθερα και τα υπόλοιπα γνωστά αγωνίσματα ⁵⁶

Ο ακοντισμός και η τοξοβολία ήταν ιδιαίτερα δημοφιλή, αλλά και χρήσιμα αθλήματα για τους Βυζαντινούς, γιατί όσοι ασχολούντο με αυτά μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τις τεχνικές τους στις μάχες και στο κυνήγι. Ιδιαίτερα δημοφιλή ήταν επίσης τα δύο άλλα ελεύθερα αγωνίσματα, η άρση βαρών και τα παιχνίδια γυμναστικής με τη σφαίρα (σφαιροβολία).

Αθλητικά παιχνίδια – αγωνίσματα μπορούν να θεωρηθούν και τα παρακάτω: Η κλωτσάτα: παίζονταν από δύο άτομα, τα οποία στεκόταν αντικριστά και σε προκαθορισμένη απόσταση και επεδίωκαν υπό τους ήχους μουσικών οργάνων και με ρυθμικές κινήσεις είτε να κτυπήσουν τον αντίπαλο στο πρόσωπο, είτε να τον κλωτσήσουν.

Η τζόστρα, ήταν η μονομαχία δύο οπλισμένων έφιππων ανδρών,

Οτορνεμές (κονταροκτύπημα), που ήταν η συμπλοκή δύο αντιμέτωπων έφιππων ομάδων.

Τα δύο τελευταία έχουν φραγκική καταγωγή και εμφανίζονται ως επακόλουθα της επιρροής που άσκησε η παρουσία των δυτικών σε διάφορες περιοχές της Βυζαντινής επικράτειας⁵⁷. Είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστικές οι περιγραφές των ιππικών αγώνων και της κονταρομαχίας από τον Βιντσέντζο Κορνάρο στον Ερωτόκριτο.

⁵⁴ Βασίλειος Σιαμέτης, *Ο αθλητισμός και οι αθλητικές εγκαταστάσεις της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*, <http://www.apologitis.com/gr/ancient/Olympiakoi.htm> .Ανακτήθηκε 26/1/2019

⁵⁵ Βασίλειος Σιαμέτης, *ό.π.* Ανακτήθηκε 26/1/2019

⁵⁶ Βασίλειος Σιαμέτης, *Ο αθλητισμός και οι αθλητικές εγκαταστάσεις της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*, <http://www.apologitis.com/gr/ancient/Olympiakoi.htm> .Ανακτήθηκε 26/1/2019

⁵⁷ Βασίλειος Σιαμέτης, *ό.π.* Ανακτήθηκε 26/1/2019

Τέλος ιδιαίτερα σημαντικά στοιχεία αυτής της αθλητικής παράδοσης μπορούμε να δούμε μέσα από τα ακριτικά- δημοτικά μας τραγούδια. Στο έπος του Διγενή Ακρίτα- το σημαντικότερο ίσως γλωσσικό, ιστορικό, και λογοτεχνικό κείμενο του Ελληνικού μεσαιώνα- είναι φανερή ή επιρροή της αρχαίας Ελληνικής κουλτούρας.

Ο Διγενής του ακριτικού έπους θυμίζει τους αρχαίους ημίθεους, πλησιάζει σε ικανότητα τον Ηρακλή και αναφέρεται ως πένταθλος (άθλημα που ο μύθος λέει ότι καθιέρωσε ο Θησέας) :

« κανείς δεν ήταν σαν κ'έμέν εις της ανδρείας τη χάρη ,στο μπάλαιμα, στο τρέξιμο, στο πήδος, στο κοντάρι»

«ου γαρ ενίκησεν εμέ ίππος ποτέ εις δρόμον» ισχυρίζεται ο Διγενής ενώ σε άλλο σημείο γίνεται λόγος για την ικανότητά του στην ξιφασκία, την ιππασία και το άλμα :

«εις ολίγα πηδήματα φτάνει την ελαφίνην»

Ο Διγενής Ακρίτας αποτέλεσε την ελπίδα και το σύμβολο αντίστασης του Ελληνισμού στην επερχόμενο Μουσουλμανικό κόσμο ⁵⁸. Οι αθλητικές και πολεμικές ικανότητές του είναι «βγαλμένες» μέσα από τα Ομηρικά έπη αλλά και από τον καθημερινό τρόπο ζωής και δράσης των ακριτών.

3.4 Αθλητισμός στην Μεσαιωνική Δύση

Ανάλογες αντιλήψεις επικρατούσαν και στη Μεσαιωνική Δύση. Δίνεται σημασία στην πνευματική και θρησκευτική αγωγή του ανθρώπου και όχι στη φυσική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η απαγόρευση της διδασκαλίας της ξιφασκίας στο πανεπιστήμιο των Παρισίων και η απομάκρυνση των δασκάλων των όπλων, του χορού και του αυλού από τους κυρίως «πνευματικούς» χώρους (1600 εσωτερικός κανονισμός από τον Ερρίκο τον Δ') .

Μόνο οι αυλές των βασιλέων και των ευγενών – φεουδαρχών ήταν κέντρα σωματικής ασκήσης. Εκεί οι νέοι ασκούσαν στην ιππασία, την κονταρομαχία, την ξιφασκία, την αναρρίχηση, την τοξοβολία , το κυνήγι, τις πολεμικές προετοιμασίες. Η

⁵⁸ Κώστας Γεωργιάδης, *Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων. Η Αγωνιστική Ιδέα στη Νεοελληνική Παράδοση*, Αθήνα 2001, σ. 87

άθληση σαν συνειδητό μέσο αγωγής δεν υπήρχε άλλα μόνο σαν μέσο προσωπικής προστασίας και άμυνας.

Οι κονταρομαχίες ήταν οι αγαπημένες δραστηριότητες των ευγενών οι οποίοι ασκούσαν από την παιδική ηλικία τελειοποιώντας τις δεξιότητές τους, με σκοπό να αποκτήσουν τον τίτλο του ιππότη.

Σε ότι αφορά τα λαϊκά στρώματα στο πλαίσιο ψυχαγωγικών και εορταστικών εκδηλώσεων λαϊκά παιχνίδια- αθλήματα όπως το «μαζικό ποδόσφαιρο» και ή πελότα αποτελούσαν μία ευκαιρία για τους απλούς ανθρώπους να διασκεδάσουν στον ελάχιστο ελεύθερο χρόνο τους, να έρθουν πιο κοντά μεταξύ τους και να ξεφύγουν από τις δουλειές τους.

Η Περίοδος της Αναγέννησης και του Διαφωτισμού οδήγησαν στην αλλαγή της αντίληψης για την φυσική αγωγή και την αποδοχή ότι σωματική και πνευματική αγωγή πρέπει να συμβαδίζουν.

Δ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Η περίοδος από το 1204 ως και την Ελληνική επανάσταση αποτέλεσε για τον Ελληνισμό μια δύσκολη εποχή και αναμφίβολα καθοριστική για την εξέλιξη του Ελληνικού έθνους. Ιδιαίτερα μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης και την κατάλυση του Βυζαντινού κράτους από του Τούρκους ξεκινάει μια νέα ιστορική περίοδος για τους Έλληνες. Ουσιαστικά αυτή η περίοδος ξεκινά από την πρώτη πτώση της Πόλης από τους Λατίνους αλλά η οριστική πλέον κατάληψη της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και η δημιουργία της Οθωμανικής είναι η αρχή μιας πορείας τεσσάρων αιώνων σκλαβιάς γιατί οι τελευταίοι αιώνες του μεσαίωνα στον Ελλαδικό χώρο είναι άμεσα συνδεδεμένοι με την τουρκοκρατία. Σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η τουρκοκρατία σε κάποιες περιοχές της χώρας μας ξεκίνησε αρκετά πριν την πτώση τις Πόλης, ενώ σε κάποιες άλλες αρκετά αργότερα. Την ίδια περίοδο Βενετοί, Φράγκοι και άλλοι κατακτητές καταλαμβάνουν διάφορες περιοχές του Ελλαδικού χώρου και ανταγωνίζονται με τους Τούρκους όσο και μεταξύ τους για την επικράτηση.

Συνάμα ο Μεσαίωνας και τα χρόνια που ακολούθησαν αποτέλεσε για τους Έλληνες μια περίοδο αλλαγών, ζυμώσεων, αφύπνισης, αυτογνωσίας, επαναπροσδιορισμού και ανάπτυξης της εθνικής τους συνείδησης. Οι αλλαγές αυτές αποτελέσαν τη βάση για την επανάσταση του 1821 και εντέλει τη δημιουργία του σύγχρονου Ελληνικού κράτους. Πολλοί είναι οι παράγοντες που επηρέασαν και διαμόρφωσαν τις εξελίξεις στον Ελλαδικό χώρο αλλά και στον Ελληνισμό γενικότερα στην συγκεκριμένη περίοδο. Οι Έλληνες τα δύσκολα αυτά χρόνια, και ιδιαίτερα ο απλός λαός, πορεύτηκαν αναζητώντας όλα εκείνα τα στοιχεία που θα τους προσέφεραν τη συνοχή, την ενότητα, το ιδεολογικό υπόβαθρο, την πνευματική και ψυχική δύναμη αλλά και τη σωματική εκπαίδευση για την αναγέννηση του Έθνους. Μέσα από τα ήθη και έθιμα, τις παραδόσεις, τις θρησκευτικές και κοινωνικές εκδηλώσεις επεδίωξαν και πέτυχαν την παλινόρθωση του γένους. Μέρος των παραπάνω αποτέλεσε και ο αθλητισμός. Οι διαστάσεις του αθλητισμού την συγκεκριμένη περίοδο έχουν κυρίως κοινωνικά, πολιτιστικά, θρησκευτικά χαρακτηριστικά και βέβαια στοιχεία στρατιωτικής εκπαίδευσης-προετοιμασίας.

Σε αυτό το πλαίσιο είναι σημαντικό να εξετάσουμε: Ποια ήταν τα αθλήματα των υπόδουλων Ελλήνων; Ποια η σχέση τους με τα σύγχρονα αθλήματα; Πόσο κοντά είναι με τα αθλήματα της αρχαίας Ελλάδας και του Βυζαντίου; Ποιες ήταν οι συνθήκες οι αιτίες και οι αφορμές για την άθληση; Ποια ή σημασία του παράγοντα αθλητισμού για την Ελληνική επανάσταση και κατά πόσο οι πνευματικοί και στρατιωτικοί ηγέτες του Έθνους εκτιμούσαν την αξία του;

4.1 Αγώνισμα στα χρόνια της Τουρκοκρατίας

Αθλητισμός στα χρόνια της Τουρκοκρατίας με την έννοια και τη μορφή που έχει σήμερα, δηλαδή συγκεκριμένους αθλητικούς χώρους, ενιαίους κανονισμούς για το κάθε άθλημα, θεατές, κριτές- διαιτητές και όργανα γυμναστικής καθορισμένων προδιαγραφών, δεν υπήρχε. Ο αθλητισμός αυτής της περιόδου έχει κυρίως χαρακτηριστικά που βασίζονται στις ανάγκες της στρατιωτικής εκπαίδευσης των αθλητών – πολεμιστών και κατά δεύτερο λόγο χαρακτηριστικά που καλλιεργούν την κοινωνική – εθνική ενότητα των Ελλήνων.

Οι υπόδουλοι Έλληνες προσπαθούσαν να διατηρήσουν τις παραδόσεις τους τα ήθη και τα έθιμά τους, για να μη χάσουν την ενότητα και την εθνική τους ταυτότητα . Κυρίαρχο μέρος στην προσπάθεια αυτή είχαν τα λαϊκά πανηγύρια και οι γιορτές, που ακολουθούσαν μετά την εκκλησία. Μαζί με την κοινή προσέλευση στην εκκλησία, τους χορούς και τα τραγούδια, οι αγώνες κατείχαν ιδιαίτερη θέση στη γιορτή: «Κατά τα μακρά έτη της Τουρκοκρατίας, ο Ελληνικός λαός δεν έπαυσε να ασχολείται με τον αθλητισμό. Κατά τα πανηγύρια και τας μεγάλας εορτάς, οι νέοι επεδίδοντο εις αγώνας δρόμου, εις την πάλην, την λιθοβολίαν, το πήδημα και άλλα αγωνίσματα...», (Νέα Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια Αθήνα 1953).⁵⁹

Συγχρόνως ένα μεγάλο μέρος του ανδρικού κυρίως πληθυσμού - οι κλέφτες - ζει ανυπότακτο στα βουνά κάτω από δύσκολες συνθήκες. Οι κλέφτες έπρεπε να γυμνάζονται με κάθε δυνατό τρόπο και κάθε στιγμή, γιατί ήταν τέτοιες οι δυσκολίες που έπρεπε να αντιμετωπίσουν που η σκοπευτική ικανότητα, η αντοχή, η ταχύτητα και η δύναμη αποτελούσαν βασικό παράγοντα επιβίωσης. Ο αθλητισμός καλλιεργεί αυτές τις ικανότητες και οι γιορτές και τα πανηγύρια ήταν «ευκαιρίες αγώνων» ώστε να συγκεντρωθούν τα παλικάρια και να αγωνιστούν.

⁵⁹ Παπαδάκης Ευάγγελος, *Μορφές αθλητισμού & αγωνίσματα στην Κρήτη στα χρόνια της Τουρκοκρατίας*, 17/4/2008, Ανακτήθηκε 25/1/2019

Επιβεβαίωση αγώνων σε πανηγύρια και μεγάλες γιορτές στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, μπορούμε να συναντήσουμε σε πολλά μνημεία του δημοτικού και ποιητικού λόγου :

«σήμερα Δήμο Πασχαλιά, σήμερα πανηγύρι,
τα παλικάρια στο χορό, τα αγόρια στο σημάδι...
να πίνουν το κρύο το νερό να παίρνουν τον αγέρα
και να γιορτάσουν τ'Αη Γιωργιού,
να ρίξουν στο σημάδι»⁶⁰

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι σε αρκετά από τα αγωνίσματα μπορούσαν να συμμετέχουν και γυναίκες . Ενδεικτικό το δημοτικό τραγούδι που περιγράφει το «ατύχημα» μιας κοπέλας:

«...βγήκαν να παίξουν τα σπαθιά, να ρίξουν στο λιθάρι
κι η κόρ' από το ζόρι της κι από τη λεβεντιά της
ξεθλιώθη το κομπί και φάνηκε το βουζί της».

4.2 Χώροι άθλησης και αγώνων

Οι χώροι άθλησης κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας ήταν τα διάφορα σημεία συγκέντρωσης των Ελλήνων με αφορμή κάποια δραστηριότητα ή κάποιο γεγονός. Ήταν το κονάκι, το ταμπούρι, η ρεματιά, τα περίχωρα της βρύσης ή του πηγαδιού, το αλώνι («Τα χρυσά και μαρμαρένια αλώνια»... λέει η παράδοσή μας) αλλά κυρίως η πλατεία του χωριού και το προαύλιο της εκκλησίας.⁶¹

4.3 Οργανωτικά χαρακτηριστικά των αγώνων

Οι αγώνες πλην εξαιρετικών περιπτώσεων δεν προκηρύσσονταν ποτέ, αλλά γίνονταν σε συγκεκριμένες ημερομηνίες κάθε χρόνο γιατί είχαν καθιερωθεί. ⁶² Η ημέρα εορτής του αγίου –πολιούχου του χωριού ή η ημέρα του Πάσχα ήταν οι πλέον συνήθεις ημερομηνίες.

⁶⁰ Θωμάς Γιαννάκης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα 1989, σ. 116

⁶¹ Θωμάς Γιαννάκης, *ό. π.*, Αθήνα 1989, σ. 116

⁶² Κώστας Γεωργιάδης, *Ολυμπιακοί Αγώνες- Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων. Η Αγωνιστική Ιδέα στη Νεοελληνική Παράδοση*, Αθήνα 2001, σ. 88

Οι αγώνες αποτελούσαν μέρος των θρησκευτικών- πανηγυρικών εκδηλώσεων προς τιμή των αγίων κάτι που ίσχυε και στην αρχαιότητα όπου οι αγώνες γίνονταν στο πλαίσιο λατρείας των θεών και είχαν θρησκευτικό χαρακτήρα.

Επίσης όπως και στην αρχαιότητα οι θεατές ταξίδευαν για να παρακολουθήσουν τους αγώνες στον τόπο τέλεσής τους που ήταν και τόπος λατρείας έτσι και στην εποχή της τουρκοκρατίας οι προσκυνητές του τιμώμενου αγίου ταξίδευαν αρκετές ημέρες και κατασκήνωναν στα περίχωρα του λατρευτικού τους χώρου δηλαδή της εκκλησίας.

Οι κανόνες των αγώνων μεταφέρονταν από γενιά σε γενιά και οι κριτές - κυρίως μεγαλύτερα σε ηλικία μέλη της τοπικής κοινωνίας-έλυναν με συνοπτικές διαδικασίες τα όποια προβλήματα προέκυπταν.⁶³

Οι αγώνες γίνονταν μετά το τέλος της θείας λειτουργίας και τα έπαθλα ήταν διάφορα: στεφάνια από δάφνη ή ελιά ή από λουλούδια, μαντήλια, φλογέρες, ζώα, μια κουλούρα ψωμί κ.α. όλα ευλογημένα από τον ιερέα της εκκλησίας.

Οι συμμετέχοντες αθλητές δεν ήταν απαραίτητο να κατάγονται από τον τόπο που γινόταν ο αγώνας. Στους αγώνες μπορούσε να συμμετάσχει όποιος ήθελε ανεξάρτητα από τον τόπο καταγωγής του. Στους νικητές αποδίδονταν τιμές από θεατές και οργανωτές και εκτός του ονόματος των νικητών γινόταν αναφορά και στον τόπο καταγωγής τους, δηλαδή κάτι ανάλογο με όσα ίσχυαν και στην Αρχαία Ελλάδα. Επίσης οι νικητές από άλλες περιοχές όπως και στην αρχαιότητα είχαν τιμητική υποδοχή και στον τόπο καταγωγής τους. Σε κάθε περιοχή υπήρχαν φημισμένοι αθλητές των οποίων η συμμετοχή προσέφερε κύρος στους αγώνες και αύξανε το ενδιαφέρον του κοινού και τον συναγωνισμό.

4.4 Αθλήματα αυτής της περιόδου :

4.4.1 Το Τρέξιμο ή τροχάδην (Δρόμος ή βάδισμα)

Το πρώτο και το πλέον φυσικό άθλημα του ανθρώπου. Ο δρόμος ήταν το πρώτο άθλημα των αρχαίων Ολυμπιακών αγώνων σε διάφορες αποστάσεις και μορφές και βέβαια όπως και τότε έτσι και επί τουρκοκρατίας από τα δημοφιλέστερα αθλήματα. Στα δύσκολα αυτά χρόνια το τρέξιμο αποτελούσε πολεμικό προσόν, όπως

⁶³ Κώστας Γεωργιάδης, *ό.π.*, σ. 89

και στα ομηρικά,⁶⁴ καθώς και σημαντικό στοιχείο επιβίωσης για τους κλέφτες και του αρματολούς. Η άμεση και γρήγορη μετακίνηση ήταν μέρος της καθημερινότητας τους και της στρατιωτικής τους εκπαίδευσης. Στα δημοτικά τραγούδια καταδεικνύεται η αξία αυτής της ικανότητας των κλεφτών:

ο κλέφτης πρέπει «τριών μερών περπατησιά να παίρνει σε μια μέρα».

«μέρα και νύχτα περπατεί, μέρα και νύκτα τρέχει»⁶⁵

«...κι αν περάσεις στην πηλάλα, χάρισμά σου και μια πάλα»⁶⁶

«... κάμετ' ατσάλι την καρδιά και σίδερο τα πόδια, τριών μερών περπατησιά, μια νύχτα να την πάμε...». ριζίτικο τραγούδι (Β. Ψιλάκης, «Ιστορίας της Κρήτης, από της απωτάτης Αρχαιότητας μέχρι των καθ' ημάς χρόνων» Ζ' κεφ.).⁶⁷

Στην ταχύτητα μετακίνησης των Κρητών αναφέρεται πολύ νωρίτερα και πριν την πτώση της Πόλης και ο Φλωρεντινό Χριστόφορο Μπουοντελμόντι στο βιβλίο του «Ένας γύρος της Κρήτης» όπου το 1415, σημειώνει: «...Από τη φύση τους είναι πολύ σκληροί ... οι Κρητικοί και μετακινούνται στα βουνά με εξαιρετική ταχύτητα. Ως τα εκατό δέκα (110)! χρόνια τους ... στις κρημνώδεις κορυφές των βουνών.»⁶⁸

Επίσης υπήρχαν οι φήμες -που έφταναν στα όρια του μύθου - ότι ο Γ. Καραϊσκάκης «έσκασε» ένα άλογο του Αλή πασά όταν το συναγωνίστηκε σε ανηφόρα, ότι όταν ο Ζαχαριάς έτρεχε «οι φτέρνες του χτυπούσαν τα αυτιά του»⁶⁹ ότι ο Οδ. Ανδρούτσος γλίτωσε πολλές φορές χάρη της ταχύτητα του καθώς και ότι ένας

⁶⁴ Τάκης Γ.Σακελλαρίου, *Η σωματική Αγωγή εν Ελλάδι, Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν «Ηλίου»*, Περίοδος 1953-54, τ.7, σ.1142

⁶⁵ Αθηνόδωρος Ι. Μοσχόπουλος, *ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΗΧΗΣΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1948- 1968*, (Μεταπτυχιακή Διατριβή), 2014,<http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/2030/P0002030.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Ανακτήθηκε 25/1/2019

⁶⁶ Βασίλειος Σιαμέτης, *Ο αθλητισμός και οι αθλητικές εγκαταστάσεις της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*, <http://www.apologitis.com/gr/ancient/Olympiakoι.htm> .Ανακτήθηκε 26/1/2019

⁶⁷ Παπαδάκης Ευάγγελος, *Μορφές αθλητισμού & αγωνίσματα στην Κρήτη στα χρόνια της Τουρκοκρατίας*, 17/4/2008.<https://agonigrammi.wordpress.com/2008/04/17/%CE%BC%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%AD%CF%82-> Ανακτήθηκε 25/1/2019

⁶⁸ Παπαδάκης Ευάγγελος, *Μορφές αθλητισμού & αγωνίσματα στην Κρήτη στα χρόνια της Τουρκοκρατίας*, 17/4/2008.<https://agonigrammi.wordpress.com/2008/04/17/%-> Ανακτήθηκε 25/1/2019

⁶⁹ Τάκης Γ.Σακελλαρίου, *Η σωματική Αγωγή εν Ελλάδι, Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν «Ηλίου»*, Περίοδος 1953-55, τ.7, σ.1142

Σουλιώτης έτρεξε από τα Γιάννενα στο Σούλι (120 χλμ). μέσα στη νύχτα, για να ειδοποιήσει ότι είχε αιχμαλωτιστεί ο Λάμπρος Τζαβέλας.⁷⁰

Ο δρόμος σαν αγώνισμα ήταν από τα πιο αγαπητά στους κλέφτες και αρματολούς. Τον χρησιμοποιούσαν ως δοκιμασία ταχύτητας και αντοχής. Παράλληλα ήταν ένα αγώνισμα που ήταν εύκολο να διοργανωθεί τόσο σε πανηγύρια και γιορτές όσο σε άμεσες συναγωνιστικές δραστηριότητες: Ποιος θα κάνει πρώτος το γύρο του χωριού, ποιός θα φτάσει πιο γρήγορα στην κορυφή του λόφου ή στη βρύση για νερό, ποιος θα πάει γρηγορότερα από το ένα χωριό στο άλλο.

4.4.2 Το σημάδι - Σκοποβολή

Η σκοποβολή είναι άθλημα των σύγχρονων ολυμπιακών αγώνων και μάλιστα συμπεριλαμβάνεται στο πρόγραμμά τους από την έναρξή τους μέχρι σήμερα. Στην περίοδο του Μεσαίωνα όταν τα πυροβόλα όπλα αντικατέστησαν τόξα και ακόντια στις μάχες, η καλή σκόπευση αποτέλεσε συγκριτικό πλεονέκτημα και βέβαια σημαντικό προσόν για κάθε ικανό πολεμιστή. Γι' αυτό ήταν σημαντικό κάθε κλέφτης να γνωρίζει καλό σημάδι και βέβαια στοιχείο περηφάνιας. Στα πανηγύρια λέγεται, πως συναγωνίζονταν στο σημάδι Έλληνες και Τούρκοι. Μάλιστα σαν στόχο είχαν να περάσουν το βόλι μέσα από ένα δαχτυλίδι.⁷¹ Από εκεί προκύπτει και η έκφραση «περνά το βόλι από το Δαχτυλίδι» που τη χρησιμοποιούμε και εμείς όταν θέλουμε να αναφερθούμε σε ικανούς σκοπευτές.⁷²

Η ύπαρξη πολύ καλών σκοπευτών είχε τρομερό αντίκτυπο στο νικηφόρο αγώνα του έθνους μας. Κλέφτες και αρματολοί αποτέλεσαν ένα τεράστιο φυτώριο από γυμνασμένους και σκληραγωγημένους άντρες που ήταν άριστοι σκοπευτές και αποτέλεσαν καθοριστικό παράγοντα στην έκβαση πολλών αναμετρήσεων κατά τη διάρκεια του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα.

4.4.3 Το λιθάρι- Λιθοβολία

Η λιθοβολία μπορεί να θεωρηθεί πρόγονος του σημερινού αθλήματος της σφαιροβολίας ενώ πρόγονος της λιθοβολίας μπορεί να θεωρηθεί η δισκοβολία που

⁷⁰ *Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΘΛΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ.*

http://3lyk-polichn.thess.sch.gr/Olympiaki_paideia/exelixi/exelixi2.htm. Ανακτήθηκε 25/1/2019

⁷¹ *Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΘΛΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ,*

http://3lyk-polichn.thess.sch.gr/Olympiaki_paideia/exelixi/exelixi2.htm. Ανακτήθηκε 25/1/2019

⁷² Παπαδάκης Ευάγγελος. *Μορφές αθλητισμού & αγωνίσματα στην Κρήτη στα χρόνια της Τουρκοκρατίας*, 17/4/2008.- Ανακτήθηκε 25/1/2019

αποτελούσε ένα από τα πέντε αθλήματα του αρχαίου πεντάθλου. Η δισκοβολία και η σφαιροβολία αποτελούν και σήμερα ολυμπιακά αθλήματα.

Το αγώνισμα κατά το οποίο ριγόταν ο λίθος λεγόταν «λιθοβολία». Πρώτοι που καθιέρωσαν τη λιθοβολία ήταν οι κλέφτες κι οι αρματολοί, που συναγωνίζονταν ποιος θα πετάξει μακρύτερα μια πέτρα. Αργότερα έγινε κανονικό αγώνισμα. Ο λίθος είχε βάρος 5 οκάδες που αντιστοιχούν σε 6 κιλά και 400 γραμμάρια. Έπρεπε να ρίχεται με το ένα χέρι. Ο παλμός έμοιαζε με αυτόν του ακοντισμού. Η πρώτη διεθνής παρουσία της λιθοβολίας ήταν το 1906 στους Ολυμπιακούς αγώνες. Προηγουμένως, το αγώνισμα διεξαγόταν στα πανελλήνια πρωταθλήματα καθώς και σε τοπικούς αγώνες, όπως στους Πανιώνιους Αγώνες της Σμύρνης». (Βικιπαίδεια).

Σημείωση: Το 1906 διοργανώθηκε ή Μεσολυμπιάδα από τους Έλληνες και όχι Ολυμπιακοί αγώνες .

Επίσης ο Όμηρος αναφέρεται σε αγώνες ρίψης λίθων από τους στρατιώτες των Αχαιών κατά την πολιορκία της Τροίας. (Βικιπαίδεια.)

Η λιθοβολία ήταν αγαπητό συναγωνιστικό άθλημα των κλεφτών γιατί βασιζόταν στην φυσική και απλή κίνηση του ανθρώπου για την ρίψη μιας πέτρας, μπορούσε να πραγματοποιηθεί οπουδήποτε και για αυτό ήταν μια άσκηση διασκεδαστική και εύκολη.

Οι πρώτες εκδηλώσεις που μπορούν να παρομοιαστούν με τη σύγχρονη σφαιροβολία αναφέρονται μεταξύ στρατιωτών που συναγωνίζονταν ποιος θα πετάξει πιο μακριά βλήματα κανονιού.

Στα δημοτικά μας τραγούδια ο συναγωνισμός στο «λιθάρι» είναι σημείο αναφοράς:

«Μεσ' του βάλτου το πηγάδι, ρίχνουν κλέφτες το λιθάρι

το πετούν οι Αρβανίτες και περνούν τους Μωραΐτες»

«Καραχάλιο παλληκάρι, έλα ρίξε το λιθάρι

κι αν περάσεις εν' αγνάρι, μια 'σημένια στο ζωνάρι

κι αν περάσεις στην πηλάλα, χάρισμά σου και μια πάλα».⁷³

⁷³ Αγορίτσα Γκουμότσιου, Ρίψεις- Σφαιροβολία, Μάρτιος 2015. http://klasikosathlitisimos.blogspot.com/2015/03/blog-post_81.html. Ανακτήθηκε 25/1/2019

Ενώ σε άλλο τραγούδι αναφέρεται η λιθοβολία σαν κομμάτι των εορταστικών εκδηλώσεων:

«Σήμερα Δήμο μ' Πασχαλιά, σήμερα ν' πανηγύρι
τα παλληκάρια στο χορό, τ' αγόρια στο λιθάρι».⁷⁴

και σε άλλο δημοτικό τραγούδι παρακινείται ο Χάρος

«Χάρε μου διάβα από χωριό, κάτσε σε κρύα βρύση
να πιούν οι γέροντες νερό κι οι νιοί να λιθαρίσουν»⁷⁵

4.4.4 Σήκωμα βάρους - Άρση Βαρών

Το σήκωμα μεγάλου βάρους, με τα χέρια ή τη πλάτη, αποτελούσε την τέλεια δοκιμασία δύναμης και υπήρχε στον Ελληνικό χώρο από την αρχαιότητα αλλά και σε άλλους λαούς. Κλέφτες και αρματολοί συναγωνίζονταν στο συγκεκριμένο αγώνισμα για να αποδείξουν-επιδείξουν την δύναμή τους. Το σήκωμα βάρους ονομαζόταν και δοκίμι⁷⁶. Το σημερινό ολυμπιακό άθλημα της άρσης βαρών αποτελεί συνέχεια αυτής της παράδοσης.

4.4.5 Η πάλη ή το πάλεμα

Η πάλη είναι αρχαίο ολυμπιακό άθλημα και εξακολουθεί ακόμη και σήμερα στους σύγχρονους ολυμπιακούς αγώνες να αποτελεί βασικό άθλημα του προγράμματός τους.

Αρματολοί και κλέφτες χρησιμοποιούσαν την πάλη σαν άσκηση και μέθοδο πολεμικής εκπαίδευσης αλλά και σαν τρόπο διασκέδασης. Στα δημοτικά μας τραγούδια γίνεται αναφορά σε αυτή την αθλητική δραστηριότητα:

«και πάμε να παλέψουμε σε μαρμαρένιο αλώνι»⁷⁷.

Οι κανόνες του αθλήματος ήταν απλοί και σχεδόν ίδιοι με αυτούς που ισχύουν και σήμερα: η λαϊκή έκφραση «Έφαγε η μούρη του χώμα» ή «Έφαγε η πλάτη του χώμα»! εκφράζει στην ουσία τον ισχύοντα σήμερα κανονισμό της πάλης που ο αθλητής κερδίζει πόντους (σημεία) ρίχνοντας τον αντίπαλο με το πρόσωπο και

⁷⁴ Θωμάς Γιαννάκης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα 1989, σ. 116

⁷⁵ Τάκης Γ.Σακελλαρίου, *Η σωματική Αγωγή εν Ελλάδι, Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν «Ηλίου»*, Περίοδος 1953-55, τ.7, σ.1142

⁷⁶ Θωμάς Γιαννάκης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα 1989, σ. 116

⁷⁷ *Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΘΛΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ*, http://3lyk-polichn.thess.sch.gr/Olympiaki_paideia/exelixa/exelixa2.htm. Ανακτήθηκε 25/1/2019

το στήθος στο ταπί, ή στην καλύτερη περίπτωση κερδίζει τον αγώνα με πτώση, αφού βάζει τον αντίπαλο με την πλάτη να στο ταπί και τον ακινητοποιεί!

Οι αγώνες πάλης διοργανώνονταν κυρίως σε λαϊκά πανηγύρια σε χώρους με ειδικά χαρακτηριστικά δηλαδή μια πλατεία που τα άκρα ήταν υπερυψωμένα σαν αμφιθέατρο για να κάθονται οι θεατές. Οι παλαιστές αλείφονταν με λάδι, κάτι που γινόταν και στους αρχαίους αγώνες, και φορούσαν κάποιο είδος περισκελίδας

4.4.6 Το άλμα ή πήδημα

«... στο πήδημα ‘πιανε λαγό, στο γλάκιο του τ’ αγρίμι...».

Κι αλλού: «... εκατό ‘ργιες το πήδημα, κι εξήντα το λιθάρι...» (Ριζίτικο τραγούδι)⁷⁸

Το άλμα ήταν ένα από τα πέντε αθλήματα του πεντάθλου των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων και βέβαια αποτελεί και σήμερα μέρος των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων σε διάφορες μορφές (εις μήκος, τριπλούν, εις ύψος).

Το άλμα μεταφέρθηκε από το Βυζάντιο στη Τουρκοκρατία. Από πήδημα απλό, διπλό ή τριπλό έγινε «τσμιά», «τσδυό», «τστρείς». Το άλμα πάνω από ρυάκια, πέτρες, τοίχους και άλλα εμπόδια ήταν δραστηριότητα των κλεφτών αλλά και συναγωνιστικό παιχνίδι- άθλημα σε γιορτές και πανηγύρια.

4.4.7 Η ιπασία

Η ιπασία είναι ολυμπιακό άθλημα από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα. Παράλληλα αποτελούσε σημαντικό στοιχείο στρατιωτικής εκπαίδευσης.

Την εποχή εκείνη ήταν ένα από τα πιο εντυπωσιακά λαϊκά αγωνίσματα. Πραγματοποιούνταν κυρίως σε γιορτές Αγίων και πανηγύρια και υπήρχε κυρίως ως αγώνισμα των κλεφτών και των αρματολών⁷⁹ μια και δεν ήταν εύκολο να έχει κάποιος άλογο εκείνη την εποχή, ιδιαίτερα οι Έλληνες.

⁷⁸ Παπαδάκης Ευάγγελος, *Μορφές αθλητισμού & αγωνίσματα στην Κρήτη στα χρόνια της Τουρκοκρατίας*, 17/4/2008. <https://agonigrammi.wordpress.com/2008/04/17/%>, Ανακτήθηκε 25/1/2019

⁷⁹ *Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΘΛΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ*, http://3lyk-polichn.thess.sch.gr/Olympiaki_paideia/exelixa/exelixa2.htm. Ανακτήθηκε 25/1/2015

4.4.8 Ο χορός

Ο χορός αποτελεί μέρος της φυσικής αγωγής αλλά δεν είναι άθλημα των Ολυμπιακών Αγώνων παρόλο που αρκετά αθλήματα έχουν στοιχεία του και δεν απουσιάζει ποτέ από τις τελετές έναρξης και λήξης τους.

Οι σκλαβωμένοι Έλληνες, όπως και οι απόγονοί τους σήμερα, σε κάθε εκδήλωση της ζωής τους χρησιμοποιούσαν το χορό. Οι χοροί στα χρόνια της τουρκοκρατίας είχαν κυρίως κοινωνικό, ψυχαγωγικό, πολιτιστικό (πανηγύρια και γιορτές κυρίως θρησκευτικές⁸⁰) και μερικές φορές και ιστορικό χαρακτήρα. Αυτό όμως που προσέφερε συμμετοχή στις χορευτικές εκδηλώσεις ήταν δημιουργία κοινής εθνικής συνείδησης και βέβαια ισχυρά στοιχεία εκγύμνασης.

4.4.9 Σπαθί – Ξιφασκία

Η ξιφασκία είναι ένα από τα πρώτα άθλημα που συμπεριλήφθηκε στους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες. Οι Έλληνες (κλέφτες και αρματολοί) ήταν άριστοι στο συγκεκριμένο άθλημα, που εκείνη την εποχή δεν ήταν άθλημα αλλά τρόπος επιβίωσης και αντίστασης.

«...βγήκαν να παίξουν τα σπαθιά...»⁸¹ λέει το δημοτικό τραγούδι και οι κλέφτες καλλιεργούσαν αυτή την πολεμική τέχνη όχι μόνο στα πανηγύρια αλλά σε κάθε στιγμή της δύσκολης ζωής τους ώστε να είναι πάντοτε έτοιμοι για να αντιμετωπίσουν τον εχθρό.

Το Χαϊμαλί ήταν ένα καθαρά πολεμικό αγώνισμα όπου με το γιαταγάνι έκοβαν στα δύο το σφαγμένο αρνί που ήταν κρεμασμένο στο τσιγκέλι. Στην περιοχή της Ρούμελης ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένο⁸².

4.4.10 Τοξοβολία

Το τόξο αποτέλεσε από την αρχαιότητα το σημαντικότερο ατομικό όπλο για την εξ αποστάσεως μάχη μέχρι τη χρήση των πυροβόλων όπλων. Τα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας εξακολουθούσε να κατέχει αυτή τη σπουδαιότητα στις πολεμικές αναμετρήσεις.

⁸⁰ Θωμάς Γιαννάκης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα 1989, σ. 116

⁸¹ *Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΘΛΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ*, http://3lyk-polichn.thess.sch.gr/Olympiaki_paideia/exelixa/exelixa2.htm. Ανακτήθηκε 25/1/2015

⁸² Θωμάς Γιαννάκης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα 1989, σ. 116

Σε ότι αφορά τον Ελληνικό πληθυσμό εκείνης της περιόδου έχουμε αξιολογες αναφορές για την ικανότητα των Κρητών στη χρήση του τόξου. Οι οποίοι ήδη από τα προγενέστερα χρόνια ήταν γνωστοί για τις επιδόσεις τους στην τοξοβολία. Η τελευταία ιστορική αναφορά για Κρήτες τοξότες γίνεται τον 17ο αιώνα στην πολιορκία της Κρήτης από τους Τούρκους, 1645 – 1669 και παρά το γεγονός ότι τα πυροβόλα όπλα ήταν ευρέως διαδεδομένα ο ιστορικός Κων/νος Παπαρηγόπουλος γράφει:

«...τα κρητικά τάγματα εξακόντιζαν τα βέλη αυτών μετά δεξιότητος και ρώμης ήτις ενεπνοίει τρόπον εις τους πολεμίους και ανεκάλει εις την μνήμην των ξένων τους τοσούτον εν τη αρχαιότητι περιφήμους τοξότας της νήσου εκείνης»

Αλλά και μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Τούρκους οι Κρήτες αντάρτες (οι Χαϊνηδες), συνέχισαν τον αγώνα βασιζόμενοι στα τόξα τους, και όπως λέει και το ριζίτικο τραγούδι:

«Μάνα κι αν είσαι μάνα μου, κι είμαι κι εγώ παιδί σου, μπέψε μου τις σαΐτες μου, τσιπλια καλύτερές μου, τσ' ασημωτές και τσι χρυσές και τσι μαλαματένιες, για να σκοτώσω το θεριό, το δράκο το μεγάλο».(από την συλλογή του Σάμυελ Μπω Μποβύ Ελβετού Νεοελληνιστή)⁸³

Η τοξοβολία σήμερα είναι άθλημα που συμπεριλαμβάνεται στους Ολυμπιακούς αγώνες.

4.5 Τα αθλητικό πρότυπο λίγο πριν την επανάσταση του 1821

Αν θεωρήσουμε ότι ο Διγενής είναι το πρότυπο του αθλητή των βυζαντινών χρόνων το πρότυπο του αθλητή κατά την εποχή της τουρκοκρατίας το περιγράφει το δημοτικό τραγούδι:

« ψηλό λιγνό 'ναι το κορμί
 ίσιο σαν κυπαρίσσι
 σαν δυο βουνά 'ναι οι πλάτες του
 σαν κάστρο η κεφαλή του

⁸³ Παπαδάκης Ευάγγελος, *Μορφές αθλητισμού & αγωνίσματα στην Κρήτη στα χρόνια της Τουρκοκρατίας*, 17/4/2008. <https://agonigrammi.wordpress.com/2008/04/17/>- Ανακτήθηκε 25/1/2019

σαν νεραντζούλα φουντωτή,

φουντώνουν τα μαλλιά του

και τα πλατιά τα στήθια του

τοίχος χορταριασμένος»

επίσης: «Ήταν ψηλός ήταν λιγνός ... τα φρύδια σαν γαϊτάνι»

Ο αθλητής – πολεμιστής έπρεπε να έχει επιδόσεις πενταθλητή να διακρίνεται σε όλες τις δοκιμασίες :

«τα όρη εδρασκελίζε,

βουνού κορφή επήδα,

στο βίτσιμα έπιανε πουλιά,

στο πέταγμα γεράκια,

στο γλαύκιο (φευγάλα) και στο πήδημα

τα λάφια και τα αγρίμια»⁸⁴

Πολλοί από τους ήρωες της Επανάστασης ήταν ξακουστοί για τις αθλητικές τους επιδόσεις.: Ο Καραϊσκάκης φημιζόταν για την αντοχή του και ήταν εξαιρετικός ιππέας, ο Νικοτσάρας πηδούσε επτά άλογα στη σειρά! Το ίδιο και ο Ανδρούτσος ο οποίος ήταν ικανός σε όλα τα αθλήματα (πολυαθλητής), ο αρματολός Χρήστος Γκούγγας είχε άφταστη δύναμη και έλεγαν ότι μπορεί να σκοτώσει άνθρωπο ή ζώο με ένα χτύπημα, ο Αθανάσιος Διάκος αγωνιζόταν στο λιθάρι. Ο Νικηταράς αποτελούσε το πρότυπο του πενταθλητή.

4.6 Αθλητισμός και πνευματικοί και στρατιωτικοί ηγέτες της Επανάστασης

Οι πνευματικοί και στρατιωτικοί ηγέτες του Έθνους αντιλήφθηκαν την αξία της άθλησης και τη χρησιμότητά της στον επερχόμενο ξεσηκωμό των Ελλήνων και σε πολλές περιπτώσεις εξέφρασαν με το λόγο τους αλλά και με πράξεις την ανάγκη για άθληση. Δεν είναι λίγοι αυτοί που με τις αναφορές τους στο αρχαίο ολυμπιακό πνεύμα επεδίωκαν την εθνική αφύπνιση και υπερηφάνεια τη συνειδητοποίηση ότι ο

⁸⁴ Θωμάς Γιαννάκης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα 1989, σ. 117

σκλαβωμένος ραγιάς είναι απόγονος ενός δοξασμένου έθνους. Παράλληλα διαπίστωναν ότι οι άθληση αποτελούσε ένα σημαντικό παράγοντα για την προετοιμασία αλλά και την εξέλιξη του ένοπλου αγώνα.

Ο πρώτος από τους στρατιωτικούς ηγέτες που συλλαμβάνει και αναφέρεται στην αξία της άσκησης είναι ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ο οποίος συμβούλευε τους πολεμιστές του: « Το Έθνος χρειάζεται γερά κορμιά για να εξασφαλίσει την νίκη στον άνισο αγώνα κατά των Οθωμανών».⁸⁵ Προοδευτικά οι οπλαρχηγοί αντιλαμβανόμενοι την αξία της εκγύμνασης διοργάνωναν αθλητικές-αγωνιστικές δραστηριότητες για τους άνδρες τους. Πολλοί δε και από τους ίδιους τους ηγέτες της επανάστασης γυμνάζονταν και συμμετείχαν και οι ίδιοι σε αγώνες Χαρακτηριστική περίπτωση ο Οδυσσέας Ανδρούτσος, ο οποίος θεωρείτο ικανότατος πολυαθλητής, αλλά και ο ίδιος ο Κολοκοτρώνης γυμνάζονταν ...

Οι Έλληνες λόγιοι αλλά και οι φωτισμένοι κληρικοί της εκκλησίας μας αναγνώρισαν ιδιαίτερα την παιδευτική και εθνική αξία του αθλητισμού και με τις απόψεις τους έδωσαν στις αθλητικές δραστηριότητες των υπόδουλων Ελλήνων πνευματική και πολιτιστική διάσταση.

Το 1800 ο Ευγένιος Βούλγαρης (1716-1806), σε μεγάλη ηλικία μετέφρασε το βιβλίο «Η τέχνη της γυμναστικής» του Ιερώνυμου Μερκουριάλη (Ιταλού γιατρού (1530-1606). Το συγκεκριμένο βιβλίο περιείχε απόψεις αρκετών αρχαίων Ελλήνων σοφών (Πλάτωνα, Αριστοτέλη, Ιπποκράτη κ.α.), για τα οφέλη της άσκησης στο σώμα , την ψυχή και το πνεύμα του ανθρώπου. Με τον τρόπο αυτό ο Ευγένιος Βούλγαρης επιδιώκει να επαναφέρει στη ζωή των σκλαβωμένων Ελλήνων ένα βασικό στοιχείο του αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού, τη γυμναστική. Παράλληλα διδάσκει μέσω αυτού του βιβλίου ότι ένας υγιής, γυμνασμένος και ψυχικά συγκροτημένος πολίτης μπορεί να είναι πολύ χρήσιμος στην κοινωνία, κάτι που αφορά άμεσα κυρίως τους υπόδουλους συμπατριώτες του.

Οι Αρχιμανδρίτες Άνθιμος Γαζής (1764-1828) και Θεόκλητος Φαρμακίδης (1784-1860), σε συνεργασία τον Αδαμάντιο Κοραή ήταν από τους ιδρυτές του περιοδικού «Ερμής ο Λόγιος» το οποίο υπήρξε μια από τις σημαντικότερες προεπαναστατικές εκδόσεις (1811-1821). Το περιοδικό δημοσίευε θέματα που

⁸⁵ Θωμάς Γιαννάκης, 1989, ό. π. σ. 117

αφορούσαν τους Έλληνες που ζούσαν μέσα στα όρια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αλλά και εκτός αυτής. Επίσης παρουσίαζε θέματα επιστημονικού ενδιαφέροντος (παιδαγωγικού, φιλολογικού, φιλοσοφικού, μαθηματικού κτλ.), και σε αυτό το πλαίσιο δεν έλειψαν οι αναφορές σε θέματα που είχαν σχέση με τους Ολυμπιακούς αγώνες, τη γυμναστική των αρχαίων, αλλά και τα οφέλη που προκύπτουν γενικότερα από την άθληση. Πολλές φορές οι παραπάνω έγραφαν και ανάδειχναν θέματα αθλητικού περιεχομένου και Ολυμπιακών Αγώνων. Ανάλογη δραστηριότητα επιδεικνύει και ο Μητροπολίτης Ιγνάτιος της Ουγγροβλαχίας (1765–1828) με τη «Φιλολογική Εταιρεία» του Βουκουρεστίου.⁸⁶

Τέλος ο Ρήγας Φεραίος γράφοντας για τους Ολυμπιακούς αγώνες με μια δόση κρυφής περηφάνιας σημειώνει: «εκ τούτων ο δρόμος, η πάλη, ο δίσκος, το άλμα και το παγκράτιον παίζονται μέχρι σήμερα εις την Θεσσαλίαν και εις όλην την Ελλάδα»⁸⁷.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο αθλητισμός, τόσο στα χρόνια του Μεσαίωνα όσο και στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, δεν είχε την λάμψη και πολλές φορές και την συνολική αποδοχή που είχε την περίοδο της αρχαιότητας αλλά μετέφερε τα βασικά στοιχεία και τις αξίες που τον χαρακτηρίζουν και αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα συνοχής του Ελληνισμού μέσα στο πέρασμα των αιώνων.

Μέσα και από τον αθλητισμό και τις εκδηλώσεις που συνόδευε ή τον συνόδευαν δόθηκε η δυνατότητα σε ανθρώπους που μιλούσαν την ίδια γλώσσα, είχαν την ίδια θρησκεία, και είχαν κοινές πολιτιστικές ρίζες να συνειδητοποιήσουν και να επιβεβαιώσουν την πολιτιστική συνέχεια και την εθνική τους ταυτότητα.

Παράλληλα υπήρξε σημαντικό στοιχείο στρατιωτικής εκπαίδευσης των υπόδουλων Ελλήνων. Κλέφτες και αρματολοί με τα πολεμικά αλλά και αθλητικά τους κατορθώματα, κατέστησαν σαφές στον ψυχισμό των υπόδουλων Ελλήνων, ότι στρατιωτική εκπαίδευση είναι αποτελεσματικότερη όταν βασίζεται στην αθλητική προετοιμασία. Η τέλεια φυσική τους κατάσταση, τους επέτρεπε να ανταποκρίνονται σε κάθε αντιξοότητα και να καταστούν το σύμβολο του ανίκητου πολεμιστή. Ενός

⁸⁶ Βασίλειος Καϊμακάμης, Κληρικοί της Τουρκοκρατίας και αθλητισμός, 14/11/2017. <http://pemptousia.gr/2017/kliriki-tis-tourkokratias-ke-athlitismos>. Ανακτήθηκε 17/11/2017

⁸⁷ Μ. Πλωρίτης, "Ο Ρήγας, το θέατρο και οι Ολυμπιακοί Αγώνες", Εφημ. "ΤΟ ΒΗΜΑ" 16-1-1998

πολεμιστή που οι ρίζες του ξεκινούν από τον ημίθεο Ηρακλή της αρχαιότητας, περνούν στον θρυλικό Διγενή Ακρίτα του Βυζαντίου και καταλήγουν στον λεβέντη Κλεφταρματολό της Επανάστασης, αυτόν που ελευθέρωσε το γένος...

Τέλος αυτός ο συνδυασμός πίστης και αθλητισμού - όπως και στην αρχαιότητα - έδωσε στον αθλητισμό μια διάσταση συνέχειας ενός πολιτισμού και μια παράδοσης αιώνων και στους Έλληνες ακόμη ένα στοιχείο της ιδιαίτερης ταυτότητας τους.

Ε΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΑΝΑΒΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ –ΖΑΠΠΕΙΑ

Η απελευθέρωση μέρους της Ελλάδος και η δημιουργία του σύγχρονου Ελληνικού κράτους συνέπεσε με την άνθηση, κυρίως στην Ευρώπη, του ενδιαφέροντος για την Ελληνική αρχαιότητα. Η αρμονική ανάπτυξη του σώματος και πνεύματος αποτελεί βασικό στοιχείο της αρχαίας Ελληνικής παιδείας και τόσο τα φιλοσοφικά όσο και τα ποιητικά κείμενα των αρχαίων Ελλήνων προέβαλαν το σώμα και το πνεύμα ως ισάξιες και αχώριστες υποστάσεις της ανθρώπινης ύπαρξης. Σώμα και πνεύμα συνεργάζονται για ένα σκοπό, τον ολοκληρωμένο άνθρωπο⁸⁸ Η στροφή των ανθρώπων της εποχής προς τον αθλητισμό και ιδιαίτερα στη Σουηδία, Γερμανία, Αγγλία, Γαλλία και Αμερική⁸⁹ είναι μια πραγματικότητα που ενισχύεται από τις πρώτες αποκαλύψεις σε Δελφούς και Ολυμπία από τις ανασκαφές των αρχαιολογικών σχολών Γαλλίας και Γερμανίας. Αρχαίοι ναοί και ιερά συνυπάρχουν με στάδια, θέατρα και αθλητικούς χώρους. Οι ευρωπαίοι αρχίζουν να εντάσσουν στην καθημερινότητά τους αλλά και στο εκπαιδευτικό τους σύστημα τον Αθλητισμό. Στη Γερμανία ιδρύεται (1811) το πρώτο δημόσιο γυμναστήριο⁹⁰ και η γυμναστική αποτελεί το θεμέλιο της εκπαίδευσης για την δημιουργία πολιτών ικανών να υπερασπιστούν την πατρίδα τους. Στη Γαλλία μελετάται ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει ο Αθλητισμός στη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος με πρωτεργάτη αυτής της προσπάθειας τον νεαρό βαρόνο Πιέρ ντε Κουμπερτέν.⁹¹

Στην Αγγλία στις δραστηριότητες των σπουδαστών εντάσσεται και ο αθλητισμός ενώ ο γιατρός Ουίλιαμ Πέννυ Μπρουκς διοργανώνει αθλητικούς αγώνες και γοητεύεται από την παιδαγωγική αξία των Ολυμπιακών Αγώνων. Είναι άξιες ιδιαίτερης αναφοράς οι προσπάθειες του Μπρουκς ο οποίος διοργάνωσε από το 1850 και μετά σειρά τοπικών αγώνων με την ονομασία «Ολυμπιακοί». Ο όρος εξέφραζε κυρίως τη ρομαντική διάθεση του Μπρουκς για τους αγώνες και στην αρχή τουλάχιστον έδινε στους αγώνες έναν παιδαγωγικό- εκπαιδευτικό χαρακτήρα, που βασιζόταν στην άποψη ότι ο άνθρωπος μέσω της άσκησης και της ψυχαγωγίας μπορεί

⁸⁸Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 6

⁸⁹Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 20

⁹⁰Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *ό.π.*, σ. 20

⁹¹Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 7

να βελτιώσει τις ψυχικές και σωματικές του ικανότητες και κατ' επέκταση την υγεία του. Παρά την συγκεκριμένη ονομασία δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι στόχος του ήταν η αναβίωση των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων. Οι αγώνες του Μπρουκς απέκτησαν εθνικό χαρακτήρα όταν συνέστησε την «Εθνική Ολυμπιακή Ένωση» και διοργάνωσε έξι φορές, από το 1866 ως το 1883, σε διάφορες πόλεις της Αγγλίας τους «Εθνικούς Ολυμπιακούς Αγώνες». Οι συγκεκριμένοι αγώνες άρχισαν να παρακμάζουν σταδιακά εξαιτίας κοινωνικών αντιθέσεων, προβλημάτων και ανταγωνισμών. Όλη αυτή την περίοδο ο Μπρουκς συνέχιζε να υποστηρίζει την αξία του αθλητισμού για την υγιή ανάπτυξη των νέων.⁹²

Στην Ελλάδα αυτές οι ιδέες έρχονται αμέσως μετά την απελευθέρωση και βέβαια βρίσκουν πρόσφορο έδαφος να αναπτυχθούν, τόσο γιατί έχουν σημείο αναφοράς τον αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό, όσο και γιατί στα δύσκολα χρόνια της σκλαβιάς βασικά στοιχεία της Ολυμπιακής ιδέας (αυταπάρνηση, θέληση, φυσική κατάσταση, ετοιμότητα, προσπάθεια, αλτρουισμός, πειθαρχία, αθλητική ικανότητα κ.α.) αποτέλεσαν στοιχεία επιβίωσης αλλά και βάση για τον αγώνα της απελευθέρωσης .

Είναι χαρακτηριστικό ότι το 1836 το Κρατικό Θέατρο επιλέγει να αρχίσει τις παραστάσεις του με το έμμετρο ποίημα «Ολύμπια» του Ιταλού ποιητή Πιέτρο Μεταστάζιο που υμνεί το Ολυμπιακό πνεύμα. Τρία χρόνια νωρίτερα (1833) ο λόγιος Παναγιώτης Σούτσος πάλι μέσω της ποίησης περιγράφει τους αρχαίους αγώνες και προτείνει την αναβίωσή τους .Το 1834 ιδρύεται από τον Όθωνα το πρώτο γυμναστήριο στο Ναύπλιο - στα πρότυπα των γερμανικών γυμναστηρίων- και το 1834 εντάσσεται η γυμναστική στο εκπαιδευτικό σύστημα..⁹³

Σε ότι αφορά τον χώρο της Ολυμπίας το 1829 οι Γάλλοι και το 1875 οι Γερμανοί με επικεφαλής τον αρχαιολόγο Ερνστ Κούρτιους ξεκίνησαν ανασκαφές στην περιοχή με άδεια της ελληνικής κυβέρνησης. Το 1881, ήρθαν στο φως τα πρώτα ευρήματα, τα ερείπια του χώρου όπου φιλοξενούνταν οι αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες. Η σπουδαία ανακάλυψη προξενεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην Ελλάδα και στην

⁹² Κώστας Γεωργιάδης, *Ουίλιαμ Πέννυ Μπρουκς – Ένωση Ολυμπιακών Αγώνων στην Αγγλία Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001, σ.104 - 107

⁹³ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 7

Ευρώπη, γεγονός που έχει σαν άμεσο αποτέλεσμα να αρχίσουν συζητήσεις, αλλά και προσπάθειες για την ανασύσταση, την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων.⁹⁴

Στην Ελλάδα βέβαια, οι σκέψεις και οι προσπάθειες είχαν ξεκινήσει πολύ νωρίτερα ουσιαστικά αμέσως μετά τις πρώτες ανασκαφές των Γάλλων. Στον Δήμο Λετρινών, γειτονική πόλη της Ολυμπίας, το 1838 καταγράφεται μια πρώτη προσπάθεια για την Αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων και προτείνεται η ανά τετραετία τέλεση τους στον Πύργο Ηλείας.⁹⁵ Ο Χρυσάφης σημειώνει: «Ο δήμος Λετρινών,...,αποφάσισαν και αυτός το επόμενο έτος 1838 να ανασύσταση τους Ολυμπιακούς αγώνες και να τελεί τούτους κατά 4/τιαν εις τον Πύργον της Ηλείας ,... Δια του υπ' αριθμόν δε 313 εγγράφου του της 25^{ης} Μαρτίου 1838 συνεκρότησε και ειδική επιτροπήν ... αν όμως οι αγώνες ούτοι αληθώς ετελέσθησαν και πως διεξήχθησαν δεν γνωρίζω».⁹⁶

Η πλέον σοβαρή προσπάθεια για την αναβίωση των αρχαίων Ολυμπιακών αγώνων πραγματοποιήθηκε χάρη στο ενδιαφέρον και την οικονομική συνδρομή του εθνικού ευεργέτη Ευάγγελου Ζάππα. Ο Ζάππας, Ηπειρώτης που μετοίκησε και πλούτισε στη Ρουμανία, παρακολουθούσε από πολύ νωρίς τις προτάσεις για την αναβίωση των αγώνων και είχε εντυπωσιαστεί ιδιαίτερα από τις περιγραφές των αρχαίων Ολυμπιακών αγώνων από τους αδελφούς Αλέξανδρο και Παναγιώτη Σούτσο.

5.1 Α' Ολύμπια –Ζάππεια (1859)

Ο Ζάππας όταν έκρινε ότι η πολιτική συγκυρία το επέτρεπε επικοινωνήσε με την Ελληνική κυβέρνηση μέσω του Ελληνικού Προξενείου στο Βουκουρέστι δηλώνοντας ότι αναλαμβάνει το κόστος για την διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων αλλά και ευρύχωρου μεγαλοπρεπούς καταστήματος συμφωνά με έγγραφο του Προξενείου (6/6/1856).⁹⁷ Η πρόταση για τέλεση αθλητικών αγώνων αντιμετωπίστηκε με επιφύλαξη από τον βασιλιά Όθωνα και την κυβέρνηση αλλά το ποσό (40.000

⁹⁴ Τάσος Παπαχρήστος, *Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*,(Α' τόμος)- Περιοδικό Εικόνες τ.402, Αθήνα 1992, σ. 6,8

⁹⁵ Μαυροματάκη Μαρία, *Ολυμπία και Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 2002, σ.135

⁹⁶ Θωμάς Γιαννάκης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα 1989, σ.112

⁹⁷ Κώστας Γεωργιάδης, *Ζάππεια Ολύμπια του 1859, Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2004- ΥΠ.Ε.Π.Θ. 2001, σ. 90

χρυσές λίρες)⁹⁸ που προσέφερε ο Ζάππας ήταν τεράστιο και δεν ήθελαν να χαθεί. Η επιφύλαξη ίσως να οφειλόταν και στο γεγονός ότι εκείνη την περίοδο η ιδιότητα του αθλητή ήταν ταυτισμένη με πλανόδιους θιάσους όπου τα μέλη τους έκαναν ακροβατικά ντυμένοι σαν αρχαίοι Έλληνες και ζητούσαν φιλοδωρήματα από τους περαστικούς αλλά και εξαιτίας διαφορετικών προτεραιοτήτων από την πλευρά της κυβέρνησης. Ο υπουργός Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής που ανέλαβε τις επαφές με τον Ζάππα ισχυριζόταν ότι εύκολα έπεισε τον Ζάππα «ότι εν τω Παρόντι αιώνη εις τον νυν πολιτισμόν μάλιστα αντιστοιχούντες αγώνες εισίν ουχί της πυγμής ή της πάλης, αλλά οι διανοητικοί, οι της βιομηχανικής και κοινωνικής αναπτύξεως».⁹⁹

Έτσι συντάχθηκε κανονισμός (έγινε νόμος του κράτους στις 19/8/1858) που προέβλεπε τη σύσταση Επιτροπής Ολυμπίων που θα είχε την ευθύνη διοργάνωσης έκθεσης γεωργικών, βιομηχανικών προϊόντων και αθλητικών αγώνων. Στις 30/12/1858 δημοσιεύτηκε το πρόγραμμα και ο κανονισμός με βασιλικό διάταγμα «της επί της εμψυχώσεως της Εθνικής Βιομηχανίας Επιτροπής περί της Α΄ συγκροτήσεως των Ολυμπίων». Στο πρόγραμμα προβλέπονταν διαγωνισμοί σε γεωργικών, βιομηχανικών, χειρονακτικών προϊόντων, μουσικής, γλυπτικής, ζωγραφικής και βέβαια αθλητικοί αγώνες.¹⁰⁰

Τα Α΄ Ολύμπια πραγματοποιήθηκαν στις 15/11/1859 στην πλατεία Λουδοβίκου (σημερινή Κουμουνδούρου) παρουσία του Βασιλιά Όθωνα και πολιτικών και στρατιωτικών προσωπικοτήτων. Τα αθλήματα που διεξήχθησαν ήταν: Στάδιο, δίαυλος, δόλιχος, δισκοβολία, ιππικά αγωνίσματα (όπου υπήρξε διαχωρισμός μεταξύ ερασιτεχνών και επαγγελματιών ιπέων), ακοντισμός και ακοντισμός ευθυβολίας (με στόχο κεφαλή ταύρου), άλμα και άλμα υπέρ τα εσκαμμένα (πάνω από τάφρο) καθώς και τα αγωνίσματα του ασκωλιασμού (πήδημα 6 φορές πάνω σε ασκό κρασιού) και της αναρρίχησης σε ιστό.¹⁰¹

Οι αθλητικοί αγώνες χαρακτηρίστηκαν από κακό προγραμματισμό, έλλειψη σαφών κανονισμών στα αθλήματα, ονομασίες αθλημάτων ακατανόητες για τους

⁹⁸ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 9

⁹⁹ Σαμάρας Παρασκευάς, *Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα 1797- 1859*, Αθήνα 1992, σ. 24

¹⁰⁰ Κώστας Γεωργιάδης, *Ζάππεια Ολύμπια του 1859, Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2004-ΥΠ.Ε.Π.Θ. 2001, σ. 91

¹⁰¹ Γεωργιάδης, *Ζάππεια Ολύμπια του 1859, Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001, σ. 91

περισσότερους θεατές, συνωστισμό, λίγες- άτακτες - χωρίς καμία επιλογή συμμετοχές αθλητών και παντελή έλλειψη αθλητικού πνεύματος. Ο στόχος των διαγωνιζόμενων «αθλητών» ήταν το χρηματικό έπαθλο. Αντίθετα το έπαθλο στις άλλες κατηγορίες (βιομηχανικές, γεωργικές) ήταν «στέφανος».¹⁰²

Από τις εφημερίδες της εποχής καυτηριάστηκε η προχειρότητα και κατηγορήθηκαν οι διοργανωτές για έλλειψη ιστορικής παιδείας, και προσβολή της ολυμπιακής ιδέας. Είναι ενδεικτικό το παρακάτω κείμενο: «'Αλλά τό θέαμα ήν τοσούτον αηδές, ώστε πάντες άνεχώρησαν δυσηρεστημένοι ένεκα της μεγάλης άξιοκατακρίτου αταξίας ήτις έβασίλευε ...».¹⁰³

Τα Α΄ Ολύμπια δεν αφύπνισαν το αθλητικό πνεύμα των Ελλήνων αλλά έδωσαν την δυνατότητα για πρώτη φορά στους Έλληνες εντός και εκτός του μικρού Ελληνικού κράτους να συναντηθούν στην Αθήνα και να παρουσιάσουν την πρόοδό τους στον υλικό και πνευματικό τομέα. Παράλληλα να επιβεβαιώσουν την κοινή τους καταγωγή και την ιστορική συνέχεια ενός έθνους που οι ρίζες του βρίσκονται στην αρχαιότητα. Τέλος τα πρώτα Ολύμπια αποτέλεσαν μια ευκαιρία για να κερδίσει η μικρή Ελλάδα την προσοχή των άλλων ευρωπαϊκών λαών. Είναι χαρακτηριστική η αθλοθέτηση του «βραβείου της ευγενούς γενναιότητας» από τον Ουίλιαμ Πέννυ Μπρουκς μόλις πληροφορήθηκε για τη διοργάνωση των Ολυμπίων.

Αν και δεν επέτυχαν οι αθλητικοί αγώνες τα Α΄ Ολύμπια άφησαν μια θετική αύρα.

5.2 Β΄ Ολύμπια – Ζάπεια (1870)

Ο Θάνατος του Ευάγγελου Ζάπια το 1865 δε στάθηκε εμπόδιο στη διοργάνωση των επόμενων Ολυμπίων. Ο ίδιος φρόντισε για αυτό. Μετά τον θάνατο του σύμφωνα με την διαθήκη του- στην οποία οριζόταν εκτελεστής ο εξάδελφός του Κωνσταντίνος Ζάπιας-συγκροτήθηκε με βασιλικό διάταγμα η «Επιτροπή Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων» και στις 22/7/1869 εκδόθηκε διάταγμα που όριζε τα Β΄ Ολύμπια για το 1870. Οι αθλητικοί αγώνες διεξήχθησαν τη 15^η Νοεμβρίου του 1870, με την παρουσία του νέου βασιλιά Γεώργιου Α΄ (μετά τις πολιτικές αλλαγές που προηγήθηκαν), στο αρχαίο Παναθηναϊκό στάδιο, το οποίο επισκευάστηκε πρόχειρα

¹⁰² Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 9

¹⁰³ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 21

για αυτό το σκοπό. Σκάφτηκαν σκαλοπάτια στις πλαγιές του Αρδηττού, προκειμένου να δημιουργηθούν καθίσματα για τους θεατές. Τα αθλήματα ήταν: Διάυλος, δισκοβολία, ακοντισμός σε στόχο, πάλη, άλμα εις μήκος, άλμα τριπλούν και άλμα επί κοντό υπέρ τάφρου, αναρρίχησης σε ιστό, αναρρίχηση επί κάλω, ελκυστίδα.¹⁰⁴

Η οργάνωση των αγώνων αυτή τη φορά ήταν πολύ καλή. Στην οργανωτική επιτροπή συμμετείχαν καθηγητές και είχαν εκδοθεί κανονισμοί αγώνων. Οι αθλητές ήταν ομοίμορφα ντυμένοι και οι συμμετοχές τους δεν ήταν τυχαίες ενώ επιβλήθηκε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα για αθλητική προετοιμασία. Καθιερώθηκε τελετουργικό αγώνων, ακούστηκε από χορωδία 40 ατόμων Ολυμπιακός ύμνος.¹⁰⁵ (Σύνθεση του καθηγητή Θ.Γ. Ορφανίδη και μελοποίηση του Ρ.Παριζίνη) και ακολούθησε ορκωμοσία των αθλητών. Τους αγώνες παρακολούθησαν 20.000 -25.000 άνθρωποι αλλά τα έπαθλα ήταν και πάλι χρηματικά

Είχαν προγραμματιστεί ναυτικοί και ιππικοί αγώνες καθώς και σκοποβολής που για διάφορους λόγους δεν έγιναν. Δεκαπέντε μέρες νωρίτερα (1/11/1870) είχε ξεκινήσει και η έκθεση προϊόντων η οποία είχε διάρκεια περίπου τεσσάρων μηνών (14/3/1871 η τελετή λήξης των Ολυμπίων).

Η αθλητική επιτυχία των Β΄ Ολυμπίων ήταν μεγάλη και σκόρπισε ιδιαίτερο ενθουσιασμό σε λαό και πολιτική ηγεσία. Ανάλογη επιτυχία είχαν και οι διαγωνισμοί γλυπτικής, ζωγραφικής, αρχιτεκτονικής και ποίησης.

Τα Β΄ Ολύμπια αποτέλεσαν την πρώτη ουσιαστικά επαφή του Ελληνικού λαού με τον αθλητισμό και την αρχαία ολυμπιακή ιστορία. Οι αρχαίοι αγώνες και τα ιδανικά τους συνδέθηκαν με το νεοσύστατο Ελληνικό κράτος. Ήταν η πρώτη και πιο σοβαρή ελληνική προσπάθεια για την αναβίωση των Ολυμπιακών αγώνων.

5.3 Γ΄ Ολύμπια – Ζάπεια (1875)

Η επιτυχία των Ολυμπίων του 1870 και οι θετικές εντυπώσεις που φησαν ενθάρρυναν την Επιτροπή Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων Ζάπεια να προγραμματίσει σχεδόν άμεσα τα επόμενα Ολύμπια καθώς και να αποφασίσει την

¹⁰⁴ Κώστας Γεωργιάδης, *Ζάπεια Ολύμπια του 1859, Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων.*, Αθήνα 2001, σ. 97

¹⁰⁵ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 10

δημιουργία γυμναστηρίου. Με βασιλικό διάταγμα ορίσθηκαν για την πρώτη Κυριακή μετά το Πάσχα το 1875.

Στην έκθεση των Γ' Ολυμπίων συμμετείχαν 1200 εκθέτες από την Ελλάδα και 72 από το εξωτερικό. Ιδιαίτερα σημαντικές και με συμβολική βαρύτητα ήταν οι συμμετοχές από Έλληνες που προέρχονταν από περιοχές της οθωμανικής επικράτειας αλλά και οι συμμετοχές από μεγάλα οικονομικά, πολιτιστικά και αστικά κέντρα της εποχής (Ρώμη, Παρίσι, Οδησός, Αλεξάνδρεια κ.α.). Οι συμμετέχοντες διαγωνίστηκαν: στη ζωγραφική, στη γλυπτική, στην αρχιτεκτονική, στη μουσική στην ποίηση και τη λογοτεχνία. Αθλοθετήθηκε και έπαθλο για συγγραφή αθλητικού βιβλίου. Για την συλλογή και αρχική αξιολόγηση των έργων δημιουργήθηκαν επιτροπές εντός (δήμοι) αλλά και εκτός (προξενεία) της χώρας.¹⁰⁶

Οι Αθλητικοί αγώνες έγιναν στις 18/5/1875 στο Παναθηναϊκό στάδιο παρουσία 15.000 θεατών.¹⁰⁷ Τη ευθύνη των αγώνων και των αθλητών είχε ένας από τους πρωτεργάτες του Ελληνικού αθλητισμού: ο Ιωάννης Φωκιανός. Ο Φωκιανός στους υπάρχοντες αγώνες προσέθεσε το μονόζυγο και το δίζυγο και όρισε ότι οι συμμετέχοντες αθλητές πρέπει να προέρχονται από τα γυμνάσια και τα πανεπιστήμια και να είναι άνω των 17 ετών. Οι συμμετοχές στους αγώνες του Σταδίου ήταν μόλις 24. Οι αθλητές και πάλι ήταν ντυμένοι ομοιόμορφα. Μεταξύ των λίγων αυτών αθλητών και ο Σπύρος Μερκούρης (μετέπειτα δήμαρχος Αθηναίων), ο Γεώργιος Ορφανίδης (μετέπειτα ολυμπιονίκης στους πρώτους Σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες) και ο ποιητής Γεώργιος Δροσίνης, ο οποίος έγραψε για τον Φωκιανό: «Μου άνοιξες την πόρτα διάπλατα του μουχλιασμένου σχολείου και μ' έσυρες έξω στον ανοιχτό αέρα. Μου σήκωσες τα μάτια από το βιβλίο και μου έδειξες την αληθινή ζωή».¹⁰⁸ Εκφράζοντας έτσι την ανάγκη για ισορροπημένη ανάπτυξη πνεύματος και σώματος...

Οι αγώνες στο Στάδιο δεν σημείωσαν ανάλογη επιτυχία με τους αμέσως προηγούμενους. Ο τύπος της εποχής επεσήμανε έντονα την προχειρότητα και την αταξία κατά την διάρκειά τους. Μία εβδομάδα νωρίτερα είχαν πραγματοποιηθεί -για πρώτη φορά στα Ολύμπια - και οι αγώνες σκοποβολής με 34 συμμετοχές αθλητών.

¹⁰⁶ Κώστας Γεωργιάδης, *Ζάπεια Ολύμπια του 1859, Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2004-ΥΠ.Ε.Π.Θ. 2001, σ.99

¹⁰⁷ Κώστας Γεωργιάδης, *ό.π.*, σ. 99

¹⁰⁸ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 11

Οι Αθλητικοί Αγώνες κατά τα Γ΄ Ολύμπια δεν ήταν αποτέλεσμα της Αθλητικής- Ολυμπιακής παιδείας που υπήρχε στην Ελλάδα αλλά αντίθετα λειτούργησαν ως εφαλτήριο για την ανάπτυξη αυτής της παιδείας και την είσοδο της φυσικής αγωγής στην εκπαίδευση και την ενασχόληση ευρύτερων κοινωνικών στρωμάτων και ιδιαίτερα της νεολαίας με τον αθλητισμό.

5.4 Δ΄ Ολύμπια – Ζάπεια (1888-1889)

Τα Δ΄ Ολύμπια ξεκίνησαν την 20η Οκτωβρίου του 1888 (το βασιλικό διάταγμα είχε εκδοθεί 1/1/1888¹⁰⁹) ημερομηνία που συνδυάστηκε με τα εγκαίνια του Ζαπείου μεγάρου, το οποίο σχεδίασε ο Θεόφιλος Χάνσεν και επέβλεψε ο Ερνέστος Τσίλλερ. Παράλληλα, έχουμε και τη χρήση ηλεκτρικού φωτός, για πρώτη φορά, στην πρωτεύουσα.¹¹⁰ Δέκα χρόνια νωρίτερα (1878) σε εκτέλεση της διαθήκης του Ζάππα είχε παραδοθεί στο υπουργείο Παιδείας και το «Κεντρικό Γυμναστήριο» από την επιτροπή Ολυμπίων και κληροδοτημάτων.¹¹¹

Οι διαγωνισμοί ήταν και πάλι ποιητικοί, ζωγραφικής, μουσικής γλυπτικής καθώς και διανοητικός διαγωνισμός προς τιμή του Ευάγγελου Ζάππα και δραματικός διαγωνισμός προς τιμή του Κωνσταντίνου Ζάππα. Η έμφαση δόθηκε και πάλι στην έκθεση προϊόντων που πραγματοποιήθηκε στο Ζάππειο μέγαρο. Τα Ολύμπια είχαν αποκτήσει μια ιδιαίτερη δυναμική τόσο εντός του Ελληνικού κράτους όσο και εκτός αυτού. Πολλοί θέλησαν να συμβάλουν στην επιτυχία τους αθλοθετώντας επιπλέον βραβεία, ιδιαίτερα οι Έλληνες του εξωτερικού. Είναι χαρακτηριστικές οι προσφορές του Α. Στεφάνοβιτς- Σκυλίτση από την Κωνσταντινούπολη, του Ι. Πεσματζόγλου από την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου καθώς και της Ελληνικής Κοινότητας της Τερνέστης.¹¹²

Οι Αθλητικοί Αγώνες ξεκίνησαν 30/4/1889 με περισσότερες συμμετοχές σε σχέση με τους προηγούμενους. Οι περισσότεροι Αθλητές γυμνάζονταν στο «Κεντρικό Γυμναστήριο». Η συμβολή του Φωκιανού είναι και πάλι σημαντική. Δεν περιορίζεται μόνο στον οργανωτικό τομέα αλλά συμβάλει και οικονομικά

¹⁰⁹ Ιωάννης Χρυσάφης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σ.113

¹¹⁰ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

¹¹¹ Ιωάννης Χρυσάφης, *ό.π.*, Αθήνα 1930, σ.112

¹¹² Κώστας Γεωργιάδης, *Ζάππειο Ολύμπια του 1859, Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001, σ.102 -103

διορθώνοντας αστοχίες και λάθη των διοργανωτών.¹¹³ Τα αθλήματα που διεξήχθησαν ήταν: Δισκοβολία, Λιθοβολία, Άλμα επί κοντώ (εις ύψος), Άλμα επί κοντώ υπέρ τάφρον (εις μήκος) Άλμα εις ύψος, Άλμα υπέρ εφαλτήριο, Ασκήσεις επί δίζυγου, Άρσις βαρών δια της μίας χειρός, Άρσις βαρών δι' αμφοτέρων χειρών, Αναρρίχσις επί ιστώ, Αναρρίχσις επί κάλω.¹¹⁴

Ο Φωκιανός και μετά τα Δ'Ολύμπια συνέχισε τις προσπάθειες και προσφορές του προς τον αθλητισμό (διοργανώνοντας ανεπισήμους αγώνες στίβου και γυμναστικής) και δίκαια θεωρείται η εμβληματική μορφή του Ελληνικού αθλητισμού που συνέβαλε στην αφύπνιση του αθλητικού πνεύματος και στην καλλιέργεια των συνθηκών για την υποδοχή των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων.

Τα Ολύμπια παρά τα λάθη και τις ατέλειες, τις διαφορετικές προτεραιότητες, τις ενίοτε χαμηλές συμμετοχές αθλητών, δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες για την αναβίωση Ολυμπιακών Αγώνων. Ήταν οι τελευταίες διοργανώσεις Ελληνικών Ολυμπιακών Αγώνων και ο προπομπός των σύγχρονων Παγκόσμιων πλέον Ολυμπιακών Αγώνων.

Η Ελληνική κοινωνία προετοιμάστηκε να δεχθεί αλλά και να διαχειριστεί μια διοργάνωση που στα επόμενα χρόνια αποτέλεσε την βάση του σύγχρονου Αθλητισμού. Οι τέσσερις Ζάππειες Ολυμπιάδες ήταν αυτές που συνδύασαν στο πρόγραμμα τους αρχαία και σύγχρονα αγωνίσματα, συνδέοντας, για πρώτη φορά στην πράξη, τα καλά αθλητικά στοιχεία του σύγχρονου (κυρίως Ευρωπαϊκού) πολιτισμού με τον αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό. Συγχρόνως, καθόρισαν κανονισμούς αθλημάτων, προϋποθέσεις συμμετοχής και κυρίως διαχώρισαν επαγγελματίες και ερασιτέχνες αθλητές, κάτι που στο μέλλον αποτέλεσε βασική αρχή του Ολυμπισμού. Παράλληλα προσέφεραν γνώσεις και εμπειρίες διοργάνωσης αθλητικών συναντήσεων και γεγονότων, έδειξαν το πρόβλημα της έλλειψης αθλητικών χώρων και την ανάγκη δημιουργίας τους. Συγχρόνως έδωσαν τις πρώτες ιδέες για το τελετουργικό των διεθνών αγώνων. Τελετουργικό που ακόμη και σήμερα ακολουθείται (όρκος αθλητών, ύμνος αγώνων, μετάλλια, βραβεία, διπλώματα, τελετές έναρξης και λήξης, αθλητική περιβολή κ.α).

¹¹³ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 11

¹¹⁴ Κώστας Γεωργιάδης, *ό.π.*, σ.103

«Επέβαλλαν» την ανάγκη για γυμναστική και αθλητισμό στην σχολική εκπαίδευση και ανέπτυξαν το ενδιαφέρον για τον αθλητισμό στην νέα γενιά της εποχής αποτελώντας την αιτία για την δημιουργία των πρώτων αθλητικών συλλόγων. Ας μην ξεχνάμε ότι ο Πανελλήνιος Γυμναστικός Σύλλογος – που συνέβαλε καθοριστικά στην αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων- προέκυψε από αυτές της διαδικασίες.

Τέλος έδωσαν στους Έλληνες στοιχεία και γνώσεις για τον πολιτισμό των προγόνων τους, περηφάνια για την καταγωγή τους και ενίσχυσαν τους δεσμούς μεταξύ των απανταχού Ελλήνων. Κυρίως όμως διαμόρφωσαν την κοινή γνώμη της εποχής για την υποδοχή της πρώτης διεθνούς αθλητικής διοργάνωσης. Των Ολυμπιακών Αγώνων της σύγχρονης εποχής.

ΣΤ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΑΛΗΨΗ ΤΩΝ ΑΓΩΝΩΝ - ΣΥΝΘΗΚΕΣ –ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ

6.1 Ο δρόμος προς την αναβίωση - 1^ο Διεθνές Αθλητικό συνέδριο

Οι πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί αγώνες αποτέλεσαν στην ουσία την υλοποίηση της ιδέας ενός γάλλου αριστοκράτη, οραματιστή και λάτρη της αρχαιοελληνικής αντίληψης για τον αθλητισμό. Του Βαρόνου Πιέρ ντε Κουμπερτέν.

Ο Πιέρ ντε Κουμπερτέν έχοντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την κοινωνιολογία και την παιδαγωγική είχε την πεποίθηση ότι η παιδεία μπορεί να αποτελέσει τη βάση για τη βελτίωση και ανάπτυξη μιας κοινωνίας και τη δημιουργία υπεύθυνων και δημοκρατικών πολιτών. Μελέτησε τα παιδαγωγικά- εκπαιδευτικά συστήματα της Ευρώπης και της Αμερικής αλλά και της αρχαίας Ελλάδας.¹¹⁵ Θεωρούσε τον αθλητισμό και τη φυσική αγωγή ως βασικούς πυλώνες ενός εκπαιδευτικού συστήματος και συγχρόνως τους αθλητικούς αγώνες ως κορυφαία δημοκρατική διαδικασία. Πίστευε ότι στους αγώνες όλοι ξεκινούν με τις ίδιες προϋποθέσεις και δυνατότητες και ξεχωρίζουν οι καλύτεροι.¹¹⁶ Ταξίδεψε σε πολλές χώρες και ιδιαίτερα σε Αγγλία και Αμερική, παρακολούθησε από κοντά την λειτουργία των εκπαιδευτικών συστημάτων των συγκεκριμένων χωρών και τον τρόπο που περιλαμβάνουν τον αθλητισμό. Ήρθε σε επαφή με παιδαγωγούς, ανθρώπους που καλλιεργούσαν τις αθλητικές δραστηριότητες και διαμόρφωσε προτάσεις και σκέψεις για την ένταξη με τον ιδανικότερο τρόπο της άθλησης στο γαλλικό εκπαιδευτικό σύστημα. Παράλληλα χάρη στην συναναστροφή του με τον Ουίλιαμ Πέννυ Μπρουκς ήρθε σε επαφή με τις πρώτες προσπάθειες αναβίωσης των Ολυμπιακών αγώνων σε Αγγλία και Ελλάδα (Ζάπεια). Προσπάθειες που δεν τον άφησαν αδιάφορο. Αντίθετα υιοθέτησε και εξέλιξε την ιδέα.

Η πρώτη φορά που ο ίδιος μίλησε για την αναβίωση του αρχαίου θεσμού ήταν σε ομιλία του στις 25/11/1892 σε ηλικία 29 χρονών στο αμφιθέατρο της Σορβόννης επ' ευκαιρία της 5ης επετείου από την ίδρυση των γαλλικών αθλητικών σωματείων. Τελείωσε την ομιλία του με τα λόγια: «Με τη βοήθεια σας, θα εργαστώ

¹¹⁵ Μαρία Ζαμενοπούλου, Αθήνα 1896 - *Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λείκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 15

¹¹⁶ Κώστας Γεωργιάδης, *Ζάπεια Ολύμπια του 1859, Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001, σ.107

για την επίτευξη αυτού του στόχου, έτσι ώστε η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων να βασίζεται στις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής». Τρία χρόνια πριν (1889) είχε επιτύχει την διοργάνωση του πρώτου σχολικού πρωταθλήματος στο Παρίσι.¹¹⁷ Παρά το γεγονός ότι τα λόγια του δε βρήκαν και σπουδαία ανταπόκριση επανήλθε την 1η Αυγούστου 1893 εντάσσοντας το θέμα της αναβίωσης στη διεθνή συνάντηση που γίνεται στο Παρίσι για τον ερασιτεχνικό αθλητισμό όπου και συμφωνήθηκε να αποτελέσει αντικείμενο διαβούλευσης στο επικείμενο συνέδριο του 1894.

Η εγκύκλιος του συγκεκριμένου συνεδρίου που γνωστοποιήθηκε σε όλους τους συλλόγους- που γνώριζε ο Κουμπερτέν - σε Γαλλία και εξωτερικό είχε δύο βασικές παραμέτρους: Τον ερασιτεχνικό αθλητισμό και τις αρχές που πρέπει να τον διέπουν και την αναβίωση των Ολυμπιακών αγώνων σημειώνοντας: «Η αναβίωση των Ολυμπιακών αγώνων προσαρμοσμένη στις αναγκαιότητες της σύγχρονης ζωής θα μπορούσε να συγκεντρώσει τους αντιπροσώπους όλων των λαών του κόσμου κάθε τέσσερα χρόνια πρόσωπο με πρόσωπο, και θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αυτοί οι ειρηνικοί και ευγενείς αγώνες θεσμοθετούν τον καλύτερο από τους διεθνισμούς».

Με δύο λόγια ο Κουμπερτέν έθετε ως βάση της αναβίωσης των αγώνων την άμεση σχέση τους με τις έννοιες του διεθνισμού και της ειρήνης.¹¹⁸ Αυτό που τον διαφοροποιούσε από όλους τους άλλους που είχαν εργασθεί για την αναβίωσή τους, όπως ο Μπρουκς στην Αγγλία και ο Ζάππας στην Αθήνα με τα "Ολύμπια", ήταν ότι πρότεινε οι Ολυμπιακοί Αγώνες να αποτελέσουν ένα διεθνές αθλητικό γεγονός.

Σ' ότι αφορά την Ελληνική πλευρά, ο Κουμπερτέν προσκάλεσε τον Πανελλήνιο Γυμναστικό Σύλλογο και τον Πρόεδρό του Ιωάννη Φωκιανό δίδοντάς του και την θέση του επίτιμου αντιπροέδρου του συνεδρίου. Το διοικητικό συμβούλιο του Πανελληνίου και ο Ιωάννης Φωκιανός ζήτησαν από τον Έλληνα λόγιο Δημήτριο Βικέλα που διέμενε στο Παρίσι να εκπροσωπήσει τόσο τον σύλλογο όσο και τη χώρα. Η επιλογή βασίστηκε στο ότι ήταν άνθρωπος των γραμμάτων που πίστευε στην αξία του εκπαιδευτικού συστήματος των αρχαίων Ελλήνων και υποστήριζε ότι πρέπει να δίνεται η ίδια σημασία στην σωματική άσκηση και στα θεωρητικά μαθήματα κατά την εκπαίδευση. Η διάλεξή του «περί αγωγής» το 1890 στην Κωνσταντινούπολη

¹¹⁷ Τάσος Παπαχρήστος, *Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*, (Α' τόμος)- Περιοδικό Εικόνες. Αθήνα 1992, τ.402 .σ. 8

¹¹⁸ Κώστας Γεωργιάδης, *Ζάππεια Ολύμπια του 1859, Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001, σ.113-114

είναι χαρακτηριστική για το πόσο σημαντική θεωρούσε την αξία του αθλητισμού για την εκπαίδευση.¹¹⁹

Ο Βικέλας αποδέχτηκε την πρόταση και ο Φωκιανός του έστειλε δωδεκασέλιδο χειρόγραφο υπόμνημα με τις θέσεις του Πανελληνίου, που αφορούσε τον τρόπο που θα συνδυαστούν αρχαία και σύγχρονα αγωνίσματα καθώς και το πώς θα μπορούσε να μεγιστοποιηθεί η σημασία των αγώνων προς όφελος των εθνών.

Ο Φωκιανός έδωσε στον Βικέλα τη δυνατότητα να παρέμβει στο κείμενο και ο Βικέλας το έκανε προσθέτοντας - χωρίς να μεταβάλει την ουσία του- ότι στην Ελλάδα γίνονταν ήδη Ολυμπιακοί αγώνες χάρη στην γενναιοδωρία των Ευάγγελου και Κωνσταντίνου Ζάππα και με την νέα προσπάθεια που ξεκινούσε οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα ξεπερνούσαν τα εθνικά όρια της Ελλάδας.¹²⁰

Ο Δημήτριος Βικέλας δεν ήταν απλά ο κομιστής του υπομνήματος αλλά ο εκπρόσωπος και διαπραγματευτής της χώρας που γέννησε τους Ολυμπιακούς αγώνες.

Το 1^ο Διεθνές Αθλητικό Συνέδριο ξεκίνησε στο Παρίσι στις 16/6/1894. Συμμετείχαν αντιπρόσωποι από αθλητικές ομοσπονδίες, οργανώσεις και συλλόγους από την Γαλλία, το Βέλγιο, την Αγγλία, την Ιταλία, τη Ρωσία, την Ισπανία, τη Σουηδία, τις Η.Π.Α., την Αυστροουγγαρία, τη Βοημία και την Ελλάδα. Οι μεγάλη πλειοψηφία (58) των αντιπροσώπων προερχόταν από τη Γαλλία και μόλις 20 από τις υπόλοιπες χώρες. Η τελετή έναρξης έγινε μπροστά σε ακροατήριο 2.000 ατόμων και είχε έντονα ελληνικά στοιχεία. Χορωδία γυναικών έψαλε τον «Ύμνο στον Απόλλωνα» και υπήρξαν ιδιαίτερες αναφορές στους Δελφούς και στον συγκεκριμένο ύμνο. Οι αρχαιολογικές ανακαλύψεις (στους Δελφούς) ένα χρόνο πριν (1893) είχαν εντυπωσιάσει όλη την Ευρώπη και ιδιαίτερα τη Γαλλία μια και προερχόταν από τη δική της «Αρχαιολογική σχολή». Στις εργασίες του Συνεδρίου, ο Βικέλας προήδρευσε στην ομάδα που ασχολήθηκε με την αναβίωση των Ολυμπιακών αγώνων. Διαβλέποντας τη θετική στάση των συνέδρων, ενημέρωσε τον Φωκιανό ότι προτίθεται να προτείνει και την Αθήνα ως υποψήφια πόλη για τη διοργάνωση των αγώνων, με την ελπίδα να συμφωνεί και ο Πανελλήνιος Γυμναστικός Σύλλογος με την επιλογή του. Εκτός της Αθήνας προτάθηκαν και άλλες Ευρωπαϊκές πόλεις, όπως η Βουδαπέστη και το Λονδίνο. Ο Κουμπερτέν βλέποντας το αδιέξοδο πρότεινε να

¹¹⁹ Κώστας Γεωργιάδης, *Ζάππεια Ολύμπια του 1859, Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001, σ. 119

¹²⁰ Κώστας Γεωργιάδης, *ό.π.*, σ. 116

αποφασίσει η ολομέλεια του συνεδρίου την πόλη που θα διοργάνωνε τους Πρώτους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες. Πριν την συνεδρίαση της Ολομέλειας, Βικέλας και Κουμπερτέν, διαβλέποντας ότι δεν είχε «αποκρυσταλλωθεί ακόμη η δυνατότητα διεξαγωγής της πρώτης ολυμπιάδας στην Αθήνα»¹²¹ ζήτησαν, μέσω του πρέσβη της Ελλάδος στην Γαλλία, να στείλει ο βασιλιάς Γεώργιος ο Α΄ ευχητήριο τηλεγράφημα στο συνέδριο. Ο βασιλιάς ανταποκρίθηκε άμεσα και το τηλεγράφημά του αν και ευχητήριο θεωρήθηκε επίσημη κρατική υποστήριξη από τους συνέδρους και έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην απόφασή τους. Ο Βικέλας από την πλευρά του προχώρησε ακόμη ένα βήμα παρακάτω. Χωρίς να έχει κάποια έγκριση να προτείνει την Αθήνα ως υποψήφια πόλη, ανέλαβε την ευθύνη και το έκανε μόνος του λέγοντας στην ολομέλεια του συνεδρίου: «Μην ξεχνάτε κύριοι ότι, αν προχωρείτε σύμφωνα με το αρχαίο ελληνικό πνεύμα, εμείς οι Έλληνες το κατέχουμε πιο άμεσα. Αν είσατε οι εγγονοί της κοινής προγόνου, εμείς είμαστε οι γιοί... Εδώ είναι και η μοναδική υπεροχή μας αν υποθέσουμε ότι έχουμε κάποια... Ελπίζουμε να έχετε τη γενναιοδωρία να μας παραχωρήσετε τους Πρώτους Διεθνείς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896. Εδώ δεν ομιλώ στο όνομα του συλλόγου που αντιπροσωπεύω. Έχω ακόμα λιγότερες δυνατότητες να δεσμεύω την κυβέρνησή μου. Αισθάνομαι όμως ότι ο κόσμος εκεί πέρα θ' αγκαλιάσει μια ευνοϊκή απόφαση του συνεδρίου και θα την τιμήσει... Προτείνω... το συνέδριο να εκφράσει την ευχή... ο πρώτος εορτασμός των Διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων να διεξαχθεί στην Αθήνα»¹²². ενώ σε μια άλλη αποστροφή της ομιλίας του επισήμαινε: «...Στην Αθήνα, ασφαλώς δεν θα έχουμε τη δυνατότητα να οργανώσουμε μεγαλοπρεπείς γιορτές, αλλά τις πολλές ελλείψεις μας θα αναπληρώσει η εγκαρδιότητα της υποδοχής μας. Δεν θα προσφέρουμε στους επισκέπτες μας διασκεδάσεις..., αλλά έχουμε να δείξουμε τα μνημεία... της αρχαιότητας και να τους οδηγήσουμε στους τόπους όπου τελούσαν οι αρχαίοι Έλληνες τους αγώνες τους...»¹²³ Η αντίδραση των συνέδρων ήταν άμεση. Με χειροκροτήματα και δια βοής υποστήριξαν την πρότασή του. Σίγουρα πέρα από την διαμορφωθείσα εκείνη τη στιγμή κατάσταση, οι σύνεδροι ήταν αδύνατο να αγνοήσουν στα κριτήρια επιλογής τους την ιστορική ταυτότητα και την προσφορά της Αθήνας στον δυτικό πολιτισμό .

¹²¹ Πέτρος Λινάρδος, *Δ.Βικέλας – Από το όραμα στην πράξη*, Αθήνα 1996, σ. 42

¹²² Κώστας Γεωργιάδης, *Ζάππειο Ολύμπια του 1859, Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001, σ. 122

¹²³ Δημήτριος Βικέλας 1835 – 1908. <https://www.sansimera.gr/biographies/226>. Ανακτήθηκε 1/3/2019

Στις 23 Ιουνίου 1894 το 1^ο Διεθνές Αθλητικό Συνέδριο μετά την αγόρευση του Δ. Βικέλα αποφάσισε ομόφωνα την ανασύσταση του αρχαίου θεσμού, και όρισε την Αθήνα ως την πόλη που θα αναλάβει τους πρώτους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες για το 1896. Άμεσα συστάθηκε μια ολυμπιακή επιτροπή- Η πρώτη Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (Δ.Ο.Ε.) - με πρόεδρο τον Βικέλα και γραμματέα τον Κουμπερτέν, ταμιά τον Γάλλο Καφό και μέλη τους: Στρατηγός Μπουτόφσκι (Ρωσία), καθηγητής Γκουτ (Βοημία), ταγματάρχης Μπαλκ (Σουηδία), Καφ (Ν. Ζηλανδία), καθηγητής Σλόουν (ΗΠΑ), Χέρμπερτ (Μ. Βρετανία), λόρδος Άμφιλ (Αγγλία) και καθηγητής Κέμενι (Ουγγαρία). Στο πρώτο δελτίο της Ολυμπιακής Επιτροπής εμφανίζεται και το σύνθημα *Citius, Altius, Fortius* (Πιο γρήγορα Πιο ψηλά, Πιο δυνατά), το οποίο προτάθηκε από τον Κουμπερτέν το 1894 και έγινε επίσημο σλόγκαν των Ολυμπιακών Αγώνων από το 1924. Ήταν το σύνθημα της ομάδας του κολεγίου Αρκουίλ της Νορμανδίας και είχε δημιουργηθεί από τον Χένρι Ντιντόν, προσωπικό φίλο του Κουμπερτέν.¹²⁴

6.2 Η Υποδοχή των Αγώνων

Η ανάθεση των αγώνων στη χώρα μας χαιρετίστηκε με ενθουσιασμό από τον Ελληνικό λαό, που έφτασε στα όρια του εθνικού παραληρήματος, αλλά αντιμετωπίστηκε επιφυλακτικά από την πολιτική τάξη της χώρας, λόγω της δεινής οικονομικής κατάστασης της χώρας. Σε σύσκεψη στο Ζάππειο Μέγαρο αλλά και στην βουλή, ο τότε πρωθυπουργός Χαρίλαος Τρικούπης εξήγησε ότι-εξαιτίας του οικονομικού αδιεξόδου στο οποίο βρισκόταν- η Ελλάδα δεν έχει τη δυνατότητα της διοργάνωσης των αγώνων.¹²⁵ Οι πιο θερμοί υποστηρικτές υπήρξαν ο Βασιλιάς Γεώργιος Α' αλλά και ο διάδοχος Κωνσταντίνος, οι οποίοι μάλιστα ξεκίνησαν μεγάλο αγώνα προκειμένου να μαζευτούν οι απαραίτητοι πόροι για τη διεξαγωγή των Αγώνων.¹²⁶ Οι υποστηρικτές των αγώνων θεωρούσαν ότι δινόταν η ευκαιρία για την προβολή της χώρας στο εξωτερικό, ότι η επιτυχής διοργάνωση θα προσφέρει οφέλη στην εξωτερική πολιτική, η χώρα θα κερδίσει συμπάθειες και θα διευκολυνθεί στην πραγμάτωση εθνικών στόχων. Παράλληλα στο εσωτερικό της χώρας θα δημιουργείτο κλίμα εφορίας που, παρά τις δυσκολίες και την οικονομική κρίση, θα οδηγούσε στην

¹²⁴ Τάσος Παπαχρήστος, *Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*, (Α' τόμος) - Περιοδικό Εικόνες, Αθήνα 1992, τ. 402, σ.10

¹²⁵ Τάσος Παπαχρήστος, *ό.π.*, σ.10

¹²⁶ *Ολυμπιακοί Αγώνες 1896: Η αναβίωση, οι δυσκολίες και ο «πόλεμος» του διεθνούς Τύπου*, www.onsports.gr/afieromata/story/563336/olympiakoi-agonis-1896-h-anaviosi-oi-dyskolies-kai-opolimos-toy-diethnoys-tyroy06/04/ 2018. Ανακτήθηκε 3/2/2019

εξύψωση του φρονήματος του Ελληνικού λαού.¹²⁷ Ανάλογες απόψεις εκφράζει και ο Βικέλας τονίζοντας ιδιαίτερα τη θετική σημασία του άμεσου συσχετισμού του νεοελληνικού με τον αρχαίο Ελληνικού πολιτισμού «υπερασπιζόμενος» την πρωτοβουλία του να αναλάβει η Αθήνα τους αγώνες.

Ο Κουμπερτέν αντιλαμβανόμενος την ένταση που δημιουργείτο και θέλοντας να μειώσει τις αντιδράσεις και τους φόβους όσων αντιμετώπισαν με δυσπιστία τη διοργάνωση ταξίδεψε στην Αθήνα. Σε ομιλία του στο φιλολογικό σύλλογο Παρνασσό, προσπάθησε να καθησυχάσει τις ανησυχίες¹²⁸ και σε επιστολή του στον ελληνικό τύπο αναφερόμενος στη θετική για την Ελλάδα σημασία των αγώνων κατέληγε: «Εμείς οι Γάλλοι έχουμε μια παροιμία που λέει ότι στη γλώσσα μας η λέξη "αδύνατον" δεν υπάρχει. Σήμερα το πρωί μου είπαν ότι η λέξη αυτή είναι ελληνική. Δεν το πιστεύω¹²⁹». Η παρέμβαση του Κουμπερτέν ήταν καταλυτική, καθησύχασε τις ανησυχίες, ενίσχυσε την θετική άποψη για την ανάληψη των αγώνων και μετέτρεψε την επιτυχία της διοργάνωσης σε εθνική υπόθεση.

Άμεσα συστάθηκε επιτροπή διοργάνωσης υπό την προεδρία του πρίγκιπα Κωνσταντίνου. Η άθλια οικονομική κατάσταση της χώρας ήταν από μόνη της μια δυσκολία που δύσκολα ξεπερνιόταν και σε συνδυασμό με την απειρία της χώρας στη διοργάνωση ενός τόσο σημαντικού γεγονότος -που δεν είχε πραγματοποιηθεί ποτέ στη χώρα τη μοντέρνα εποχή- έκανε το πρόβλημα ακόμα εντονότερο. Η γενικότερη δυσαρέσκεια έπεσε πάνω στον υπεύθυνο οικονομικών της οργανωτικής επιτροπής, Στέφανο Σκουλούδη ο οποίος παρουσίασε έκθεση για το κόστος των Αγώνων. Το κόστος ήταν τρεις φορές μεγαλύτερο από τις εκτιμήσεις του Κουμπερτέν κάτι που οδήγησε στην παραίτηση-διάλυση (από τον Κωνσταντίνο) της επιτροπής ως αποτέλεσμα διαφωνιών και αντιπαραθέσεων.¹³⁰

Ο διάδοχος Κωνσταντίνος το πήρε προσωπικά και σχημάτισε νέα δωδεκαμελή οργανωτική επιτροπή (όπως ανακοινώθηκε επίσημα από τον Δημήτριο

¹²⁷ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ.22

¹²⁸ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 22

¹²⁹ Τάσος Παπαχρήστος, *Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*,(Α' τόμος)- Περιοδικό Εικόνες, Αθήνα 1992, τ.402, σ.10

¹³⁰ *Ολυμπιακοί Αγώνες 1896: Η αναβίωση, οι δυσκολίες και ο «πόλεμος» του διεθνούς Τύπου*, www.onsports.gr/afieromata06/04/2018.Ανακτήθηκε 3/2/2019

Βικέλα στις 7/1/1895)¹³¹ η οποία συνεδρίασε για πρώτη φορά στις 13 Ιανουαρίου του 1895¹³² έχοντας στη διάθεση της λίγο περισσότερο από ένα χρόνο για να προετοιμάσει τους Αγώνες. Το κύριο οικονομικό βάρος της διοργάνωσης περνά στην ιδιωτική πρωτοβουλία αφού το κράτος δεν μπορεί να συνδράμει. Την ίδια περίοδο έχουμε και την παραίτηση του Πρωθυπουργού Τρικούπη και στη θέση του αναλαμβάνει ο Δηλιγιάννης, ο οποίος δεν έχει άλλη επιλογή από το να υποστηρίξει τις προσπάθειες για εξεύρεση πόρων. Ξέχωρα από τους πόρους όμως η οργανωτική επιτροπή είχε να ξεπεράσει και την απειρία σε καταστάσεις μεγάλων διοργανώσεων. Στα καθήκοντα της ήταν και η θέσπιση των κανόνων των αγωνισμάτων και ιδίως η πρόσκληση των αθλητών. Ολυμπιακό Χωριό ήταν μία «λέξη» παντελώς άγνωστη. Οι συμμετέχοντες αθλητές έπρεπε να πληρώσουν μόνοι τους τα έξοδα διαμονής¹³³. Το οικονομικό όμως παρέμενε το μεγαλύτερο πρόβλημα και η δαπάνη για την δημιουργία των αθλητικών χώρων για την τέλεση των αγώνων φάνταζε ανυπέρβλητο οικονομικό πρόβλημα αλλά και κατασκευαστικό. Παράλληλα, ο διεθνής Τύπος έβαλε την Ελλάδα στο «στόχαστρο» της παγκόσμιας κοινής γνώμης. Αμφισβήτησε, μέσω των ρεπορτάζ της εποχής, την απόφαση για τη ανάθεση στην μικρή και φτωχή Ελλάδα τη διοργάνωση των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων. Ακόμα και σήμερα - αυτή η απόφαση – σε κάποιους γεννά ερωτήματα καθώς αρχικά είχε προταθεί το Λονδίνο που τουλάχιστον συγκριτικά με την Αθήνα μπορούσε να αντέξει το βάρος της οργάνωσης ενός τέτοιου σημαντικού γεγονότος.¹³⁴ Όμως, η ανάθεση δεν είχε γίνει με οικονομοτεχνικά κριτήρια αλλά βασιζόμενη στην ιστορική και πολιτιστική προσφορά της Αθήνας και της Ελλάδας στο δυτικό κόσμο. Το πρωτοσέλιδο της Αυστραλιανής «The Broken Morning Post» με τίτλο «Η Αθήνα δεν είναι έτοιμη» ήταν χαρακτηριστικό.¹³⁵ Ο διεθνής Τύπος ήταν λογικό να προβληματίζεται με το βαθμό ετοιμότητας των Ελλήνων εκείνη την εποχή. Οι οικονομικές δυνατότητες της χώρας ήταν μηδενικές ενώ όλοι είχαν εστιάσει στο βαθμό ετοιμότητας και ικανότητας των οργανωτών.

¹³¹ *Ολυμπιακοί Αγώνες 1896: Η αναβίωση, οι δυσκολίες και ο «πόλεμος» του διεθνούς Τύπου*, 06/04/ 2018. Ανακτήθηκε 3/2/2019

¹³² Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 25

¹³³ *Ολυμπιακοί Αγώνες 1896: Η αναβίωση, οι δυσκολίες και ο «πόλεμος» του διεθνούς Τύπου*, www.onsports.gr/afieromata 06/04/ 2018. Ανακτήθηκε 3/2/2019

¹³⁴ Ο. π. 3/2/2019

¹³⁵ *Ολυμπιακοί Αγώνες 1896: Η αναβίωση, οι δυσκολίες και ο «πόλεμος» του διεθνούς Τύπου*, www.onsports.gr/afieromata/ 06/04/ 2018. Ανακτήθηκε 3/2/2019

Η πρωτοβουλία του διαδόχου έφερε αποτελέσματα. Η οργανωτική επιτροπή άρχισε να δραστηριοποιείται και να συγκεντρώνει έσοδα που προέρχονταν από διάφορες πρωτοβουλίες ιδιωτών αλλά και συλλογικών οργάνων. Ξεκίνησαν έρανοι στις γειτονιές της Αθήνας, στις εκκλησίες, στις ελληνικές παρκοκίες¹³⁶ (Μασσαλίας, Λονδίνου, Αλεξάνδρειας κτλ.) και έγιναν εκκλήσεις στο σύνολο των Ελλήνων. Η ανταπόκριση ήταν εντυπωσιακή και η στήριξη της προσπάθειας από τον τύπο σημαντική. Οι δήμοι, τα προξενεία, οι στρατιωτικές μονάδες, το πανεπιστήμιο, εταιρίες, Έλληνες του εξωτερικού, ευκατάστατοι αλλά και απλοί άνθρωποι προσφέρουν και βοηθούν την εθνική πλέον προσπάθεια. Από δωρεές του ελληνικού λαού-εντός και εκτός του Ελληνικού κράτους-συγκεντρώθηκαν 332.000 δραχμές¹³⁷. Εκδόθηκε ειδική σειρά γραμματοσήμων που απέφερε 400.000 δραχμές. Η ελληνική αναμνηστική έκδοση για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896 αποτελεί την πρώτη στον κόσμο αθλητική σειρά γραμματοσήμων. Αποτελείται από 12 αναμνηστικά γραμματόσημα, τα οποία εξέδωσε η κυβέρνηση Θ. Δηληγιάννη έπειτα από εισήγηση του Συλλόγου Γραμματοσημοφίλων Αθηνών, παραχωρώντας στην Επιτροπή των Ολυμπιακών της Ελλάδος το 50% των καθαρών εσόδων. Τα σχέδια των γραμματοσήμων φιλοτέχνησε ο ευρισκόμενος στην Αθήνα Ελβετός καθηγητής Αιμίλιος Ζιλιερόν και τα θέματα (εμπνευσμένα: από την ελληνική αρχαιότητα¹³⁸) επέλεξε ο Έλληνας νομισματολόγος, καθηγητής Ι. Σβορώνος, διευθυντής τότε του Νομισματικού Μουσείου Αθηνών. Τις χαλύβδινες μήτρες κατασκεύασε ο Γάλλος χαρακτήης Ε. Μουσόν και η εκτύπωση έγινε με τη γαλβανοπλαστική μέθοδο στο Εθνικό Τυπογραφείο της.139Το ποσό που απέδωσαν τα πρώτα αυτά ολυμπιακά γραμματόσημα ο γενικός γραμματέας της Ολυμπιακής Επιτροπής (Τιμολέων Φιλήμων) χαρακτήρισε ως «σωτηριάν αρωγήν». Από τις πωλήσεις των εισιτηρίων συγκεντρώθηκαν άλλες 200.000 δραχμές.¹⁴⁰

Η δημιουργία των κατάλληλων χώρων για την διεξαγωγή των αθλημάτων αποτελούσε το πιο μεγάλο πρόβλημα σε οικονομικό και τεχνικό επίπεδο που σε συνδυασμό με την «πίεση του χρόνου» έκανε την προσπάθεια ακόμη δύσκολη.

¹³⁶ Καϊμακάμης Βασίλειος, *Η συνεισφορά των Βλαχόφωνων Ελλήνων στην αναβίωση των πρώτων διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων (Αθήνα 1896)*, Πρακτικά Ημερίδας 21^{ου} Πανελληνίου Ανταμώματος Βλάχων, Γρεβενά 2004

¹³⁷ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ.26

¹³⁸ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 26

¹³⁹ Ναννίνα Σακκά- Νικολακοπούλου, *Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα χ.χ., σ. 68

¹⁴⁰ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 26-27

Η εξεύρεση των απαραίτητων πόρων ήταν το πρώτο και βασικότερο βήμα για την κατασκευή των αθλητικών χώρων που ήταν και η πιο δαπανηρή διαδικασία των αγώνων. Στην Αθήνα του 1895 δεν υπήρχαν χώροι άθλησης και ιδιαίτερα χώροι να φιλοξενήσουν αγώνες αυτού του μεγέθους. Στην οργανωτική επιτροπή σκέφτηκαν, έχοντας την εμπειρία της επιτυχίας των αθλητικών αγώνων της Β΄ Ζάππειας Ολυμπιάδας (1870), να αξιοποιήσουν και πάλι το αρχαίο στάδιο που βρισκόταν στους πρόποδες του Λόφου Αρδηττού, δηλαδή το Παναθηναϊκό Στάδιο!¹⁴¹ Το Στάδιο (του Λυκούργου) είχε κατασκευασθεί τον 4ον αι. π.Χ. αργότερα υπέστη γενική επισκευή από τον Ηράκλειτο ενώ το 130 μ.Χ. ο Ηρώδης ο Αττικός (Τιβέριος Κλαύδιος) ανακατασκεύασε εκ βάθρων το Στάδιο χρησιμοποιώντας τότε λευκό πεντελικό μάρμαρο¹⁴². Από τότε ο Στάδιο ονομάστηκε και «Καλλιμάρμαρο»¹⁴³. Αξίζει να σημειωθεί, ότι το στάδιο τότε ήταν ό,τι καλύτερο υπήρχε στην ανθρωπότητα, αν και μόνο κατά μέγεθος υπερτερούσε πολύ λίγο το Ιπποδρόμιο της Ρώμης. Όμως το 1895 δεν ήταν παρά ένας ημικατεστραμμένος αγρός γεμάτος πέτρες, μάρμαρα, αγκάθια και απορρίμματα.¹⁴⁴ Το κόστος για την επαναλειτουργία του αλλά στην ουσία για την επανακατασκευή του ήταν τεράστιο και βέβαια οι ανάγκες που έπρεπε να καλυφτούν ήταν πολλαπλάσιες αυτών που υπήρχαν στην Β΄ Ζάππεια Ολυμπιάδα.

6.3 Παναθηναϊκό Στάδιο

Η ελληνική κυβέρνηση αδυνατούσε να αναλάβει την ανακατασκευή του παλαιού σταδίου, εξαιτίας της οξύτατης οικονομικής κρίσης. Το περίφημο «δυστυχώς επτωχέυσαμε» είχε ακουστεί στην Ελληνική βουλή στα τέλη του 1893.

Η λύση δόθηκε μετά από επιστολή που έστειλε ο πρόεδρος της οργανωτικής επιτροπής Κωνσταντίνος προς τον εθνικό ευεργέτη Γεώργιο Αβέρωφ. Ο Αβέρωφ ανταποκρίθηκε άμεσα αναλαμβάνοντας μόνος του την οικονομική επιβάρυνση για την πλήρη ανακατασκευή του σταδίου προσφέροντας συνολικά το ποσόν του ενός εκατομμυρίου χρυσών δραχμών. Το έργο ανέλαβε ο αρχιτέκτων Αναστάσιος Μεταξάς που, στηριζόμενος σε σχέδια του Τσίλλερ, άρχισε αμέσως τις εργασίες. Ο Μεταξάς επεδίωξε και πέτυχε να προστατεύσει, να διατηρήσει και να αναδείξει τα αρχαία τμήματα του Σταδίου που είχαν διασωθεί διατηρώντας το κλασικό ύφος και

¹⁴¹ *Το Παναθηναϊκό στάδιο. Πρώτοι Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες*. <http://www.panathenaicstadium.gr/> Ανακτήθηκε 5/2/2019

¹⁴² Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, ό. π., σ. 26-27

¹⁴³ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 27

¹⁴⁴ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, ό. π., σ. 26-27

την σχεδίαση του χώρου. Ο Κουμπερτέν ήθελε ένα κυκλικό στάδιο κατά τα Ευρωπαϊκά πρότυπα αλλά επικράτησε η άποψη ότι ο χώρος πρέπει να δείχνει και την ιστορική συνέχεια. Ήταν πραγματικά τεχνικός άθλος - που πραγματοποιήθηκε μέσα από πολλές δυσκολίες και φιλότιμες προσπάθειες όλων των εμπλεκόμενων- η μέσα σε δεκατέσσερις μήνες αναμαρμάρωση του σταδίου με πεντελικό μάρμαρο, έστω και αν αυτή περιορίστηκε στο πρώτο διάζωμα¹⁴⁵. Όλο το άνω διάζωμα και μέρος του κάτω, γίνεται ξύλινο και βάφεται άσπρο για να μοιάζει αρμονικό με το χρώμα του Σταδίου. Είναι αξιοσημείωτη στις 12/1/1896 στις εφημερίδες η δημόσια απολογία του εργολάβου του έργου για την καθυστέρηση και η δέσμευση του για την παράδοση του 'έργου αμέσως μετά την λήξη των Αγώνων¹⁴⁶. Το τελικό κόστος της ανακατασκευής του σταδίου έφτασε τις 920.000 χρυσές δραχμές. Η σατιρική πένα του Σουρή έγραψε για το Στάδιο:

Χαίρε λοιπόν, ω Στάδιον,
της δόξης μας Παλλάδιον
και Θαύμα δυσθεώρητον
του τρέχοντος αιώνος
μαρμάρινο και πέτρινο,
και ξύλινον συγχρόνως

6.4 Σκοπευτήριο – Ποδηλατοδρόμιο – Ζάππειο

Η οργανωτική επιτροπή έχοντας απαλλαγεί από το υψηλό κόστος της κατασκευής της βασικής αθλητικής εγκατάστασης και έχοντας στην διάθεσή της τα έσοδα από πρωτοβουλίες της και τις άλλες προσφορές καθώς και ένα περίσσειμα 80.000 δραχμών από την προσφορά του Γεωργίου Αβέρωφ, προχώρησε στην κατασκευή δύο ακόμα εγκαταστάσεων: του Σκοπευτηρίου και του Ποδηλατοδρομίου.

Το Σκοπευτήριο έγινε στην Καλλιθέα, υπό την επίβλεψη του πρίγκιπα Νικόλαου. Τα σχέδια έκανε ο αρχιτέκτονας του Σταδίου και του Μουσείου Μπενάκη,

¹⁴⁵ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 26-27

¹⁴⁶ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιε*, Αθήνα 2003, σ. 29

Αναστάσιος Μεταξάς, άριστος σκοπευτής. Εγκαινιάσθηκε από τη βασίλισσα Όλγα, την 3η ημέρα των Αγώνων. Σήμερα το κτήριο του Σκοπευτηρίου έχει καταδαφιστεί¹⁴⁷.

Το Ποδηλατοδρόμιο κατασκευάστηκε στο Νέο Φάληρο, εκεί όπου βρισκόταν το μνημείο του Καραϊσκάκη. Μετά τους Ολυμπιακούς του 1896 χρησιμοποιήθηκε ως επίσημο ποδοσφαιρικό γήπεδο. Μηχανικός του έργου ήταν ο Κ. Βελλίνης και τα σχέδιά του βραβεύτηκαν από την διεθνή Ολυμπιακή επιτροπή. Την επίβλεψη των έργων ανέλαβε ο πρίγκιπας Γεώργιος, φίλος και θερμός υποστηρικτής του αγωνίσματος. Η επιλογή της θέσης έγινε γιατί ήταν το αγαπημένο μέρος των φίλων του ποδηλάτου.¹⁴⁸

Το Ζάππειο μέγαρο, αν και δεν είχε προβλεφθεί να φιλοξενεί αγώνες αλλά εκθέσεις προϊόντων κατά την διάρκεια των Ολυμπίων, δέχθηκε λίγο πριν τους Αγώνες την προσθήκη στο αρχικό κτήριο μιας ανοικτής εσωτερικής αυλής για να φιλοξενήσει τους αγώνες ξιφασκίας. Η συγκεκριμένη προσθήκη έγινε από τον ίδιο τον αρχιτέκτονα του Ζαππείου, τον Χάνσεν.¹⁴⁹ Τέλος κατασκευάστηκε και μια ειδική εξέδρα για τους ναυτικούς αγώνες. Τα τελευταία χρήματα διατέθηκαν και φιλοτεχνήθηκε ο ανδριάντας του Γεωργίου Αβέρωφ, τον οποίον τοποθέτησαν στα προπύλαια του σταδίου.¹⁵⁰

Σε ό,τι αφορά την προετοιμασία και οργάνωση του όλου εγχειρήματος η Οργανωτική επιτροπή ήταν αδύνατο μόνη της να σχεδιάσει, εκπονήσει, εποπτεύσει και εκτελέσει το τεράστιο έργο των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Από τη 13η Ιανουαρίου του 1895 είχε συγκροτήσει εννέα μικρότερες επιτροπές, που θα βοηθούσαν καθεμιά ξεχωριστά σε συγκεκριμένους τομείς της οργάνωσης και εκτέλεσης έργων ή αθλημάτων. Τα ονόματα των επιτροπών ήταν σε άμεση σχέση με το έργο που του είχε ανατεθεί. Οι επιτροπές ήταν¹⁵¹:

Α. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Β. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΟΛΗΣ

Γ. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΘΛΗΤΩΝ

¹⁴⁷ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 31

¹⁴⁸ Μαρία Ζαμενοπούλου, ό. π., σ. 30

¹⁴⁹ Μαρία Ζαμενοπούλου, ό. π., σ. 30

¹⁵⁰ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 27

¹⁵¹ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, ό. π. σ.30

Η οποία ασχολήθηκε με την ανεύρεση και προετοιμασία αθλητών (ερασιτεχνών) για να εκπροσωπήσουν την χώρα στα αθλήματα που επρόκειτο να διεξαχθούν¹⁵². Είναι σίγουρο ότι κάποια από τα αθλήματα των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων δεν ήταν ανεπτυγμένα στην Ελλάδα ή ήταν άγνωστα αλλά και στα γνωστά αθλήματα το επίπεδο ήταν πολύ χαμηλό. Γραμματέας της συγκεκριμένης επιτροπής ήταν ο Σπυρίδων Λάμπρος ιστορικός και μετέπειτα πρωθυπουργός¹⁵³.

Δ. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΑΣΚΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ.

Μέλος της συγκεκριμένης επιτροπής ήταν ο λαογράφος Νικόλαος Πολίτης¹⁵⁴.

Ε. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΙΦΑΣΚΙΑΣ

ΣΤ. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΟΔΗΛΑΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Ζ. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΠΑΙΔΕΙΩΝ

Η. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ ΤΟΥ ΣΤΑΔΙΟΥ

Θ. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΕΞΙΩΣΕΩΣ

Η συγκεκριμένη επιτροπή ανέλαβε την εξασφάλιση καταλυμάτων σε ξένους αθλητές και επισκέπτες, τη σίτιση και μετακίνησή τους καθώς και τη διασκέδασή τους. Η ίδια επιτροπή οργάνωσε λαμπαδηδρομία και φρόντισε για τη διακόσμηση της Αθήνας αλλά και τον έλεγχο στις τιμές δωματίων, εισιτηρίων και τη συνολική καταγραφή των προσφερόμενων προς ενοικίαση σπιτιών.¹⁵⁵

6.5 Η προετοιμασία της πόλης της Αθήνας¹⁵⁶

Για την Αθήνα αλλά και το Ελληνικό κράτος οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν μια γιορτή. Ήταν μια ευκαιρία για εξωστρέφεια αλλά και η ικανοποίηση της ανάγκης για αποδοχή από την παγκόσμια κοινωνία. Η Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων, προσπάθησε να κάνει την Αθήνα μία σύγχρονη ευρωπαϊκή πόλη, ικανή να φιλοξενήσει μια τέτοια μεγάλη διοργάνωση. Η προετοιμασία για τους αγώνες ήταν

¹⁵² Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 23

¹⁵³ Michael – Smith Liewellyn, *Οι Ολυμπιακοί του 1896 στην Αθήνα , Η γένεση των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2004,σ.165

¹⁵⁴ Michael – Smith Liewellyn, *ό. π.* ,σ.165

¹⁵⁵ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 24

¹⁵⁶ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 31-35

ανάλογη της προσμονής και η συμμετοχή του Αθηναϊκού λαού υπήρξε ολική αλλά και καθοριστική σε ότι αφορά την επιτυχία τους. Τη διακόσμηση της πόλης την ανέλαβαν σε σημαντικό βαθμό οι πολίτες της:

Κάθε πολίτης έπρεπε να αναρτήσει την σημαία στο σπίτι του και να φροντίσει για τον στολισμό και την καθαριότητα του. Οι επαγγελματίες συμφώνησαν «από κοινού» να διακοσμήσουν τις συνοικίες γύρω από τα καταστήματά τους. Όσοι θα νοίκιαζαν τα σπίτια τους έπρεπε να φροντίσουν για την καθαριότητα και την ευπρέπεια του χώρου που προσέφεραν για ενοικίαση.

Αλλά και από την πλευρά του Δημοσίου γίνονταν ενέργειες για τον εξωραϊσμό της πόλης:

Επισκευάστηκαν το Δημαρχείο και η Δημοτική Αγορά. Δενδροφυτεύτηκαν πλατείες και πεζοδρόμια. Ανοίχθηκαν δρόμοι, συντηρήθηκαν και βελτιώθηκαν οι υπάρχοντες και τοποθετήθηκαν πινακίδες με την ονομασία τους. Η εταιρία Αερίοφωτος δεσμεύτηκε για τον χρωματισμό και στολισμό των στύλων που χρησιμοποιούνταν για τη μεταφορά του φωταερίου.

Το θέμα της φιλοξενίας και διατροφής των επισκεπτών αλλά και της ασφάλειας των επισκεπτών αποτελούσε ιδιαίτερο πρόβλημα για τους διοργανωτές. Έγιναν εκκλήσεις και παροτρύνσεις ιδιαίτερα μέσω του τύπου για την καλή συμπεριφορά των Αθηναίων και την προστασία των επισκεπτών από την αισχροκέρδεια. Φαινόμενο που υπήρξε αλλά δεν χαρακτήρισε τους αγώνες. Οι αρθρογράφοι των εφημερίδων επικαλούνταν την αρχαία Ελληνική παράδοση της φιλοξενίας και την ανάδειξη της ευγενικής καταγωγής των Ελλήνων μέσα από πράξεις σεβασμού και φιλοξενίας.

Στον τομέα της ασφάλειας η Ελλάδα έπρεπε να αποδείξει ότι δεν είναι «χώρα ληστών και κακούργων» όπως έγραφε ο ξένος τύπος. Ο αστυνομικός διευθυντής της Αθήνας, εξέδωσε και εφάρμοσε ειδικό κανονισμό που αφορούσε την τάξη και ευπρέπεια της πόλης κατά τη διάρκεια των αγώνων, έστειλε τους ζητιάνους της πόλης στις ιδιαίτερες πατρίδες τους, και έκανε ακόμη και συμφωνία με τους παράνομους ώστε να εξασφαλίσει την τάξη. Σε ό,τι είχε να κάνει με τους αγώνες καθόρισε ακριβείς διαδικασίες για την προσέλευση και αποχώρηση των θεατών αλλά και την ευπρεπή στάση που έπρεπε να τηρείται από κάθε θεατή κατά την διάρκεια των αγωνισμάτων: Απαγόρευε τις αποδοκιμασίες, τις αλλαγές θέσεων, την

προσέλευση μετά την έναρξη των αγώνων, την άσκοπη παραμονή στην είσοδο του σταδίου. Ρύθμισε ακόμη και το κόστος μεταφοράς από τους αμαξηλάτες της εποχής αλλά και τον τρόπο που θα γνωστοποιείται αυτό στους επιβάτες. Τέλος στο πλαίσιο των προετοιμασιών για τους αγώνες ήταν και μια σειρά θεατρικών και μουσικών παραστάσεων.

Η Αθήνα ήταν έτοιμη για την υποδοχή του μεγαλύτερου Αθλητικού γεγονότος σε παγκόσμιο επίπεδο: Την αναβίωση των Αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων. Την Διοργάνωση των Πρώτων Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων.

Ζ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ 1896 – ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ

7.1 Οι Αγώνες

Οι Πρώτοι Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες διεξήχθησαν στη μικρή και φτωχή Ελλάδα εκείνης της εποχής από 25 Μαρτίου ως 3 Απριλίου με το παλαιό ημερολόγιο, (6/4 ως 15/4 με το νέο), με επίκεντρο το καλλιμάρμαρο Παναθηναϊκό Στάδιο, που είχε ανακαινιστεί «εκ βάθρων».¹⁵⁷ Ήταν 294^η Ολυμπιάδα από το 776π.Χ. και η 1^η μετά την διακοπή τους ή η 668^η αν η αρίθμηση γίνει χωρίς να ληφθεί υπόψη το διάστημα διακοπής των Αγώνων.¹⁵⁸ Η έναρξη τους συμβολικά προγραμματίστηκε και πραγματοποιήθηκε στις 25 Μαρτίου 1896 που συνέπιπτε με την ημερομηνία της εθνικής μας επετείου, ώστε να γιορταστεί μαζί και η επέτειος από τα 75 χρόνια αφότου άρχισε η ελληνική επανάσταση. Η ημερομηνία εκείνη με το καινούριο ημερολόγιο είναι σήμερα η 6η Απριλίου, είναι δηλαδή η ημερομηνία που κάθε χρόνο γιορτάζεται η «Ολυμπιακή ημέρα».¹⁵⁹ Το Παναθηναϊκό στάδιο ήταν κατάμεστο από κόσμο. Η δίχρονη προετοιμασία, οι δημοσιεύσεις στον Τύπο, οι τοιχοκολλήσεις και οι συνεχείς ανακοινώσεις και αποφάσεις των επιτροπών είχαν δημιουργήσει ένα ευχάριστα ηλεκτρισμένο κλίμα, με αποτέλεσμα κάθε κάτοικος της Αθήνας να έχει στο μυαλό του τους Αγώνες.¹⁶⁰ Οι εξήντα χιλιάδες επισκέπτες, και ο σημαντικός αριθμός επισήμων, έδωσαν ξεχωριστή λαμπρότητα στο γεγονός.¹⁶¹

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες γινόντουσαν πάλι στην Ελλάδα, εκεί που γεννήθηκαν, μετά από δεκατέσσερις περίπου αιώνες, μετά από 1386 χρόνια.

Στους πρώτους αυτούς σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες δε συμμετείχαν οι χώρες με επίσημες ομάδες. Η συμμετοχή ήταν ελεύθερη και πήραν μέρος αθλητικοί σύλλογοι και άτομα που είχαν φτάσει στην Αθήνα με δικά τους έξοδα. Μάλιστα, πολλοί από αυτούς δεν ήταν ούτε επίσημοι αθλητές, αλλά τους είχε συγκινήσει η ιδέα

¹⁵⁷ Η ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων ,Αθήνα 1896. <https://www.sansimera.gr/articles/545/84> Ανακτήθηκε 5/2/2019

¹⁵⁸ Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, *Απαντα-Ολυμπιακοί αγώνες και Ολυμπιάδες(1896)*, Αθήνα 1988, τ.5, σ. 268

¹⁵⁹ Το Παναθηναϊκό στάδιο, *Πρώτοι Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες*.<http://www.panathenaicstadium.gr> Ανακτήθηκε 5/2/2019

¹⁶⁰ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 55-56

¹⁶¹ Μαρία Ζαμενοπούλου ,*Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

των Ολυμπιακών Αγώνων.¹⁶² Στη δεκαήμερη διάρκεια των Αγώνων έγιναν 44 αγωνίσματα και αυτά μόνον αντρικά. Από αυτά 16 ήταν αθλητικά, 8 γυμναστικά, 4 κολυμβητικά, 5 σκοπευτικά, 5 ποδηλατικά, 3 οπλομαχίας και 2 αντισφαίρισης.¹⁶³ Στο Παναθηναϊκό Στάδιο έγιναν τα αγωνίσματα του στίβου, η γυμναστική, η άρση βαρών και η πάλη, η τελετή έναρξης και λήξης των Αγώνων, καθώς και ο τερματισμός του Μαραθωνίου.¹⁶⁴

Παρά το γεγονός ότι ο αριθμός των συμμετεχόντων ήταν μικρός, ήταν η πιο πολυάριθμη συμμετοχή μέχρι τότε σε αθλητική διοργάνωση. Στους Α' Ολυμπιακούς Αγώνες συμμετείχαν 13 κράτη και 311 αθλητές (230 Έλληνες και 81 Ξένοι).

Οι χώρες και οι συμμετοχές της κάθε μίας ήταν:¹⁶⁵ Αυστραλία (1), Αυστρία (4), Βρετανία(8), Βουλγαρία (1), Γαλλία (19), Γερμανία (19), Δανία (4), Ελβετία (1), Ελλάδα (230), Ουγγαρία (8), Η.Π.Α. (14), Σουηδία (1), Χιλή (1)

Η Αθήνα αριθμούσε τότε 111.486 κατοίκους (η μικρότερη πόλη που έχει διοργανώσει Ολυμπιακούς Αγώνες), με πρώτο πολίτη τον δήμαρχο Αθηναίων Λάμπρο Καλλιφρονά. Πρωθυπουργός της χώρας ήταν ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης.¹⁶⁶ Μία ημέρα πριν την έναρξη των Αγώνων (24/3/1896) έγιναν τα αποκαλυπτήρια του ανδριάντα του Γεωργίου Αβέρωφ. Στην τελετή για να τιμηθεί ο χορηγός των αγώνων παρέστησαν: Ο Διάδοχος Κωνσταντίνος, ο οποίος ως κύριος ομιλητής της εκδήλωσης τόνισε τη σημασία της προσφοράς του Αβέρωφ για την διοργάνωση, ο Κουμπερτέν, αντιπροσωπία Ούγγρων αθλητών, φιλαρμονικές και πλήθος κόσμου. Αξιοσημείωτο ότι η τελετή πραγματοποιήθηκε «υπό βροχή» αλλά κανείς από τους παρευρισκόμενους δεν έφυγε πριν το τέλος της.¹⁶⁷

¹⁶² Το Παναθηναϊκό στάδιο, *Πρώτοι Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες*.<http://www.panathenaicstadium.gr> Ανακτήθηκε 5/2/2019

¹⁶³ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Ολυμπιακή Παιδεία, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 2003, σ.40

¹⁶⁴ Το Παναθηναϊκό στάδιο, *Πρώτοι Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες*.<http://www.panathenaicstadium.gr> Ανακτήθηκε 5/2/2019

¹⁶⁵ Μουρατίδης Ιωάννης, Καμπίσης Χρήστος, Μουντάκης Κωνσταντίνος, Μάστορα Ιωάννα, *Οδηγός ολυμπιακής και αθλητικής παιδείας για εκπαιδευτικούς*, Ίδρυμα Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας, Αθήνα 1998, σ. 55

¹⁶⁶ *Η ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 1896. <https://www.sansimera.gr/articles/545/84>. Ανακτήθηκε 5/2/2019

¹⁶⁷ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 41

Οι Αγώνες ξεκίνησαν με μια φαντασμαγορική τελετή ενώπιων 70.000 θεατών¹⁶⁸ όταν ο Βασιλιάς Γεώργιος Α΄, έπειτα από ομιλία του Διαδόχου Κωνσταντίνου-και παρουσία του πρωθυπουργού, υπουργών, βουλευτών, μελών της Ιεράς συνόδου, του καθολικού αρχιεπισκόπου, διπλωματών, στρατιωτικών αρχών, αξιωματικών ξένων πλοίων, πολλών δημοσιογράφων (είχε διατεθεί ολόκληρη η κερκίδα 10 για τους εκπροσώπους του τύπου)¹⁶⁹ και ενώπιων ενός ενθουσιασμένου κοινού,- κήρυξε την έναρξη των Αγώνων: «Κηρύσσω την έναρξη των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Ζήτω το Έθνος, ζήτω οι Έλληνες».¹⁷⁰

Αμέσως μετά ακούστηκε για πρώτη φορά επίσημα ο «Ολυμπιακός Ύμνος», σε ποίηση Κωστή Παλαμά και μουσική Σπύρου Σαμάρα. Τον ύμνο απέδωσαν φιλαρμονικές και χορωδίες από όλη την Ελλάδα και μάλιστα επαναλήφθηκε μετά από απαίτηση του ενθουσιασμένου κοινού.

Ακολούθησε η είσοδος των αθλητών την οποία ανήγγειλαν σαλπικτές και σύμφωνα με πρόγραμμα¹⁷¹ η έναρξη των αγωνισμάτων της πρώτης ημέρας: Δρόμος 100 μέτρων (Προκριματικός), Άλμα τριπλούν, Δρόμος 800 μέτρων (Προκριματικός), Δρόμος 400 μέτρων (Προκριματικός) και Δίσκος. Την ίδια μέτρα έχουμε και την ανακήρυξη του πρώτου Ολυμπιονίκη της σύγχρονης εποχής, του 27χρονου τότε Αμερικανού Τζέιμς Μπρένταν Κόνολι, από το Σάφοκ της Μασαχουσέτης που με άλμα 13,71μ. πρώτευσε στο άλμα τριπλούν.¹⁷²

Στην πόλη της Αθήνας επικρατούσε μεγάλος ενθουσιασμός, οι κεντρικοί δρόμοι ήταν φωταγωγημένοι και η ατμόσφαιρα γιορτινή. Στην Δεύτερη ημέρα των αγώνων συνεχίστηκαν οι αγώνες στίβου Δρόμος 100 μ. μετ' εμποδίων, Απλούν άλμα εις μήκος, Δρόμος 400 μέτρων, Σφαιροβολία, Δρόμος 1500 μέτρων και ξεκίνησαν και οι αγώνες της άρσης βαρών(στάδιο) και της ξιφασκίας στο Ζάππειο μέγαρο.

Την Τρίτη ημέρα ξεκινούν στο ποδηλατοδρόμιο οι αγώνες της αντισφαίρισης (Απλό, και σε ζεύγη) και της Ποδηλασίας (Αγών ποδηλασίας 100 χιλιομέτρων, Αγών ταχύτητας 2 χιλιομέτρων). Συγχρόνως στο σκοπευτήριο

¹⁶⁸ Καϊμακάμης Βασίλειος, *Η συνεισφορά των Βλαχόφωνων Ελλήνων στην αναβίωση των πρώτων διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων* (Αθήνα 1896), Πρακτικά Ημερίδας 21^{ου} Πανελληνίου Ανταμώματος Βλάχων, Γρεβενά 2004

¹⁶⁹ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 57.

¹⁷⁰ *Οι Πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες*. <https://www.greekroyalfamily.gr/timeline/first-olympic-games.html>. Ανακτήθηκε 3/3/2019

¹⁷¹ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 55-56

¹⁷² Ναννίνα Σακκά- Νικολακοπούλου, *Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα χ.χ., σ. 68

ξεκινούσαν οι Αγώνες με την βασίλισσα Όλγα δίνει το σύνθημα της έναρξης ρίχνοντας η ίδια την πρώτη (εύστοχη) βολή. Στο Στάδιο αρχίζουν και τα γυμναστικά αγωνίσματα. Γυμναστικά αγωνίσματα (δίζυγο, μονόζυγο, εφαλτήριο ιππικού μετά και άνευ λαβίδων, κρίκοι, ενώ συνεχίζονται και αυτά του στίβου (τελικός 800 μέτρων).

Την Τέταρτη ημέρα βρίσκονται σε εξέλιξη οι αγώνες σε Στάδιο (πάλη, Δίζυγο κατ' άνδρα, 100 μέτρων μετ' εμποδίων κ.α), Ποδηλατοδρόμιο και Σκοπευτήριο (Δια τυφεκίου 30 μέτρων, Δια περιστρόφου 30 και 25 μέτρων)

Την Πέμπτη ημέρα ολοκληρώνονται οι αγώνες στίβου (Άλμα επί κοντώ, τελικός 100 μέτρων μετ' εμποδίων) αλλά κυρίως το αγώνισμα του Μαραθωνίου δρόμου. Είναι η μέρα που σημάδεψε την ιστορία των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων. Οι Έλληνες θεωρώντας ότι το νέο αυτό αγώνισμα εξέφραζε την σύνδεση της αρχαίας Ελληνικής ιστορίας με την σύγχρονη πραγματικότητα προσδοκούσαν μια νίκη Έλληνα αθλητή και κατέκλισαν το στάδιο για να υποδέχθηκαν τους μαραθονοδρόμους αλλά και όλο το μήκος της αγωνιστικής διαδρομής. Ο Σπύρος Λούης δικαίωσε της προσδοκίες τους.

Την Έκτη ημέρα συνεχίζονται οι αγώνες πάλης, αντισφαίριση καθώς και οι σκοπευτικοί και ποδηλατικοί αγώνες. Συγχρόνως γίνονται στο Φάληρο κάτω από άσχημες καιρικές συνθήκες και οι κολυμβητικοί αγώνες (με αγωνίσματα 100, 500 1200 μέτρων αλλά και 2 και 10 χιλιομέτρων). Η θαλασσοταραχή δημιούργησε πολλά προβλήματα κατά την διάρκεια των αγώνων και τα σχόλια για την οργάνωσή τους ήταν κυρίως αρνητικά.

Την Έβδομη ημέρα γίνεται ο ποδηλατικός μαραθώνιος, ολοκληρώνονται οι αγώνες σκοποβολής αλλά αναβάλλονται οι κωπηλατικοί αγώνες εξαιτίας της κακοκαιρίας. Το πρωί της ίδιας ημέρας δόθηκε στα ανάκτορα πρόγευμα προς τιμή των ξένων αθλητών και δημοσιογράφων ενώ το βράδυ διοργανώθηκε μεγάλη λαμπαδηδρομία στους κεντρικούς δρόμους της Αθήνας.

Την Όγδοη ημέρα έγινε μόνο ο δωδεκάωρος ποδηλατικός αγώνας ενώ ματαιώθηκαν και πάλι τα ναυτικά αγωνίσματα στο Φάληρο εξαιτίας της κακοκαιρίας. Τους αγώνες είχε σπεύσει να τους παρακολουθήσει πλήθος κόσμου, πηγαίνοντας στο Φάληρο με τον καινούριο τότε σιδηρόδρομο.

Την Ένατη ημέρα ματαιώθηκε κάθε προγραμματισμένη εκδήλωση εξαιτίας της κακοκαιρίας .

Την Δέκατη ημέρα ήταν η ημέρα λήξης των αγώνων. Παρουσία όλων των επισήμων, των διοργανωτών και κόσμου έγιναν οι βραβεύσεις των Ολυμπιονικών.

Τις βραβεύσεις έκανε ο Βασιλιάς Γεώργιος Α΄. Οι πρώτοι νικητές βραβεύτηκαν με δίπλωμα, αργυρό μετάλλιο και στεφάνι ελιάς. Οι δεύτεροι με δίπλωμα, χάλκινο μετάλλιο και στεφάνι δάφνης. Οι τρίτοι νικητές δεν βραβεύτηκαν στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896 στην Αθήνα. Η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή αποφάσισε αργότερα να απονείμει χρυσά, ασημένια και χάλκινα μετάλλια στους τρεις πρώτους αθλητές κάθε αγωνίσματος.¹⁷³

Τα μετάλλια των αγώνων φιλοτέχνησε ο Γάλλος καλλιτέχνης Ζιλ-Κλεμέν Σαπλέν (J.C.Charlain), το δίπλωμα ο Νικόλαος Γύζης και ο Νικηφόρος Λύτρας το επίχρυσο αναμνηστικό μετάλλιο των αγώνων. Αυτό το τελευταίο δινόταν ως δώρο στους επίσημους ή πωλείτο για την οικονομική ενίσχυση της οργανωτικής επιτροπής.

Οι Ελληνικές διακρίσεις στους Α΄ σύγχρονους Ολυμπιακούς αγώνες:¹⁷⁴
Χρυσά μετάλλια: Ο Αριστείδης Κωνσταντινίδης στην Ποδηλασία. Οι Γιάννης Γεωργιάδης και Λέων Πύργος στην Ξιφασκία, ο Γιάννης Μαλοκίνης στον Υγρό Στίβο. Οι Γιάννης Μητρόπουλος και Νίκος Ανδριακόπουλος στη Γυμναστική. Οι Γιάννης Φραγκούδης, Γιώργος Ορφανίδης και Παντελής Καρασεβδάς στη Σκοποβολή. Ο Σπυρίδων Λούης στο Στίβο

Αργυρά Μετάλλια: Οι Αντώνης Πέπανος, Γιάννης Ανδρέου, Σπύρος Χαζάπης και Στάθης Χωραφάς στον Υγρό Στίβο. Οι Γιάννης Φραγκούδης, Γιώργος Ορφανίδης και Παύλος Παυλίδης στην Σκοποβολή. Ο Γιώργος Τσίτας στην Πάλη. Οι Διονύσης Κάσδαγλης (2), και Δημήτρης Πετροκόκκινος στην Αντισφαίριση. Ο Πανελλήνιος ΓΣ (1896) και ο Θωμάς Ξενάκης στη Γυμναστική. Οι Σταμάτης Νικολόπουλος (2) και Γιώργος Κωλέττης στην Ποδηλασία. Ο Τηλέμαχος Καρακάλας στην Ξιφασκία. Οι Χαρίλαος Βασιλάκος (Μαραθώνιος), Μιλτιάδης Γούσκος και Παναγιώτης Παρασκευόπουλος στο Στίβο.

¹⁷³ *Ολυμπιακοί Αγώνες 1896: Η αναβίωση, οι δυσκολίες και ο «πόλεμος» του διεθνούς Τύπου* www.onsports.gr/afieromata/story/563336/olympiakoi-agonis-1896-h-anaviosi-oi-dyskolies-kai-opolomos-toy-diethnoys-tyroy06/04/ 2018. Ανακτήθηκε 3/2/2019

¹⁷⁴ Ελένη Αναγνωστοπούλου, *Τα 122 ολυμπιακά μετάλλια της Ελλάδας και ποιοι τα κατέκτησαν*, 18.08.2016, www.kathimerini.gr/.../ta-122-olympiaka-metallia-ths-elladas-kai-poiioi-ta-katekthsan. Ανακτήθηκε 3/2/2019

Χάλκινα Μετάλλια: Οι Αλέξανδρος Νικολόπουλος και Σωτήρης Βερσής στην Άρση Βαρών. Οι Αντώνης Πέπανος, Γιάννης Ανδρέου, Δημήτρης Δρίβας και Στάθης Χωραφάς (2) στον Υγρό Στίβο. Οι Αριστόβουλος Πετμεζάς, Πέτρος Περσάκης και Εθνικός ΓΣ, (1896) στη Γυμναστική. Οι Γιάννης Θεοδωρόπουλος, Σωτήρης Βερσής, Γιώργος Παπασιδέρης, Δημήτρης Γολέμης και Ευάγγελος Δαμάσκος στο Στίβο. Οι Κώστας Ακρατόπουλος, Κώστας Πασπάτης και Αριστείδης Ακρατόπουλος στην Αντισφαίριση. Οι Νίκος Μωράκης, Νίκος Τρικούπης, και Γιάννης Φραγκούδης στη Σκοποβολή. Ο Περικλής Πιερράκος Μαυρομιχάλης στην Ξιφασκία. Ο Στέφανος Χριστόπουλος στην Πάλη. Ο Γιώργος Παρασκευόπουλος στην Ποδηλασία.

Οι πρώτοι Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες ολοκληρώθηκαν με επιτυχία και ήταν πλέον ένα γεγονός. Εκείνο κυρίως που έμεινε στη μνήμη ήταν η υποδειγματική τάξη διεξαγωγής των αγώνων και το πολύ υψηλό αγωνιστικό πνεύμα και φρόνημα των αθλητών.¹⁷⁵ Οι Έλληνες ανταποκρίθηκαν στη μεγάλη ευθύνη απέναντι στην παγκόσμια κοινότητα αλλά και απέναντι στους ίδιους τους εαυτούς τους. Τίμησαν με τον καλύτερο τρόπο την ιστορία τους και προσέφεραν στην διεθνή κοινότητα ένα θεσμό που εξελίχθηκε στο μεγαλύτερο αθλητικό-και όχι μόνο- γεγονός του πλανήτη.

Συγκρίνοντας εκείνη την πρώτη Ολυμπιάδα της Αθήνας του 1896 με τις πιο τελευταίες διοργανώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων, δε θα μπορούσε κανένας να πει πως πραγματικά ήταν ένα μεγάλο παγκόσμιο αθλητικό γεγονός. Βέβαια, υπήρχαν οι ανταποκριτές από τις μεγαλύτερες εφημερίδες της Ευρώπης και της Αμερικής, υπήρχε το παρόν από 12 εκτός της Ελλάδας χώρες. Ήταν, όμως, και ο ενθουσιασμός του κόσμου που κάθε μέρα γέμιζε το στάδιο και τους άλλους αγωνιστικούς χώρους. Ήταν το αυθόρμητο χειροκρότημα σε νικητές και ηττημένους, αυτή η βαθιά πράξη ενστίκτου να αναγνωρίζει και να επιβραβεύει την τίμια αθλητική προσπάθεια και την άμιλλα, οι αρχαίες καταβολές του για την άθληση και την ιδέα του αθλητισμού, που κυριολεκτικά έσωσαν το θεσμό και τον έκαναν να καρπίσει.¹⁷⁶

7.2 Μαραθώνιος

Ο Μαραθώνιος είναι από τα πιο δύσκολα αγωνίσματα των Ολυμπιακών Αγώνων. Παρά το γεγονός ότι η προέλευσή του βασίζεται στην αρχαιότητα, δεν ήταν

¹⁷⁵ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 82.

¹⁷⁶ Το Παναθηναϊκό στάδιο. *Πρώτοι Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες*. <http://www.panathenaicstadium.gr>. Ανακτήθηκε 5/2/2019

αγώνισμα των αρχαίων Ολυμπιακών αγώνων. Οι αρχαίοι Έλληνες δεν είχαν – λόγω και του σεβασμού τους στο μέτρο¹⁷⁷ - αγώνα μεγαλύτερης αποστάσεως από 24 στάδια, δηλαδή 4.500 -4.800 μέτρα.¹⁷⁸ Για πρώτη φορά αγώνας Μαραθώνιου δρόμου έγινε στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας. Τότε Κουμπερτέν και Βικέλας έκαναν αποδεκτή την πρόταση του Γάλλου διανοούμενου Μισέλ Μπρεόλ να διοργανωθεί ένας αγώνας που να παραπέμπει στην περίφημη μάχη του Μαραθώνα, όταν ένας Αθηναίος οπλίτης με πλήρη οπλισμό έτρεξε την απόσταση Μαραθώνα –Αθήνας, προκειμένου να αναγγείλει τη νίκη των Ελλήνων κατά των Περσών. Μόλις έφτασε στην αρχαία αγορά των Αθηνών φώναξε «Χαίρετε και νενικήκαμεν» και ξεψύχησε.¹⁷⁹

Η επιλογή να διοργανωθεί ο συγκεκριμένος αγώνας είχε προκαλέσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και ενθουσιασμό στο κόσμο. Ο συσχετισμός με την αρχαιότητα δημιουργούσε στους Έλληνες έντονα συναισθήματα και η προσοχή όλων των Ελλήνων ήταν στραμμένη στον Μαραθώνιο δρόμο αλλά και η κρυφή ελπίδα ο νικητής να είναι Έλληνας.

Ο συγκεκριμένος αγώνας τελικά έμελε να χαραχθεί στην μνήμη των ανθρώπων και να αποτελέσει στην πορεία του χρόνου ένα άφθαρτο σύμβολο για το σύγχρονο Ολυμπιακό κίνημα.

Πριν τη διοργάνωση του επίσημου αγώνα προηγήθηκαν δύο προκριματικοί αγώνες. Ο ένας ήταν ο Πανελλήνιος προκριματικός και ο δεύτερος ο διεθνής Προκριματικός. Ο πρώτος θα καθόριζε τους έξι Έλληνες που θα συμμετείχαν στον διεθνή προκριματικό. Αυτοί που προκρίθηκαν ήταν οι: Βασιλάκος Χαρίλαος (1^{ος}), Μπελόκας Νικόλαος (2^{ος}), Δεληγιάννης (3^{ος}), Χριστόπουλος Δ.(4^{ος}), Γρηγορίου (5^{ος}) και Γερακάρης Ευαγγ.(6^{ος}). Ο διεθνής προκριματικός αναβλήθηκε για μερικές ημέρες γιατί η Ελλανόδικος επιτροπή έκρινε ότι οι έξι Έλληνες και οι λίγοι ξένοι δεν επαρκούσαν για την διοργάνωση του προκριματικού. Για το λόγο αυτό απεύθυναν πρόσκληση μέσω του τύπου αλλά και ανακοινώσεων οι οποίες τοιχοκολλήθηκαν στους δρόμους της Αθήνας και των περιχώρων για συμμετοχή στον διεθνή προκριματικό και άλλων αθλητών.¹⁸⁰ Πράγματι υπήρξε ανταπόκριση και την ημέρα

¹⁷⁷ J.MacAloon : *ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ - Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*. Αθήνα 2001, σ. 214

¹⁷⁸ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985 σ.46

¹⁷⁹ J. MacAloon : *ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ - Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001, σ. 214

¹⁸⁰ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 46 -50

διεξαγωγής του διεθνούς προκριματικού συγκεντρώθηκαν στην αφετηρία του αγώνα τριάντα οκτώ δρομείς.

Από αυτούς πολλοί ήταν από το Μαρούσι, το μικρό τότε χωριό έξω από την Αθήνα. Οι Μαρουσιώτες θεωρούνταν ικανοί πεζοπόροι μια και σε καθημερινό βάση οι περισσότεροι από αυτούς μετέφεραν στην Αθήνα –που υπέφερε από λειψυδρία– νερό από τα πηγάδια τους.¹⁸¹ Μεταξύ αυτών και ο Σπύρος Λούης ο οποίος δήλωσε συμμετοχή αναστέλλοντας κάθε επιφύλαξή του ύστερα από τις έντονες παροτρύνσεις και πιέσεις του συμπατριώτη του καθηγητή της γυμναστικής στο 1^ο γυμνάσιο της Αθήνας, Κώστα Πιέτρη¹⁸². Η σειρά τερματισμού του διεθνούς προκριματικού στον Μαραθώνιο δρόμο ήταν: Δελιγιάννης (1^{ος}), Φλακ – Αυστραλία, Μπελόκας, Λερμουζώ – Γαλλία, Χριστόπουλος, Κέλλνερ – Ουγγαρία, Βασιλάκος, Μπλάιηκ-Η.Π.Α., Γκάλλι – Γερμανία, Γερακάρης, Γρηγορίου, Λαγουδάρης, Λαυρέντης, Βρετό, Παπασυμεών, Καφετζής (16^{ος}), Λούης (17^{ος}), Μασούρης, Βάθης. Η ελλανόδικος επιτροπή απεφάσισε να συμμετάσχουν στον Αγώνα οι πρώτοι δεκαέξι αθλητές του προκριματικού αγώνα αλλά βρέθηκε προ εκπλήξεως όταν ο επικεφαλής του Μαραθωνίου και αφέτης ταγματάρχης Παπαδιαμαντόπουλος απαίτησε να συμπεριληφθεί στους αθλητές και ο 17^{ος}, δηλ. ο Σπύρος Λούης. Ο Παπαδιαμαντόπουλος που ήταν διοικητής του Λούη κατά την διάρκεια της στρατιωτική του θητείας ήταν πεπεισμένος για τις δρομικές του ικανότητες και είχε λόγο να επιμένει και να πιστεύει ότι η επιμονή του θα δικαιωθεί. Υποστήριξε μάλιστα την άποψή του, χτυπώντας δυνατά το χέρι του στο τραπέζι της επιτροπής. Ύστερα από την πεισματώδη απαίτηση του ταγματάρχη η επιτροπή συμπεριέλαβε στην ομάδα και τον 17^ο αθλητή, δηλ. το Σπύρο Λούη.¹⁸³ Τελικά στον Αγώνα έτρεξαν δεκαοκτώ δρομείς.

Οι δρομείς του Μαραθωνίου δρόμου μία μέρα πριν τον αγώνα συγκεντρώθηκαν στον Μαραθώνα και διανυκτέρευσαν εκεί. Μαζί τους διανυκτέρευσε η ελλανόδικος επιτροπή, ο αφέτης (Παπαδιαμαντόπουλος) και ένα επιτελείο έφιππων αξιωματικών και ποδηλατών που θα συνόδευε τους αθλητές κατά την διάρκεια του αγώνα. Την ημέρα του αγώνα ο ιερέας του χωριού τέλεσε λειτουργία για τους Έλληνες αθλητές.

¹⁸¹ Μαρία Ζαμενοπούλου, Αθήνα 1896- *Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 43

¹⁸² Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 51

¹⁸³ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *ό. π.*, σ. 54-55

Η εκκίνηση του μαραθώνιου του 1896 δόθηκε στις 2 μ.μ. από τον Τύμβο του Μαραθώνα, μέσα σε ζητωκραυγές του πλήθους. Κατά μήκος της διαδρομής όλα τα χωριά είχαν στολιστεί με λουλούδια και ο κόσμος χαιρετούσε και εμπύχωνε τους αθλητές. Οι αθλητές περνούσαν μέσα από εξοχές και χωριά κατευθυνόμενοι προς την Αθήνα, μαζί τους και οι επιτηρητές των αγώνων.¹⁸⁴

Το στάδιο επικρατεί το αδιαχώρητο, από τις έξι το πρωί είχε γεμίσει το ένα τέταρτο του σταδίου! Κανείς πραγματικά δεν θα μπορέσει να περιγράψει τις ώρες που προηγήθηκαν του Μαραθώνιου. Όλοι, οι Αθηναίοι εκείνη την ημέρα είχαν πλημμυρίσει τους δρόμους με μια ευχάριστη αγωνία. Ο νικητής θα είναι Έλληνας;. Σε μια πόλη περίπου 125.000 (μαζί με τα περίχωρα) κατοίκων οι 70.000 βρισκότουσαν μέσα στο στάδιο και όλοι σχεδόν οι υπόλοιποι γύρω από το χώρο του σταδίου και κατά μήκος των δρόμων μέχρι και το Σταυρό Αγίας Παρασκευής.¹⁸⁵

Ο Σπύρος Λούης είχε τον αριθμό 17. Περνώντας από το Πικέρμι, ζήτησε πληροφορίες για τους αθλητές που προηγούνταν και δήλωσε: «Θα τους περάσω»¹⁸⁶. Όντως οι προπορευόμενοι Λερμουζώ (Γαλλία) αρχικά και Φλακ (Αυστραλία), εξουθενωμένοι εγκαταλείπουν τον αγώνα. Πρώτος πλέον είναι ο Σπύρος Λούης. Τρέχει ρυθμικά, μηχανικά, γρήγορα, και κοιτάζει μπροστά του χωρίς να δίνει καμιά σημασία στα χειροκροτήματα και τις ζητωκραυγές. Ξαφνικά κάτι σκιρτάει μέσα του. Λίγα μέτρα μπροστά του, βλέπει ανάμεσα σε άλλους Μαρουσιώτες τον Θανάση Κόντο και την κόρη του Ελένη (μετέπειτα σύζυγο του Λούη). Παίρνει από το χέρι του Θανάση Κόντου ένα μπουκάλι κονιάκ που του προτείνει και από το χέρι της Ελένης μισό καθαρισμένο πορτοκάλι. Αργότερα, πολλά χρόνια μετά, θα λέει στη γυναίκα του γιου του Γιώργη, την Ευτυχία Λούη: «Δεν μπόρεσα να εξηγήσω τι συνέβη μέσα μου, μετά απ' αυτό δεν ένιωθα τίποτε, ούτε ζέστη, ούτε ιδρώτα, ούτε κούραση, ήταν κάτι σαν θαύμα».

Στο στάδιο το αγώνισμα του άλματος επί κοντώ είναι σε εξέλιξη. Ξαφνικά ακούγεται κρότος τηλεβόλου. Ήταν το σύνθημα της άφιξης του πρώτου δρομέα. Ο Διάδοχος και οι πρίγκιπες Γεώργιος και Νικόλαος στέκονται στην είσοδο του Σταδίου. Είχαν ειδοποιηθεί οι θεατές να μη χειροκροτήσουν, να μη φωνάξουν, για να

¹⁸⁴ Μαρία Ζαμενοπούλου, Αθήνα 1896- *Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 43-44

¹⁸⁵ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 62,64

¹⁸⁶ Μαρία Ζαμενοπούλου, Αθήνα 1896- *Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 43

μη συγκινηθεί ο δρομέας. Πραγματικά το μέτρο τηρήθηκε ευλαβικά. Δημοσιογράφος της εποχής έγραψε ότι εκείνη τη στιγμή νόμισε ότι οι χιλιάδες, οι δεκάδες χιλιάδες αυτοί άνθρωποι, είχαν μια καρδιά, μια αναπνοή, ένα βλέμμα.

Ξαφνικά ακούγεται μια φωνή να ωρύεται: «Είναι Έλληνας!!!» και ταυτόχρονα μπήκε στο στάδιο ένας ψηλός, ηλιοκαμένος και ακμαίος αθλητής με λευκή φανέλα και μπλε παντελονάκι. Στο στήθος του ο αριθμός 17. Είναι ο πρώτος Ολυμπιονίκης του Μαραθωνίου, είναι ο Έλληνας Σπύρος Λούης!¹⁸⁷ Πέρα από κάθε πρόβλεψη και μετά από μια επική προσπάθεια μπροστά σε όλο τον πληθυσμό της αττικής ο άγνωστος αγρότης από το Μαρούσι στέφτηκε νικητής!

Παρά τις προσπάθειες δημοσιογράφων, συγγραφέων, συντακτών και άλλων, είναι αμφίβολο αν κάποιος μπόρεσε να αποδώσει το τι έγινε μέσα και έξω από το Στάδιο. Όλοι όρθιοι, από παιδιά μέχρι το βασιλιά, χειροκροτούσαν, επευφημούσαν, φώναζαν, κουνούσαν μαντήλια, πετούσαν καπέλα στον αέρα, άλλοι έκλαιγαν από χαρά, άλλοι λιποθύμησαν. Εκατό χιλιάδες και περισσότεροι άνθρωποι σ' ένα παραλήρημα χαράς αποθέωναν τον νικητή. Ο πρίγκιπας Γεώργιος έτρεχε πίσω από το δρομέα μαζί με τον διάδοχο. Μόλις έφτασαν στο ύψος των επισήμων σήκωσαν τον Λούη στους ώμους τους και τον περιέφεραν στο στάδιο, μέσα σε φρενίτιδα ενθουσιασμού, ενώ ο βασιλιάς Γεώργιος κουνούσε τόσο δυνατά το πηλήκιο του μέχρι που ξεκόλλησε το γείσο. Η επίδοση του ήταν 2:58:50:0, και οι εκδηλώσεις δεν σταμάτησαν, αλλά πολλαπλασιάστηκαν όταν στο στάδιο μπήκαν ο δεύτερος και τρίτος νικητής.

Ήταν οι Έλληνες. Βασιλάκος (2^{ος}) και Μπελόκας (3^{ος}). Τέταρτος ο Ούγγρος Καίλνερ. Οι ακριβείς χρόνοι των πρώτων νικητών ήταν¹⁸⁸:

1ος ΣΠΥΡΟΣ ΛΟΥΗΣ χρόνος 2:58:50:00

2ος ΧΑΡ. ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ χρόνος 3:06:03:00

3ος ΣΠ. ΜΠΕΛΟΚΑΣ χρόνος 3:06:30:00

4ος ΓΚ. ΚΑΙΛΝΕΡ χρόνος 3:06:35:00

5ος ΙΩΑΝΝ. ΒΡΕΤΤΟΣ

¹⁸⁷ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα, 1985 σ. 69,72

¹⁸⁸ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *ό. π.*, Αθήνα, 1985 σ.73

6ος ΕΛΕΥΘ. ΠΑΠΑΣΥΜΕΩΝ

Μέσα σε μια ανθρώπινη μάζα κάθε τάξεως και ηλικίας ο Λούης, καταπονημένος αλλά ευτυχής, οδηγήθηκε στ' αποδυτήρια, όπου εκατοντάδες άνθρωποι προσπαθούσαν να μουν για να συγχαρούν τον Ολυμπιονίκη, να του μιλήσουν, να τον αγγίξουν. Πρώτοι απ' όλους οι βασιλείς. Η βασίλισσα Όλγα, αγκαλιάζοντας το νικητή τον φίλησε στο μέτωπο και κρατώντας με τα χέρια της τα δικά του τον ρώτησε γιατί είχαν ρόζους κι αυτός απάντησε: «Είμαι αγρότης, Μεγαλειοτάτη». Αντί απαντήσεως εκείνη έβγαλε τα δαχτυλίδια και το βραχιόλι της και του τα έδωσε λέγοντάς του ότι η τιμή που πρόσφερε στην Ελλάδα αξίζει πολύ περισσότερο από τα κοσμήματα. Ταυτόχρονα σχεδόν ο βασιλιάς Γεώργιος ρώτησε τον Ολυμπιονίκη: «Παιδί μου, τι μπορώ να κάνω για σένα» και ο Λούης απλά του ζήτησε μια σούστα και ένα άλογο για να μεταφέρει το νερό στην Αθήνα.¹⁸⁹ Το ίδιο βράδυ ο Λούης έφυγε για το Μαρούσι. Μια ομάδα από φίλους του με άμαξα τον μετέφεραν στο σιδηροδρομικό σταθμό του Λαυρίου για να πάρει το τρένο. Η διαδρομή από το Στάδιο μέχρι το σταθμό κράτησε δυόμιση και πάνω ώρες, αφού η άμαξα δεν μπορούσε να προχωρήσει από τον πολύ κόσμο, που σε κατάσταση αλλοφροσύνης σκαρφάλωνε στην άμαξα να δει και να χαιρετήσει το νικητή του Μαραθώνιου.

Τα ίδια και σε κάθε σταθμό της διαδρομής του τρένου. Την επόμενη μέρα, από νωρίς το πρωί, έφτασε στο Μαρούσι η Φιλαρμονική του Δήμου μαζί με πολλούς Αθηναίους και κατοίκους γύρω χωριών για να τιμήσουν τον Ολυμπιονίκη και τη γενέτειρά του. Ο τύπος της εποχής οι λόγιοι, οι δημοσιογράφοι και οι απλοί άνθρωποι πανηγύρισαν την νίκη του Λούη. Στον Μαραθώνιο του 1896 έτρεξε μαζί με τον Λούη όλη η Ελλάδα η νίκη του αποτέλεσε νίκη όλων των Ελλήνων που τα χρόνια εκείνα λίγα πράγματα μπορούσαν να τους προσφέρουν αισιοδοξία και ελπίδα.

Αν και ακολούθησαν και άλλες επικές νίκες σε άλλους Ολυμπιακούς αγώνες, πολλές και στο μαραθώνιο, είναι αμφίβολο αν επαναλήφθηκε αυτή η αίσθηση της ροής συναισθημάτων και της νοηματοδότησης που ο Λούης έφερε

¹⁸⁹Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985 σ.74

περνώντας από τους δρόμους της Αθήνας και τερματίζοντας Ολυμπιακό στάδιο το 1896.¹⁹⁰

Ο Μαραθώνιος εξελίχθηκε σε ένα από τα πιο δημοφιλή αγωνίσματα των Ολυμπιακών αγώνων και ο Σπύρος Λούης σε εμβληματική μορφή όχι μόνο του αγωνίσματος αλλά και των Αγώνων.

7.3 Ο Ολυμπιακός Ύμνος

Η οργανωτική επιτροπή των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών αγώνων με εισήγηση του Δημητρίου Βικέλα, ανέθεσε στον εθνικό ποιητή Κωστή Παλαμά, το μεγάλο όνομα των ελληνικών γραμμάτων εκείνη την περίοδο και τον συνθέτη Σπυρίδωνα Σαμάρα, που μεσουρανούσε στα λυρικά θέατρα της Ευρώπης, τη σύνθεση ενός κομματιού που θα παιζόταν στην τελετή έναρξης των Αγώνων. Η σύνθεση των Σαμάρα / Παλαμά με τον τίτλο «Ολυμπιακός Ύμνος», που εξυμνούσε το αρχαίο πνεύμα, παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στα τέλη Ιανουαρίου του 1896 σε εσπερίδα του φιλολογικού συλλόγου «Παρνασσός», με τον συνθέτη και φιλόλογο Θεμιστοκλή Πολυκράτη στο πιάνο.¹⁹¹

Ο Ολυμπιακός Ύμνος, ακούστηκε για πρώτη φορά στην οριστική του μορφή στις 25 Μαρτίου 1896 στο Καλλιμάρμαρο, κατά την τελετή έναρξης των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Τη γιγαντιαία ορχήστρα από 200 μουσικούς και 200 χορωδούς του Σταδίου διεύθυνε ο ίδιος ο Σαμάρας που ήρθε ειδικά γι' αυτό το σκοπό από το Μιλάνο στην Αθήνα.¹⁹² Η παρουσίασή του προκάλεσε τέτοια συγκίνηση και ενθουσιασμό στους θεατές ώστε ζήτησαν να επαναληφθεί η εκτέλεση.¹⁹³ Κάτι που έγινε. Ο «Ολυμπιακός Ύμνος» των Σαμάρα / Παλαμά παρέμεινε ο επίσημος ύμνος των Ολυμπιακών Αγώνων έως και τους Ολυμπιακούς αγώνες του Λονδίνου το 1908. Κατόπιν σε κάθε διοργάνωση ακούστηκαν διάφορες συνθέσεις αλλά από τους Ολυμπιακούς αγώνες της Ρώμης (1960) αποτελεί με απόφαση της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής τον επίσημο ύμνο των Ολυμπιακών Αγώνων της σύγχρονης εποχής. Ακούγεται κατά τις τελετές έναρξης και λήξης και

¹⁹⁰ J. MacAloon, *ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ - Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001, σ 215

¹⁹¹ *Ολυμπιακός ύμνος* <https://www.sansimera.gr/articles/1130>. Ανακτήθηκε 5/2/2019

¹⁹² *Ολυμπιακός ύμνος*, <https://www.sansimera.gr/articles/1130> Ανακτήθηκε 5/2/2019

¹⁹³ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

συγκεκριμένα κατά την ώρα της έπαρσης και της υποστολής της Ολυμπιακής Σημαίας αντίστοιχα.¹⁹⁴

Ο Ολυμπιακός ύμνος έχει ως εξής:
 Αρχαίον πνεύμα αθάνατον, αγνέ πατέρα
 Του ωραίου, του μεγάλου και τ' αληθινού,
 Κατέβα, φανερώσου κι άστραψε εδώ πέρα
 Στη δόξα της δίκης σου γης και τ' ουρανού.

Στο δρόμο και στο πάλεμα και στο λιθάρι,
 Στων ευγενών αγώνων λάμπσε την ορμή
 Και με τ' αμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
 και σιδερένιο πλάσε και άξιο το κορμί.

Κάμποι, βουνά και πέλαγα φέγγουν μαζί σου
 σαν ένας λευκοπόρφυρος μέγας ναός
 Και τρέχει στον ναόν εδώ προσκυνητής σου,
 Αρχαίον πνεύμα αθάνατον, κάθε λαός.¹⁹⁵

Στον Ολυμπιακό ύμνο περιλαμβάνονται βασικά στοιχεία της σύγχρονης Ολυμπιακής ιδεολογίας, όπως η σύνδεσή των σύγχρονων Αγώνων με τα αρχαία ιδανικά, η ευγενής άμιλλα μεταξύ των αθλητών, και η συμμετοχή στους Αγώνες όλων των λαών.

¹⁹⁴ Ολυμπιακός ύμνος, <https://www.sansimera.gr/articles/1130>. Ανακτήθηκε 5/2/2019

¹⁹⁵ "Οδηγός ολυμπιακής και αθλητικής παιδείας για εκπαιδευτικούς". Ίδρυμα Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας, Αθήνα 1998, σ. 58

Η΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΜΙΚΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ, ΠΑΡΑΔΟΞΑ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Κατά τη διάρκεια των μεγάλων ιστορικών γεγονότων υπάρχουν και μικρότερες ιστορίες που όμως απηχούν το πνεύμα της εποχής. Η σημασία τους είναι ξεχωριστή και παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον ενώ η αξία τους λειτουργεί προσθετικά στην αξία του κεντρικού γεγονότος. Οι Αγώνες του 1896 στην Αθήνα είναι γεμάτοι από μικρές παράλληλες ιστορίες και ιδιαίτερες στιγμές που γοητεύουν και συγχρόνως τονίζουν την επίδραση που είχε το πρώτο παγκόσμιο αθλητικό γεγονός στους ανθρώπους που το έζησαν. Αυτές οι ιστορίες προσέθεσαν και στους πρώτους σύγχρονους Ολυμπιακούς αγώνες ιδιαίτερες διαστάσεις :

Για την προστασία της τάξης στο Παναθηναϊκό Στάδιο και στους άλλους αγωνιστικούς χώρους κατά τη διάρκεια των Αγώνων, κρίθηκε απαραίτητη η έκδοση "Ειδικού Κανονισμού της Αστυνομίας". Υπεύθυνοι για την τήρηση του κανονισμού ήταν οι ραβδούχοι. Τα μέτρα τάξης είχαν απόλυτη επιτυχία. Η Αστυνομία, για να αντιμετωπίσει την άφιξη χιλιάδων λωποδυτών από άλλες περιοχές, κατά τη διάρκεια των Αγώνων, κατέφυγε στο εξής: συγκέντρωσε τους λωποδύτες της Αθήνας και τους ανέθεσε – βασιζόμενη στην «εθνική τους φιλοτιμία»- να επιτηρούν την πόλη και να μην επιτρέψουν να κλαπεί τίποτα κατά τη διάρκεια των Αγώνων.

Από την πλευρά τους, οι λωποδύτες της Αθήνας έκαναν συνέδριο στην Πνύκα και ορκίστηκαν ότι κατά τη διάρκεια των Αγώνων:" θα τσάκιζαν στο ξύλο" όποιον έκλεβε. Διοικητής της Αστυνομίας στην Αθήνα εκείνη την περίοδο ήταν ο θρυλικός Δημήτριος Μπαϊρακτάρης γνωστός και για τις πρωτότυπες μεθόδους αντιμετώπισης της εγκληματικότητας. Είναι χαρακτηριστικό το παρακάτω κείμενο που αναφέρεται στην πρωτότυπη συνεργασία αστυνομίας λωποδυτών που όμοιά της πιθανότατα δεν υπάρχει ή δεν ξανάγινε παγκοσμίως:

«Βρισκόμαστε στις παραμονές των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων, στα 1896. Η Αθήνα που όταν έγινε πρωτεύουσα του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους είχε 7.000 μόνο κατοίκους, τώρα έχει φθάσει στις 100.000 περίπου. Η διεθνής αναγγελία ότι οι πρώτοι Ολυμπιακοί αγώνες θα γίνονταν στην Ελλάδα, στάθηκε αφορμή να πλημμυρίσει το Αστν από ξένους. Η ευκαιρία ήταν μοναδική και για τους λωποδύτες, που άρχισαν να συρρέουν από την Ευρώπη και την Αίγυπτο, ιδίως, «οσφρανθέντες αρκετό ψαχνό». Η αστυνομία της Αθήνας,..., βρέθηκε στην αδυναμία να αντιμετωπίσει το πλήθος των

λωποδυτών και των κακοποιών που την είχαν κατακλύσει....., καταλάβαινε ότι δεν ήταν δυνατό να αντεπεξέλθει στην... πλημμύρα αυτών των κακοποιών. Και κατέφυγε στο εξής τέχνασμα:

Συγκέντρωσε όλους τους Έλληνες λωποδύτες και έκανε έκκληση στη φιλοπατρία και το εθνικό τους φιλότεμπο. Τους ετόνισε ότι αν οι ξένοι που ήρθαν στην Αθήνα για τους Ολυμπιακούς αγώνες, έπεφταν θύματα κλοπής, αυτό θα αντανakλούσε σ' ολόκληρη την πατρίδα μας που θα ρεζιλευόταν. Άλλα κι' αν ακόμα αυτοί δεν δρούσαν, θα δρούσαν οι λωποδύτες που ήρθαν από την Αίγυπτο και την Τουρκία, και το ρεζίλημα της χώρας μας πάλι θα γινόταν. Τότε συνέβη ένα καταπληκτικό γεγονός: Οι λωποδύτες της Ελλάδος έκαναν συνέδριο στην Πνύκα, υπό την προστασία της Αστυνομίας, και αποφάσισαν όχι μόνο να μη διαπράξουν καμιά κλοπή κατά τη διάρκεια των Αγώνων, αλλά να αναλάβουν και τη διαφύλαξη των ξένων που είχαν έρθει στην Αθήνα, από τους αλλοδαπούς λωποδύτες. Δόθηκε ακόμη διαβεβαίωση ότι θα τσάκιζαν στο ζύλο, κάθε έναν που θα είχε το θράσος να παραβεί τις αποφάσεις του συνεδρίου.¹⁹⁶

Οι Έλληνες λωποδύτες τήρησαν το λόγο τους και η Αστυνομία έκπληκτη διαπίστωσε ότι σ' όλη την διάρκεια των αγώνων δεν καταγγέλθηκε καμιά κλοπή. Η πρωτότυπη και παράδοξη αυτή εκεχειρία έληξε την τελευταία ημέρα των αγώνων. Από την επομένη οι αφελείς επαρχιώτες που είχαν έρθει στην Αθήνα, ήταν τα πρώτα θύματα αθρόων κλοπών.

Η μεταφορά του κοινού για τους Αγώνες γινόταν με άμαξες. Για να αποφύγει την αισχροκέρδεια στα κόμιστρα των αμαξών, ο Διευθυντής της Αστυνομίας επέβαλε οι αμαξηλάτες να γράφουν εντός των αμαξών, σε τρίγωνση πινακίδα, το τιμολόγιο των καθορισμένων διαδρομών.¹⁹⁷

Ο Τζέιμς Μπρένταν Κόνολι σπούδαζε στο πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ ο Αμερικανός τριπλουνίστας όταν έμαθε ότι στην Αθήνα θα γίνει η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων, ζήτησε άδεια από τον κοσμήτορα του Χάρβαρντ για να έρθει στην Ελλάδα, αλλά δεν βρήκε ανταπόκριση. Τους παράτησε σύζυλους και μετά από ταξίδι 16 ημερών με πλοίο έφτασε στη Νάπολη όπου έπεσε και θύμα ληστείας. Από

¹⁹⁶ Δημήτρης Λούκας, *Κουτσαβάκηδες και Μπαϊρακτάρηδες*, 5/8/ 2016 https://argolikivivliothiki.gr/2016/08/05/bairaktaris/αναδημοσίευση_ομιλίας_της_15ης/5/1997 από το περιοδικό «Τα Αθηναϊκά». Ανακτήθηκε 14/2/2019

¹⁹⁷ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

κει με τρένο στην Αθήνα. Νίκησε με 13.71 και όταν αργότερα το Χάρβαρντ του πρόσφερε υποτροφία για μάστερ αρνήθηκε κατηγορηματικά.¹⁹⁸ Επίσης ήταν δεύτερος ολυμπιονίκης στο άλμα εις ύψος με άλμα στα 1.65 και τρίτος ολυμπιονίκης στο άλμα εις μήκος με άλμα στα 6.11 μέτρα. Επιστρέφοντας στην Βοστώνη, έγινε δεκτός με ενθουσιασμό και του απονεμήθηκε ένα χρυσό ρολόι από τους πολίτες της Βοστόνης.¹⁹⁹ Ο Κόνολι εργάστηκε σαν δημοσιογράφος, υπήρξε πολεμικός ανταποκριτής στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και έγραψε 25 μυθιστορήματα και 250 μικρές ιστορίες. Μάλιστα ο Κόνολι, ο οποίος υπήρξε και ο πρώτος σύγχρονος ολυμπιονίκης, όταν θέλησε να γράψει για τους Ολυμπιακούς αγώνες της Αθήνας επέλεξε να προβάλλει την ιστορία του Σπύρου Λούη και όχι την δική του.²⁰⁰ Πέθανε στις 20 Ιανουαρίου 1957, σε ηλικία 87 χρονών.²⁰¹ Ο Κόνολι πρωταγωνίστησε και στο παρακάτω περιστατικό: «Ήταν ένα απαίσιο άλμα», του είπε ο πρίγκιπας Κωνσταντίνος αναφερόμενος στο άλμα της νίκης του. Ο ολυμπιονίκης αιφνιδιάστηκε και σκεφτόταν που είχε κάνει το λάθος προβληματισμένος από την παρατήρηση του πρίγκιπα. Τελικά κάποιος του εξήγησε την επόμενη μέρα, ότι ο πρίγκιπας δε μιλάει καλά αγγλικά και πολλές φορές μπερδεύει τη λέξη υπέροχο με το απαίσιο.²⁰²

Στο άθλημα των κρίκων κάθε αγωνιζόμενος είχε 2 λεπτά να επιδείξει τις ικανότητές του. Πρώτος νικητής αναδείχθηκε ο φοιτητής της Νομικής και αθλητής του Εθνικού Γυμναστικού Συλλόγου, Ιωάννης Μητρόπουλος. Ήταν ο πρώτος Έλληνας αθλητής που ανακηρύχτηκε Ολυμπιονίκης μέσα στο Στάδιο²⁰³ και έκανε τους Έλληνες να δακρύνουν.

Σήμερα υπάρχει σαφής διαχωρισμός μεταξύ των απαραίτητων προσόντων που πρέπει να έχει ένας αθλητής για να διακριθεί σε ένα άθλημα αλλά και των ιδιαιτεροτήτων που έχει κάθε αγώνισμα. Έτσι λοιπόν ένας δρομέας των δρόμων αντοχής δεν λαμβάνει ποτέ μέρος σ' ένα αγώνα δρόμων ταχύτητας. Αντίθετα, στην πρώτη Ολυμπιάδα του 1896 αυτή η διαφοροποίηση δεν ίσχυσε για αρκετούς αθλητές. Υπήρξε αθλητής της άρσεως βαρών, που έλαβε μέρος και στη σκοποβολή και στην

¹⁹⁸ Τάσος Παπαχρήστος, *Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*, (Α' τόμος)- Περιοδικό Εικόνες τ.402, Αθήνα 1992, σ.19

¹⁹⁹ Τζέιμς Μπρένταν Κόνολι <https://el.wikipedia.org/wiki> .Ανακτήθηκε 3/3/2019

²⁰⁰ J. MacAloon: *ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ - Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, 2001, σ. 215

²⁰¹ Τάσος Παπαχρήστος, *ό. π.*, σ.19

²⁰² Μαρία Μαυροματάκη, *Ολυμπία και Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 2002, σ.143

²⁰³ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

αναρρίχηση επί κάλω ή σκοπευτής αθλητής, που έλαβε μέρος και στην ξιφασκία.²⁰⁴ Επίσης είναι αξιοσημείωτο ότι μερικοί αθλητές των Α΄ συγχρόνων Ολυμπιακών αγώνων πήραν μέρος στους Αγώνες επειδή έτυχε να βρεθούν στην Αθήνα εκείνη την περίοδο για διακοπές ή εργασία – χαρακτηριστικό αποτελεί ότι κάποιοι Βρετανοί συμμετέχοντες εργάζονταν στη Βρετανική πρεσβεία!²⁰⁵ Επιπλέον στους συγκεκριμένους Αγώνες υπήρξαν και άλλες «πρωτοτυπίες» όπως αγωνίσματα που σήμερα δεν διεξάγονται αλλά ούτε αποτελούν αθλήματα. Χαρακτηριστική περίπτωση η αναρρίχηση, επί κάλω η οποία διεξήχθη ως ολυμπιακό άθλημα ενώ στη συνέχεια καταργήθηκε.²⁰⁶

Ο Παναγιώτης Παρασκευόπουλος ήταν 2ος Ολυμπιονίκης στη δισκοβολία και 3ος στην ποδηλασία το 1896, με πολλές διακρίσεις και στην συνέχεια στην αθλητική του πορεία. Ήταν απόγονος του οπλαρχηγού Πλαπούτα, και διακρίθηκε ως μικροβιολόγος και υγιεινολόγος, προσφέροντας τις υπηρεσίες του στους πρόσφυγες του 1922 και στο μέτωπο του 1940. Το 1896, οι περισσότεροι τον θεώρησαν ουσιαστικό νικητή στη δισκοβολία, επειδή το μήκος των βολών του αθροιστικά ήταν μεγαλύτερο από αυτό του αντιπάλου του.²⁰⁷ Βέβαια δεν υπήρχε ούτε υπάρχει τέτοιος κανονισμός.

Ο αμερικανός αθλητής Ρόμπερτ Γκάρετ ήταν ο πολυνίκης των Αγώνων της Αθήνας. Ήρθε 1ος στο δίσκο και τη σφαίρα, 2^{ος} στο άλμα εις μήκος και 3ος στο άλμα εις ύψος. Απέσπασε την 1^η θέση στη σφαιροβολία από τον Έλληνα Μιλτιάδη Γούσκο, του οποίου ωστόσο η τεχνική ήταν κατά πολύ ανώτερη. Σε τηλεγράφημα που έστειλε στην οικογένειά του στο Πρίνστον έγραφε: «Ο Μιλτιάδης Γούσκος κέρδισε την Ευρώπη και εγώ την υφήλιο»²⁰⁸. Το συγκεκριμένο αγώνισμα ήταν ιδιαίτερα δημοφιλές. Πραγματοποιήθηκε τη 2^η ημέρα των Αγώνων και συμμετείχαν 5 αθλητές. Από Ελληνικής πλευράς εκτός του Γούσκου συμμετείχε και ο Γεώργιος Παπασιδέρης και οι δύο ήταν φοιτητές της Νομικής. Ο ζακυνθινός Μιλτιάδης Γούσκος, μέλος του Πανελληνίου Γυμναστικού Συλλόγου, θαυμάστηκε και για τη

²⁰⁴ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 80

²⁰⁵ *Ολυμπιακοί Αγώνες 1896: Η αναβίωση, οι δυσκολίες και ο «πόλεμος» του διεθνούς Τύπου*, www.onsports.gr/afieromata/06/04/2018. Ανακτήθηκε 3/2/2019

²⁰⁶ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ.80

²⁰⁷ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

²⁰⁸ Τάσος Κ. Κοντογιαννίδης, *Η θρυλική Ολυμπιάδα του Σπύρου Λούη*, 2004, σ. 130

φυσική του εμφάνιση και την πλαστικότητα των κινήσεων. Για αυτό και παρομοιάστηκε με τον Ερμή.²⁰⁹

Επίσης ο Γκάρετ ήταν πρωταγωνιστής και στη δισκοβολία όχι μόνο για την νίκη του αλλά και γιατί το αγώνισμα το διδάχθηκε στην Ελλάδα μερικές μέρες πιο πριν από Έλληνες δισκοβόλους. Τελικά νίκησε τους δασκάλους του, τους Έλληνες αθλητές Παρασκευόπουλο και Βερσή.²¹⁰ Ο νικηφόρος δίσκος των Αγώνων παραχωρήθηκε στον Γκάρετ και εκτίθεται στο πανεπιστήμιο Πρίνστον στο οποίο ο ολυμπιονίκης υπήρξε φοιτητής.²¹¹

Κανένα πρόβλημα προσαρμογής με τα κρύα νερά της Ζέας δεν είχε ο Ούγγρος Αλφρεντ Χάγιος, νικητής στα 100 μ. ελεύθερο, καθώς ο πατέρας του τον πετούσε στον ποταμό Δούναβη από ηλικία 13 χρονών και είχε συνηθίσει πλέον. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το πραγματικό επίθετο του Αλφρεντ ήταν Γκούτμαν, αλλά ακολουθώντας τη συνήθεια των Εβραίων της εποχής είχε και ψευδώνυμο. Αργότερα έγινε μέλος της εθνικής ομάδας ποδοσφαίρου της Ουγγαρίας, σπούδασε αρχιτέκτων και κατέκτησε το βραβείο αρχιτεκτονικής στην Ολυμπιάδα της Αμβέρσας του 1920.²¹²

Στο μαραθώνιο των Ολυμπιακών του 1896, 2ος Ολυμπιονίκης ήταν ο Χαρίλαος Βασιλάκος. Ο Βασιλάκος ήταν εξαιρετικός αθλητής και θεωρούνταν από τα «φαβορί» για την διαδρομή του Μαραθωνίου. Στους Πανελλήνιους προκριματικούς που προηγήθηκαν της Ολυμπιάδας, είχε αναδειχτεί 1ος νικητής. Κατοικούσε στην Πλάκα. Διατήρησε την καλή φυσική του κατάσταση μέχρι τα βαθιά του γεράματα. Θεωρήθηκε ο πιο καλοντυμένος αθλητής της Α' Ολυμπιάδας. Συμμετείχε στους αγώνες φορώντας "σαντακρούτα": παντελόνι, μεταξωτό πουκάμισο με μανσέτες, μεταξωτό ζωνάρι, γραβάτα-φουλάρι, κάλτσες και λευκές γκέτες.²¹³

Μία από τις μορφές των αγώνων ήταν ο Αυστραλός λογιστής Έντουιν Φλακ, «Ο Λέων των Αθηνών» όπως τον ονόμασαν οι συμπατριώτες του, που κέρδισε τα χρυσά σε 800 και 1.500 μ., κάτι που ελάχιστοι αθλητές έχουν πετύχει μέχρι σήμερα.

²⁰⁹ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

²¹⁰ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 80,82.

²¹¹ Michael – Smith Liewellyn, *Οι Ολυμπιακοί του 1896 στην Αθήνα , Η γένεση των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2004, σ.180-181

²¹² Τάσος Παπαχρήστος, *Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*, (Α' τόμος)- Περιοδικό Εικόνες τ.402, Αθήνα 1992, σ.18

²¹³ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

Μία ημέρα αργότερα, ο Φλακ επιχείρησε να κερδίσει και τον Μαραθώνιο, αλλά λίγα χιλιόμετρα πριν από τον τερματισμό κι ενώ προηγείτο, κατέρρευσε και αποχώρησε. Μάλιστα, την τελευταία στιγμή απέφυγε το λιντσάρισμα από τους θεατές, όταν γρονθοκόπησε έλληνα φίλαθλο, παρεξηγώντας την προσπάθεια του τελευταίου να τον βοηθήσει, προκειμένου να μη σωριαστεί.²¹⁴

Στα 100 ο νικητής Αμερικανός Μπουρκ ήταν ο μόνος που χρησιμοποίησε σκυφτό στιλ στην εκκίνηση οι άλλοι ξεκίνησαν όρθιοι.²¹⁵ Στα χρόνια που ακολούθησαν οι αθλητές στους δρόμους ταχύτητας έπαψαν να χρησιμοποιούν την όρθια εκκίνηση.

Ο Παντελής Καρασεβδάς, 1^{ος} Ολυμπιονίκης στο αγώνισμα της σκοποβολής με τουφέκι από 200 μ. φοιτητής της Νομικής τότε και αργότερα βουλευτής. Πολέμησε στο Μακεδονικό Αγώνα, στους Βαλκανικούς και στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου πήρε το παράσημο της Λεγεώνας της Τιμής. Για τη νίκη του στους Ολυμπιακούς Αγώνες, ο Διάδοχος του δώρισε ένα τουφέκι.²¹⁶

Τους Ούγγρους αθλητές συνόδευε ο καθηγητής Kenning, μέλος της Διεθνούς Επιτροπής των Ολυμπιακών Αγώνων. Τους υποδέχθηκε στον Πειραιά η "επί της Δεξιώσεως Επιτροπεία". Στο σταθμό της Ομόνοιας, τους περίμενε πολύς κόσμος και η Φιλαρμονική έπαιξε τον συγγραφικό ύμνο. Οι Αθηναίοι εντυπωσιάστηκαν από τις συνήθειές τους στο φαγητό. «Η δίαιτά των είναι περίεργη», έγραφε η Εστία: «Έτρωγαν: ζωμό κρέατος, μπιφτέκι, ομελέτα και έπιναν λευκό κρασί».²¹⁷

Δεν επετράπη η συμμετοχή των γυναικών. Σε ένδειξη διαμαρτυρίας, μία νεαρή Αθηναία, η Σταμάτα ή Μελοπομένη Ρεβίθη, έτρεξε μόνη της την επομένη του θριάμβου του Σπύρου Λούη τον μαραθώνιο δρόμο, σε 5 ώρες και 30 λεπτά.²¹⁸ Κατ' άλλους η Σταματία Ρεβίθη δήλωσε συμμετοχή στον Μαραθώνιο εκπρόθεσμα και με αυτή την αφορμή η συμμετοχή της απορρίφτηκε. Η Ρεβίθη όμως ζήτησε από τον ειρηνοδίκη Μαραθώνα να πιστοποιήσει την εκκίνησή της και διέτρεξε όλη την

²¹⁴ *Η ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 1896. <https://www.sansimera.gr/articles/545/84> Ανακτήθηκε 5/2/2019

²¹⁵ Τάσος Παπαχρήστος, *Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*,(Α' τόμος)- Περιοδικό Εικόνες τ. 402. Αθήνα 1992, σ.16

²¹⁶ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003

²¹⁷ Μαρία Ζαμενοπούλου, *ό.π.*, Εκπαιδευτικές κάρτες

²¹⁸ *Η ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 1896. <https://www.sansimera.gr/articles/545/84> Ανακτήθηκε 5/2/2019

διαδρομή ως το «Καλλιμάρμαρο». Εκεί ζήτησε από έναν αξιωματικό να υπογράψει την ώρα της άφιξής της. Έστω και άτυπα, ήταν η πρώτη γυναίκα μαραθωνοδρόμος.²¹⁹ Επίσης, άξια αναφοράς είναι και η περίπτωση του τελευταίου μαραθωνοδρόμου του Ελληνογάλλου Λαγουδάκη, ο οποίος όταν δήλωσε την συμμετοχή του στον αγώνα ζήτησε σε περίπτωση νίκης του να ανέβει στον ιστό η Ελληνική σημαία. Τερμάτισε τρεκλίζοντας υπό τα χειροκροτήματα των θεατών μετά από υπερπροσπάθεια και παρά τις εκλύσεις των κριτών να εγκαταλείψει τον αγώνα.²²⁰

Οι αγώνες πάλης άρχισαν στις 29 Μαρτίου στο Στάδιο. Συμμετείχαν μόνο πέντε αθλητές, ανάμεσά τους και ο Γεώργιος Τσίτας, μαθητής του περίφημου Κουταλιανού.²²¹ Όπως στην αρχαιότητα, ο αγώνας καθορίστηκε με κλήρωση. Δεν υπήρχε χρονικός περιορισμός και έτσι για να αναδειχθεί νικητής στην Ελληνορωμαϊκή ο Καρλ Σούμαν και ο Γιώργος Τσίτας χρειάστηκε να παλεύουν... δύο μέρες! Ο λόγος ήταν ότι ο αγώνας διακόπηκε λόγω σκότους και επαναλήφθηκε την άλλη μέρα.²²² Νικητής ο Γερμανός παλαιστής αλλά και γυμναστής Καρλ Σούμαν, ο οποίος κέρδισε συνολικά τέσσερις πρωτιές.²²³ Το ενδιαφέρον του κοινού όμως για το συγκεκριμένο αγώνισμα ήταν ελάχιστο γιατί η διεξαγωγή του συνέπεσε με το θρίαμβο του Σπύρου Λούη στο μαραθώνιο.²²⁴

Γράφτηκε σε εφημερίδα της εποχής: «Ο υπάλληλος της επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων της χώρας μας δεν μπορεί να εξυπηρετήσει κανένα αθλητή που περνάει από τα γραφεία γιατί δεν γνωρίζει καμιά ξένη γλώσσα».²²⁵

Ο Γεωργιάδης Ιωάννης, τακτικός καθηγητής της Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών καθώς και συγγραφέας επιστημονικών ιατρικών βιβλίων. Διακρίθηκε στο άθλημα της ξιφασκίας και αναδείχθηκε 1^{ος} Ολυμπιονίκης στο αγώνισμα της σπάθης. Ο αγώνας έγινε στην κυκλική αίθουσα του

²¹⁹ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ. 44

²²⁰ Τάσος Κ. Κοντογιαννίδης, *Η θρυλική Ολυμπιάδα του Σπύρου Λούη*, 2004. σ. 203

²²¹ Τάσος Κ. Κοντογιαννίδης, ό. π., σ. 168

²²² Το Παναθηναϊκό στάδιο. *Πρώτοι Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες*, <http://www.panathenaicstadium.gr/> Ανακτήθηκε 5/2/2019

²²³ *Ολυμπιακοί Αγώνες 1896: Η αναβίωση, οι δυσκολίες και ο «πόλεμος» του διεθνούς Τύπου*, www.onsports.gr/afieromata/06/04/2018. Ανακτήθηκε 3/2/2019

²²⁴ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

²²⁵ Τάσος Παπαχρήστος, *Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*, (Α' τόμος)- Περιοδικό Εικόνες τ.402, Αθήνα 1992, σ. 19

Ζαππείου, αλλά δεν τον παρακολούθησαν πολλοί θεατές γιατί είχε πολύ ακριβό εισιτήριο.

Ο Ορφανίδης Γεώργιος, ήταν ο "γηραιότερος" νικητής των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας του 1896. Δικηγόρος στο επάγγελμα, έγινε αργότερα μέλος της Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων. Κατέκτησε την 1η θέση στα 300 μ. και τη 2η στα 25 μ., στο αγώνισμα της σκοποβολής με πιστόλι. Όταν έλαβε μέρος ήταν 37 ετών.

Στο μαραθώνιο ποδηλατικό αγώνα συμμετείχαν μόνο 9 αθλητές, εκ των οποίων δύο ήταν Έλληνες. Οι αθλητές έπρεπε να διανύσουν 100 χιλιόμετρα, δηλαδή να κάνουν τη διαδρομή του ποδηλατοδρομίου 300 φορές. 1ος νικητής αναδείχθηκε ο Έλληνας Άρης Κωνσταντινίδης, ο οποίος, όταν χάλασε το ποδήλατό του, δανείστηκε ενός φίλου του.²²⁶

Ήταν τέτοιος ο ενθουσιασμός πριν το μαραθώνιο που μια νέα Αθηναία, ευγενικής καταγωγής, προσφέρθηκε να παντρευτεί τον νικητή, αν ήταν Έλληνας. Η προσφορά της δεν ήταν ιδιαίτερα ριψοκίνδυνη αν λάβουμε υπόψη ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες αθλητές ήταν γόνιμοι επιφανών οικογενειών.²²⁷ Βέβαια ο νικητής ήταν ένας απλός νερούλας αλλά και ερωτευμένος με άλλη κοπέλα.

Η αναρρίχηση "επί καλώ" ήταν ένα αγώνισμα θεαματικό και δύσκολο που εμφανίστηκε για πρώτη φορά στα Β' Ολύμπια του Ζάππα. Η αναρρίχηση γινόταν μόνο με την έλξη των χεριών, ενώ τα πόδια έμεναν τεντωμένα ακίνητα. Το 1896, διακρίθηκαν σε αυτό το αγώνισμα μόνο Έλληνες αθλητές. Το αγώνισμα πήρε την ονομασία του από τον «κάλω» (χονδρό σχοινί για την αναρρίχηση).

Δεν έλειψαν και οι κωμικές στιγμές, όπως όταν ένας Γάλλος σπρίντερ μπήκε στο στάδιο με γάντια από δέρμα, γιατί θα έτρεχε μπροστά στον μεγαλειότατο.²²⁸

Το άθλημα της αντισφαίρισης δεν ήταν πολύ διαδεδομένο στην Ελλάδα, για αυτό και το ενδιαφέρον του κοινού ήταν περιορισμένο. Στην Αθήνα, μολονότι υπήρχαν 4 γήπεδα τένις, οι αγώνες έγιναν στο Ποδηλατοδρόμιο. Το ενδιαφέρον του κοινού όμως ήταν ελάχιστο γιατί η διεξαγωγή του συνέπεσε με το θρίαμβο του Σπύρου Λούη στο μαραθώνιο.

²²⁶ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

²²⁷ Μαυροματάκη Μαρία, *Ολυμπία και Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 2002, σ.143

²²⁸ Τάσος Παπαχρήστος, *Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*, (Α' τόμος)- Περιοδικό Εικόνες τ.402. Αθήνα 1992, σ.15

Στο ομαδικό δίζυγο συμμετείχαν δύο ελληνικές ομάδες, του Πανελληνίου και του Εθνικού Γυμναστικού Συλλόγου. Νικήτρια ήταν η γερμανική ομάδα η οποία είχε μεγάλη εμπειρία στην ενόργανη γυμναστική.

Ο Σπύρος Λούης, την παραμονή των Αγώνων προετοιμάστηκε με νηστεία και προσευχή κάτω από τις άγιες εικόνες, υπό το φως των κεριών.

Το ξενοδοχείο "Μεγάλη Βρετανία", στο κέντρο της Αθήνας, λειτούργησε σαν το πρώτο "Ολυμπιακό Χωριό" γιατί εκεί έμειναν όλοι οι αθλητές των Αγώνων.²²⁹

Στον Λούη μετά την νίκη του προσφέρθηκαν διάφορα δώρα: μια κυρία του χάρισε το χρυσό ρολόι της, ένας ταβερνιάρης του προσέφερε δωρεάν διατροφή για ένα έτος και ένας πλούσιος 10.000 χρυσά φράγκα τα οποία δεν δέχθηκε ο Λούης.²³⁰

Το μετάλλιο των Ολυμπιακών Αγώνων σχεδίασε ο διάσημος Γάλλος καλλιτέχνης, ο Σαπλέν και η μακέτα του διπλώματος ανατέθηκε αρχικά στον συμπατριώτη του Πουβί ντε Σαβανέ, μεγάλο όνομα της εποχής. Ο τελευταίος, όμως, μετά από λίγες μέρες, αν και προσπάθησε πολύ, αρνήθηκε να φτιάξει τη μακέτα λέγοντας: «Δεν είμαι Έλληνας και δεν μπορώ να αποδώσω με δικαιοσύνη το αρχαίο ελληνικό πνεύμα στο σχέδιο μου».²³¹

Ο Άλμπερτ Μάγιερ, διαπρεπής Γερμανός φωτογράφος. Τιμήθηκε με τον τίτλο του "φωτογράφου της Βασιλικής Αυλής του Βερολίνου" και απέσπασε μετάλλια σε διεθνείς εκθέσεις. Ήταν επίσης άριστος σκοπευτής και ποδηλάτης. Το 1896, συνόδευσε με τη σύζυγό του την αθλητική γερμανική αποστολή στην Αθήνα, με σκοπό να κάνει αναμνηστικό λεύκωμα των Ολυμπιακών Αγώνων για τους βασιλικούς οίκους και τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή.²³² Οι φωτογραφίες του αποτελούν σημαντικό στοιχείο της Ολυμπιακής Ιστορίας αν και το «στούντιο» του καταστράφηκε κατά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο.

Την ευθύνη της σίτισης των ξένων είχε "η επί της Δεξιώσεως Επιτροπεία". Η εφημερίδα "Το Άστυ" έγραφε ότι έπρεπε να ληφθεί μέριμνα για να εξασφαλισθεί αφθονία τροφίμων και ποτών. Το "Ζυθοποιείον Καρόλου Φιξ", για να καλύψει τις

²²⁹ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

²³⁰ Μαυροματάκη Μαρία, *Ολυμπία και Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 2002, σ. 143

²³¹ Τάσος Παπαχρήστος, *Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*, (Α΄ τόμος)- Περιοδικό Εικόνες τ. 402, Αθήνα 1992, σ.18

²³² Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

ανάγκες σε μύρα, δούλευε συνεχώς ημέρα και νύχτα και παρήγε καθημερινά 2.000 οκάδες ζύθου.

Το "Πίλοπωλείον Β. Κασδόνη", στην πλατεία Συντάγματος, έγινε το εντευκτήριο των ξένων αθλητών. Στους ανθρώπους του καταστήματος είχαν γίνει πολύ αγαπητοί γιατί εκδήλωναν τα φιλελληνικά τους αισθήματα ζητώντας οι κορδέλες στα ψάθινα καπέλα και οι γραβάτες τους να έχουν τα χρώματα της ελληνικής σημαίας.²³³

Ο στίβος στο στάδιο είχε κατασκευασθεί από τον Βρετανό Τσαρλς Πέρι, κατασκευαστή της γέφυρας Στάμφορντ του Λονδίνου.²³⁴ Στη δεξιά είσοδο, έξω από το στάδιο, στήθηκε ένα μεγάλο Πανόραμα, που κάλυψε όλο το χώρο. Το Πανόραμα ήταν μια μεγάλη κυλινδρική αίθουσα που φωτιζόταν από την οροφή. Στο εσωτερικό του υπήρχε η ζωγραφική απεικόνιση της πολιορκίας των Παρισίων κατά το 1872. Ο θεατής είχε την εντύπωση ότι τη βλέπει στην πραγματικότητα. Η μεταφορά του έγινε από το λιμάνι του Πειραιά με χειράμαξες συνοδευόμενες από σάλπιγγες και τύμπανα.²³⁵

Με βάση το πρόγραμμα των αγώνων, οι απονομές των νικητών θα πραγματοποιούνταν στο τέλος της διοργάνωσης. Όλοι οι αθλητές μαζεύτηκαν στο Παναθηναϊκό Στάδιο, όταν ξαφνικά ο Άγγλος Στιούαρτ Ρόμπερτσον, απήγγειλε στην αρχαία ελληνική γλώσσα μια ωδή που συνέταξε για τους Ολυμπιακούς Αγώνες.²³⁶

Πολλές οι ιστορίες για την ικανότητα του Σπύρου Λούη, να καλύπτει μεγάλες αποστάσεις σε μικρό χρόνο, κυκλοφορούσαν κατά την διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας. Δύο περιπτώσεις είναι χαρακτηριστικές:

Στην πρώτη ο διοικητής του, όταν τον έστειλε να του αγοράσει τσιγάρα σε μια απόσταση πάνω από πέντε χιλιόμετρα από το στρατόπεδο, είχε αρχίσει να πιστεύει ότι ο Λούης τον κορόιδευε και είχε εντοπίσει κάποιο πιο κοντινό σημείο

²³³ Μαρία Ζαμενοπούλου, ό.π., Εκπαιδευτικές κάρτες

²³⁴ Τάσος Παπαχρήστος, *Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*, (Α' τόμος)- Περιοδικό Εικόνες τ. 402 , Αθήνα 1992, σ. 15

²³⁵ Μαρία Ζαμενοπούλου, ό. π., σ. 29

²³⁶ Τάσος Παπαχρήστος, ό. π. σ.18 και Τάσος Κ. Κοντογιαννίδης , *Η θρυλική Ολυμπιάδα του Σπύρου Λούη*, 2004, σ.215

πώλησης, γιατί δεν μπορούσε να καταλάβει πως την απόσταση που αυτός έκανε έφιππος σε δέκα λεπτά ο Λούης την έκανε στον ίδιο χρόνο με τα πόδια.

Στην δεύτερη ο Λούης παρουσιάστηκε στον διοικητή του και ζήτησε πριν την πρωινή αναφορά να του δοθεί δίωρη άδεια για να πάει στο σπίτι του και να γυρίσει γιατί το προηγούμενο βράδυ είχε ξεχάσει εκεί το σπαθί του. Ο διοικητής του εξοργίστηκε, καθώς θεωρούσε αδύνατον σε δύο ώρες να καλύψει είκοσι και πλέον χιλιόμετρα αλλά υποχώρησε κάτω από τις παρακλήσεις του Λούη. Ο Λούης επέστρεψε με το σπαθί σε μία ώρα και σαράντα λεπτά και ο Διοικητής Παπαδιαμαντόπουλος σχολίασε: «Αν είσαι τέτοιος δρομέας σ' αξίζει παράσημο. Τύφλα νάχει τ' άλογό μου μπροστά σου».²³⁷

²³⁷ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 36

Θ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Η αναβίωση των Ολυμπιακών αγώνων θεωρείται μια τεράστια επιτυχία που συνέβαλε στην ανάπτυξη του παγκόσμιου αθλητικού κινήματος. Η επιτυχία αυτή οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη συμβολή, τις αποφάσεις και τις προσπάθειες ορισμένων ανθρώπων που είτε οραματίστηκαν, είτε υιοθέτησαν το όραμα της αναβίωσης και το έκαναν πραγματικότητα. Τέτοιοι ήταν οι :

9.1 Πιέρ ντε Φρεντύ, Βαρόνος ντε Κουμπερτέν (1/1/ 1863 - 2 /9/1937)

Γεννήθηκε στο Παρίσι από αριστοκρατική οικογένεια. Έλαβε κλασική παιδεία και βαθύτατα επηρεασμένος από την ελληνική φιλοσοφία και τους αρχαίους Ολυμπιακούς Αγώνες έλεγε ότι :«Τίποτα στην αρχαία ιστορία, δεν με κάνει πιο ονειροπόλο από την Ολυμπία».²³⁸ Αγάπησε τα σπορ και ασχολήθηκε ενεργά με την ξιφασκία, την κωπηλασία, την πυγμαχία και την ποδηλασία.²³⁹

Ως αριστοκράτης, ο Κουμπερτέν είχε την δυνατότητα πολλών επιλογών για την επαγγελματική του σταδιοδρομία, μεταξύ των οποίων κάποιες σημαντικές θέσεις στον στρατό ή την πολιτική. Όμως ο Κουμπερτέν επέλεξε να ακολουθήσει μια καριέρα ως διανοούμενος. Εγκατέλειψε τη στρατιωτική σχολή του Σεν Σιρ για να σπουδάσει και να ασχοληθεί κυρίως με την κοινωνιολογία και την παιδαγωγική,²⁴⁰ να γράψει πάνω σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων - συμπεριλαμβανομένης της ιστορίας, της λογοτεχνίας εκτός της εκπαίδευσης και της κοινωνιολογίας.

Παρακολουθώντας διάφορα εκπαιδευτικά συστήματα και ταξιδεύοντας σε Αγγλία και Αμερική (Η.Π.Α. και Καναδά), ήρθε σε επαφή με εκπαιδευτικούς και παιδαγωγούς, αποκτώντας εμπειρίες και γνώσεις που του επέτρεψαν να διαμορφώσει δικές του ιδέες και απόψεις για τα εκπαιδευτικά θέματα.²⁴¹ Η μελέτη του επικεντρώθηκε κυρίως στη φυσική αγωγή και στον ρόλο του αθλητισμού στην

²³⁸ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

²³⁹ "Οδηγός ολυμπιακής και αθλητικής παιδείας για εκπαιδευτικούς", Ίδρυμα Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας, Αθήνα 1998, σ. 54

²⁴⁰ Τάσος Παπαχρήστος, *Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*, (Α΄ τόμος)- Περιοδικό Εικόνες τ.402. Αθήνα 1992, σ. 10

²⁴¹ Κ. Γεωργιάδης :*ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ - Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2004-ΥΠ.Ε.Π.Θ. 2001, σ. 109

σχολική εκπαίδευση .Θεωρούσε ηθικά και κοινωνικά ωφέλιμη την ύπαρξη ενός εκπαιδευτικού συστήματος που ενθάρρυνε τόσο τη φυσική όσο και τη διανοητική ανάπτυξη.

Η ένταξη της φυσικής αγωγής στο πρόγραμμα σπουδών των γαλλικών σχολείων έγινε η διαρκής επιδίωξη του Κουμπερτέν Η επιρροή που δέχθηκε προς αυτή την κατεύθυνση κυρίως από τις επισκέψεις του στα βρετανικά σχολεία ήταν ιδιαίτερα σημαντική.²⁴² Στη Βρετανία ήρθε για πρώτη φορά σε επαφή και με τον Ουίλιαμ Πέννυ Μπρούκς και πληροφορήθηκε για τους αγώνες που διοργάνωνε αλλά και για τα Ολύμπια – Ζάπεια στην Αθήνα. Το 1890 υπήρξε συνιδρυτής και γραμματέας της «Ένωσης Αθλητικών Σωματίων Γαλλίας» αλλά δυστυχώς για αυτόν, οι προσπάθειές του για πιο ουσιαστικό ρόλο της φυσικής αγωγής στα γαλλικά σχολεία δεν ευοδώθηκαν.²⁴³

Οι ιδέες του κρίθηκαν πολύ αυστηρά από όλους όσους δεν κατάλαβαν τη μεγάλη σημασία αυτής της προσπάθειας. Όμως αυτός δε σταμάτησε να προσπαθεί... και προχώρησε σε μια νέα πρωτοβουλία αυτής της αναγέννησης των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων.

Ο βαρόνος Πιερ ντε Κουμπερτέν έθεσε όραμα και σκοπό της ζωής του την αναβίωση των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων, υπό την μορφή μιας διεθνούς αθλητικής διοργάνωσης. Και αυτή ήταν και η πολύ βασική αλλά ουσιαστική διαφοροποίηση του σε σχέση με τους άλλους οραματιστές (Ζάππας, Μπρούκς) της αναβίωσης των Αγώνων. Ο Κουμπερτέν ήταν πεπεισμένος ότι ο Ελληνικός πολιτισμός και ιδιαίτερα οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούσαν να προσφέρουν πάρα πολλά στην ανθρωπότητα. Ξεκίνησε λοιπόν μια εκστρατεία, για να εξασφαλίσει διεθνή υποστήριξη για την οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων. Το 1894 διοργάνωσε Διεθνές Αθλητικό Συνέδριο στο Παρίσι γι' αυτό το θέμα με συμμετοχή 13 χωρών. Στο Συνέδριο αυτό πάρθηκε η απόφαση να ξεκινήσουν και πάλι οι Ολυμπιακοί Αγώνες και μάλιστα στη χώρα που γεννήθηκαν, στην Ελλάδα. Ο Κουμπερτέν επεδίωκε και πέτυχε την σύσταση μιας μόνιμης Επιτροπής για την οργάνωση και την επίβλεψη των Αγώνων. Έτσι, στις 23 Ιουνίου 1894 ίδρυσε τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή και διαμόρφωσε τη δομή του Ολυμπιακού Κινήματος.

²⁴² "Οδηγός ολυμπιακής και αθλητικής παιδείας για εκπαιδευτικούς", Ίδρυμα Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας, Αθήνα 1998, σ. 54

²⁴³ Κ. Γεωργιάδης :ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ - Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων, Αθήνα 2001, σ. 109

Διετέλεσε Πρόεδρος της (ο δεύτερος στη σειρά μετά τον Δ. Βικέλα 1894-1896) από το 1896 έως το 1925. Ασχολήθηκε με την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων ακόμα και ως προς τις λεπτομέρειες. Δημιούργησε τους πέντε Ολυμπιακούς κύκλους, το σύνθημα των Αγώνων και καθιέρωσε τις διαδικασίες της τελετής έναρξης και της τελετής λήξης.²⁴⁴ Διέθεσε όλη του την περιουσία για το σκοπό αυτό. Το σπίτι του στη Λοζάννη στέγασε τα κεντρικά γραφεία της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής.²⁴⁵

Ο θάνατός του είναι σημείο αναφοράς στην ιστορία των σύγχρονων Ολυμπιακών αγώνων. Ο ίδιος αγάπησε τόσο πολύ την Ολυμπία, που ζήτησε να θάψουν την καρδιά του εκεί. Πράγματι, η καρδιά του βρίσκεται θαμμένη σε ειδική στήλη στην Ολυμπία, όπως ο ίδιος το θέλησε.²⁴⁶ Η Δ.Ο.Ε. προς τιμή του έχει καθιερώσει μετάλλιο Πιερ ντε Κουμπερτέν. Είναι ένα βραβείο που απονέμεται σε αθλητές που επιδεικνύουν υψηλό φίλαθλο πνεύμα στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Αυτό το μετάλλιο θεωρείται ως η ανώτερη διάκριση που ένας αθλητής των Ολυμπιακών Αγώνων μπορεί να λάβει και είναι ανεξάρτητη από ένα ολυμπιακό μετάλλιο. Η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή θεωρεί αυτό το μετάλλιο ως την ύψιστη τιμή.

Η φιλοσοφία του βαρόνου Πιερ ντε Κουμπερτέν συνοψίζεται στα εξής: Πίστευε ότι ο αθλητισμός μπορεί να βοηθήσει τον άνθρωπο να διαμορφώσει καλό χαρακτήρα. Γι' αυτόν σημασία είχε όχι η νίκη αλλά η συμμετοχή. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούν να βοηθήσουν τους λαούς να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, να βοηθήσουν στην ειρήνη, στην κατανόηση και στη συνεργασία. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο Άβερν Μπραντέιτς (Πρόεδρος της Δ.Ο.Ε. 1952-1972) για τον αναβιωτή των Αγώνων: «Ο Πιερ ντε Κουμπερτέν ήταν παιδαγωγός αλλά και αθλητής, και κύριος στόχος του με την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων ήταν να αποτελέσουν παράδειγμα, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία μιας καλύτερης και υγιέστερης ανθρωπότητας, ενός ευτυχέστερου και πιο ειρηνικού κόσμου».²⁴⁷

9.2 Δημήτριος Βικέλας (1835-1908)

Ο Δημήτριος Βικέλας γεννήθηκε στην Ερμούπολη της Σύρου στις 15/2/ 1835. Οι γονείς του ήταν γόνιμοι μεγάλων οικογενειών εμπόρων. Πατέρας του

²⁴⁴ "Οδηγός ολυμπιακής και αθλητικής παιδείας για εκπαιδευτικούς", Ίδρυμα Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας, Αθήνα 1998, σ. 54

²⁴⁵ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

²⁴⁶ "Οδηγός ολυμπιακής και αθλητικής παιδείας για εκπαιδευτικούς", ό. π., σ. 54

²⁴⁷ "Οδηγός ολυμπιακής και αθλητικής παιδείας για εκπαιδευτικούς", ό. π., σ. 54

ήταν ο Εμμανουήλ Μπικέλας ή Μπεκέλας, (αργότερα το άλλαξε σε Βικέλας) επίσης έμπορος με καταγωγή από τη Βέροια. Η μητέρα του Σμαράγδα Γεωργίου Μελά προερχόταν από τη μεγάλη ηπειρώτικη οικογένεια των Μελάδων, με δράση στο εμπόριο και τα γράμματα. Θείος του ήταν ο συγγραφέας Λέων Μελάς, ο οποίος με το μυθιστόρημά του «Ο Γεροστάθης» γαλούχησε γενεές ελληνοπαίδων.²⁴⁸ Οι μετακινήσεις της οικογένειας και η αλλαγή τόπων διαμονής (1839 Κωνσταντινούπολη, 1849 Οδησός, 1850 Σύρος, 1851 Κωνσταντινούπολη²⁴⁹) εξαιτίας των εμπορικών δραστηριοτήτων του πατέρα του ήταν πολύ συχνές. Από πολύ μικρός είχε κλίση στα γράμματα και μεγάλη δίψα για μάθηση αλλά αυτές οι μετακινήσεις σε συνδυασμό με δικά του προβλήματα υγείας, δεν επέτρεπαν την συστηματική φοίτησή του σε σχολεία. Η εκπαίδευσή του βασιζόταν κυρίως σε ιδιωτικά μαθήματα. Ο ίδιος θεωρούσε ότι όφειλε την μόρφωση του στην μητέρα του, που ήταν ιδιαίτερα καλλιεργημένη, καθώς και την κλίση του προς τη λογοτεχνία. Από τις λίγες φορές που βρέθηκε σε εκπαιδευτικό ίδρυμα ήταν στη Σύρο στο Λύκειο του Χρήστου Ευαγγελίδη όταν, κατά την διάρκεια της φοίτησής του, εξέδιδε χειρόγραφη εφημερίδα (με το όνομα «Μέλισσα»²⁵⁰) μαζί με τον συμμαθητή του Εμμανουήλ Ροΐδη. Επίσης σε ηλικία 16 ετών μετέφρασε από τα γαλλικά το θεατρικό έργο του Ρακίνα «Εσθήρ».

Οι θείοι του, που ήταν έμποροι στο Λονδίνο, τον έπεισαν να πάει μαζί τους. Πράγματι σε ηλικία 17 ετών ο Βικέλας εγκαταστάθηκε (1852) στο Λονδίνο, αρχικά σαν λογιστής στην εμπορική επιχείρηση των θείων του «Αφοί Μελά» και αργότερα σαν συνεταίρο. Από τους εμπορικούς κύκλους του Λονδίνου εκτιμήθηκε η εργατικότητα, η μεθοδικότητα, η εντιμότητα και η ευρύτητα του πνεύματός του. Παράλληλα, παρακολουθούσε μαθήματα Βοτανικής και Αρχιτεκτονικής στο University College, από όπου τελικά και δίπλωμα στην Βοτανική (1854). Την ίδια περίοδο έγραφε διηγήματα, ποιήματα και μετέφραζε στα ελληνικά τα παραμύθια του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν και τις τραγωδίες του Σαίξπηρ.²⁵¹ Ανέπτυξε φιλία με τον μετέπειτα πρωθυπουργό Χαρίλαο Τρικούπη (γιο του τότε πρεσβευτή της Ελλάδας στο Λονδίνο Σπυρίδωνα Τρικούπη) και το 1866 παντρεύτηκε την Καλλιόπη

²⁴⁸ Δημήτριος Βικέλας 1835 – 1908. <https://www.sansimera.gr/biographies>. Ανακτήθηκε 1/3/2019

²⁴⁹ Κώστας Γεωργιάδης, Δημήτριος Βικέλας, *Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001, σ. 116-117

²⁵⁰ Κώστας Γεωργιάδης, *ό.π.*, σ.117

²⁵¹ Δημήτριος Βικέλας 1835 – 1908. <https://www.sansimera.gr/biographies>. Ανακτήθηκε 1/3/2019

Γεραλοπούλου.²⁵² Το 1876 η εταιρεία Μελά διαλύθηκε και ο Δημήτριος Βικέλας, έχοντας κάνει μια σεβαστή περιουσία, σε ηλικία 41 ετών αποφάσισε να εγκαταλείψει τις επιχειρήσεις και στραφεί αποκλειστικά προς τα γράμματα και την κοινωνική δράση. Από το 1877 εγκαταστάθηκε εξαιτίας της ασθένειας της συζύγου του στο Παρίσι, και αφοσιώθηκε στα γράμματα.

Το 1894 το Διοικητικό Συμβούλιο του Πανελληνίου Γυμναστικού Συλλόγου τον επέλεξε για να το εκπροσωπήσει στο Διεθνές Συνέδριο, που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι. Η επιλογή του έγινε γιατί πίστευε στην διαχρονική αξία της αρχαίας Ελληνικής Παιδείας²⁵³ και ειδικότερα στην αξία του εκπαιδευτικού συστήματος των αρχαίων Ελλήνων, υποστηρίζοντας την σημασία του αθλητισμού για την εκπαίδευση.²⁵⁴

Η συνολική του παρουσία αλλά και η πρωτοβουλία του να προτείνει την τέλεση των Αγώνων στην Ελλάδα συνέβαλε καθοριστικά στην αναβίωση και ανάθεση των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων των νεότερων χρόνων στην Αθήνα. Λέγεται ότι η αρχική σκέψη του Κουμπερτέν ήταν οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες να γίνουν το 1900 στο Παρίσι (μαζί με την διεθνή έκθεση της πόλης), αλλά ο εμπνευσμένος λόγος του Βικέλα ανέτρεψε την κατάσταση και οι αγώνες «δόθηκαν» στην Αθήνα για το 1896 και στο Παρίσι για το 1900 (ταυτόχρονα με την προγραμματισμένη διεθνή έκθεση). Η τολμηρή πρωτοβουλία του Βικέλα προκάλεσε ενθουσιασμό στην κοινή γνώμη και τον τύπο στην Ελλάδα και συνέβαλε στην απροσδόκητα μεγάλη επιτυχία της αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων τότε, αλλά και στην παγίωση του θεσμού τα επόμενα χρόνια. Ο Δημήτρης Βικέλας ήταν ο πρώτος Πρόεδρος της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής (1894). Παρέμεινε στη θέση αυτή έως το 1896, οπότε τον διαδέχθηκε ο βαρόνος Ντε Κουμπερτέν.²⁵⁵ Ο Έλληνας ευπατρίδης αφιέρωσε τη ζωή του στα Ολυμπιακά ιδεώδη και στην υπηρεσία των συνανθρώπων του αναπτύσσοντας εκτός από τη συγγραφική και έντονη κοινωνική και εθνική δράση. Ήταν ιδρυτής του "Συλλόγου προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων"

²⁵² Κώστας Γεωργιάδης, *Δημήτριος Βικέλας, Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001, σ. 117

²⁵³ Δημήτριος Βικέλας, *Περί Βυζαντινών*, Λονδίνο 1874, σ.112

²⁵⁴ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, Εκπαιδευτικές κάρτες

²⁵⁵ *Δημήτριος Βικέλας 1835 – 1908*. <https://www.sansimera.gr/biographies>. Ανακτήθηκε 1/3/2019

(1899) που ήταν και το απόσταγμα του έργου της ζωής του.²⁵⁶ του "Οίκου Τυφλών", της «Σεβαστοπούλειου Σχολής» και μέλος της "Εθνικής Εταιρείας" που αγωνίστηκε για την απελευθέρωση της Κρήτης.²⁵⁷ Ως γόνος αστικής οικογένειας που αγωνίστηκε για την ανεξαρτησία της πατρίδας θεωρούσε ύψιστη υποχρέωση την συμβολή του σε εθνικούς και κοινωνικούς αγώνες. Το έπραξε συγκεντρώνοντας οικονομικές εισφορές τόσο για να βοηθήσει την Ελληνική Κυβέρνηση όσο και για την ενίσχυση του αγώνα για την απελευθέρωση της Κρήτης. Επίσης αρθρογραφούσε για θέματα εθνικά, ιστορικά, γλωσσικά, λογοτεχνικά. Σε σχέση με τον αθλητισμό είναι αξιοσημείωτο το οδοιπορικό του έργο «Από Νικοπόλεως εις Ολυμπίαν» με αναφορές στους Ολυμπιακούς αγώνες και την Ολυμπία.²⁵⁸ Ο Δημήτριος Βικέλας θεωρείται, μαζί με τον Γεώργιο Βιζυηνό, ο εισηγητής του ηθογραφικού διηγήματος στην Ελλάδα. Ο «Λουκής Λάρας» είναι το πιο γνωστό του έργο, με ξεχωριστή θέση στην ιστορία της ελληνικής λογοτεχνίας. Πεζογράφημα με ρεαλιστικό και κοινωνικό περιεχόμενο, γράφτηκε το 1879 και αναφέρεται στις επιπτώσεις της επανάστασης του 1821 στους απλούς ανθρώπους. Άλλα σημαντικά διηγήματά του είναι «Ο Παπα-Νάρκισσος», «Ο Λυσσασμένος», «Η άσχημη αδελφή», «Φίλιππος Μάρθας» και «Γιατί έγινα Δικηγόρος». Μετά το θάνατό του κληροδότησε την πλούσια βιβλιοθήκη του στο δήμο Ηρακλείου Κρήτης, τη γνωστή και σήμερα «Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη».²⁵⁹

Ο καταξιωμένος λόγιος Δημήτριος Βικέλας έφυγε ήσυχα από τη ζωή στις 7/7/1908, ενώ δημοσίευμα της εποχής έγραψε ότι «οφείλει τόσα πράγματα η νεωτέρα κοινωνική ζωή μας εις την ευγένειαν και εις τα φώτα του Βικέλα, ώστε δικαίως η απώλειά του θεωρείται εθνική».²⁶⁰

9.3 Γεώργιος Αβέρωφ (1815 – 1899)

Ο Γεώργιος Αβέρωφ,²⁶¹ Αυγέρος – Αποστολάκας, όπως ήταν το πραγματικό του όνομα, γεννήθηκε στο Μέτσοβο στις 15/8/ 1815. Εκεί έμαθε τα πρώτα του

²⁵⁶ Michael – Smith Liewellyn, *Οι Ολυμπιακοί του 1896 στην Αθήνα, Η γένεση των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2004, σ.230

²⁵⁷ Κώστας Γεωργιάδης, *Δημήτριος Βικέλας, Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001, σ.117

²⁵⁸ Κώστας Γεωργιάδης, ό. π., σ.117

²⁵⁹ *Δημήτριος Βικέλας 1835 – 1908*. <https://www.sansimera.gr/biographies>. Ανακτήθηκε 1/3/2019

²⁶⁰ Ελευθέριος Γ. Σκιαδάς, *Ο κοσμοπολίτης Δημήτριος Βικέλας που συνέβαλε στην αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων*, 2016. <http://mikros-romios.gr>. Ανακτήθηκε 4/3/2019

²⁶¹ Γεώργιος Αβέρωφ: Η εμβληματική μορφή της Ελλάδας. 14/9/2018 <https://dinamiprosforas.gr/archives/1745>. Ανακτήθηκε 7/3/2019

γράμματα και σε ηλικία είκοσι δύο ετών εγκαταστάθηκε στην Αίγυπτο, όπου ασχολήθηκε με το εμπόριο και κατάφερε να αποκτήσει κολοσσιαία περιουσία Αρχικά και για πάνω από είκοσι χρόνια διεύθυνε μαζί με τον αδερφό του στο κατάστημα του θείου του Ν. Στουρνάρα.

Μετά το θάνατο του αδελφού του δημιούργησε δική του εμπορική επιχείρηση εισαγωγών – εξαγωγών. Οι πρώτες του επιτυχίες τον οδήγησαν στην ανάπτυξη και νέων δραστηριοτήτων. Μεταξύ άλλων ασχολήθηκε με το σιτεμπόριο, την κλωστοϋφαντουργία, και το εμπόριο βάμβακος όπου ο έγκαιρος εφοδιασμός της ευρωπαϊκής αγοράς με αιγυπτιακό βαμβάκι, εξαιτίας της έλλειψης που δημιουργήθηκε λόγω του αμερικανικού εμφύλιου πολέμου, του απέδωσε τεράστια κέρδη. Ο Αβέρωφ έχοντας μεγάλη οικονομική δύναμη επιδόθηκε και σε τραπεζικές εργασίες, συγκεντρώνοντας ταυτόχρονα στα χέρια του τον μεγαλύτερο έλεγχο του εμπορίου βάμβακος, αλλά και της οικονομίας της Αιγύπτου γενικότερα. Παράλληλα ασχολήθηκε με την αγορά και εκμίσθωση κτημάτων στις όχθες του Νείλου. Γρήγορα έγινε ο απόλυτος κυρίαρχος στο εσωτερικό και εξωτερικό εμπόριο της Αιγύπτου.

Ο Αβέρωφ, από την φύση του φιλόανθρωπος διέθεσε τεράστια ποσά για κοινωφελείς σκοπούς, αφιέρωσε τη ζωή του στην προσφορά και σήμερα θεωρείται ο σημαντικότερος εθνικός ευεργέτης της πατρίδας μας. Βοήθησε την ελληνική κοινότητα της Αλεξάνδρειας ιδρύοντας σχολεία και νοσοκομεία. Δεν περιορίστηκε στην προσφορά του στην Ελληνική κοινότητα της Αιγύπτου αλλά προσέφερε και συνέβαλε σε σειρά έργων στην Ελλάδα.

Με χρήματα του Γεώργιου Αβέρωφ αποπερατώθηκε το μέγαρο του Πολυτεχνείου της Αθήνας, που το αρχικό κεφάλαιο για την ίδρυσή του είχαν διαθέσει οι επίσης Μετσοβίτες μεγαλέμποροι της Αιγύπτου Νικόλαος Στουρνάρας και Μιχαήλ Τοσίτσας. Το Πολυτεχνείο Αθηνών ονομάστηκε «Μετσόβιο» γιατί και οι τρεις δωρητές του κατάγονταν από το Μέτσοβο. Με δική του δωρεά κατασκευάστηκε το «Αβερώνιο Εφηβείο» ή «φυλακές Αβέρωφ». Στον Αβέρωφ επίσης οφείλονται η ανέγερση κτιρίων και ιδρυμάτων όπως η σχολή Ευελπίδων, η Γεωργική σχολή της Λάρισας, το Ωδείο των Αθηνών, της Ελληνικής Φιλαρμονικής της Αλεξάνδρειας, η κατασκευή του ανδριάντα του Ρήγα Φεραίου και του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε' στο Πανεπιστήμιο Αθηνών κ.α. Επίσης ενίσχυσε οικονομικά την Κρητική Επανάσταση του 1866.

Το μεγαλύτερο ευεργέτημα του πάντως θεωρείται η δωρεά 2.500.000 χρυσών φράγκων στο Πολεμικό Ναυτικό, χρήματα με τα οποία ναυπηγήθηκε το θωρηκτό «Γεώργιος Αβέρωφ». Το θωρηκτό «Γεώργιος Αβέρωφ» είναι ένα πλοίο – θρύλος του Πολεμικού μας Ναυτικού, συνδεδεμένο άμεσα με την ιστορία του έθνους μας.

Για τις ανάγκες της πρώτης Ολυμπιάδας του 1896 ανέλαβε την αναμαρμάρωση του Παναθηναϊκού σταδίου. Ανταποκρίθηκε στο αίτημα για βοήθεια και ανέλαβε «εξ ολοκλήρου» την μεγαλύτερη δαπάνη της διοργάνωσης λύνοντας ουσιαστικά και το κυριότερο πρόβλημά της. Έκτοτε, η πόλη των Αθηνών απέκτησε το καλύτερο στάδιο της εποχής παγκοσμίως. Η πατρίδα τον τίμησε τοποθετώντας τον ανδριάντα του έξω από το Στάδιο.

Ο Γεώργιος Αβέρωφ πέθανε στην Αλεξάνδρεια στις 15/7/ 1899 και κηδεύτηκε σε πάνδημο πένθος του Ελληνισμού. Η Ελληνική Κυβέρνηση (του Γ. Θεοτόκη) στις 22/4/ 1908 έστειλε το εύδρομο “ΜΙΑΟΥΛΗΣ” και μετέφερε τη σορό του στην Ελλάδα όπου με ιδιαίτερες τελετές αναπαύθηκε στο χώμα της πατρίδας του.

9.4 Ευάγγελος Ζάππας (1800 -1865)

Ο Ευάγγελος (Ευαγγέλης) Ζάππας γεννήθηκε στις 23/8/1800 στο Λάμποβο της Βόρειας Ηπείρου. Γιος εμπόρου από το Τεπελένι, έγινε υπασπιστής του Μάρκου Μπότσαρη (τον γνώρισε όταν σε ηλικία 13 ετών εντάχθηκε στο στρατό του Αλή Πασά) και συμμετείχε στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα από τα πρώτα πολεμικά ξεσπάσματα του. Μετά το θάνατο του Μάρκου ο νεαρός Ευαγγέλης συνέχισε τον αγώνα στο πλευρό του Μακρυγιάννη, του Νοταρά, του Πανουργιά ,του Βέικου και του Γκούρα. Ταξίαρχος μέχρι το 1824, πολέμησε επίσης πλάι στον Καραϊσκάκη, τον Κολοκοτρώνη και τον Ανδρούτσο και κατάφερε να δει το αποτέλεσμα του αγώνα, το ανεξάρτητο Ελληνικό κράτος. Όταν το νεοσύστατο Ελληνικό κράτος του προσέφερε τιμητική σύνταξη και γη όπως έκανε και σε άλλους ήρωες της Επανάστασης του 1821, εκείνος αρνήθηκε κάθε αποζημίωση. Θεωρούσε ότι πολεμούσε για τη σκλαβωμένη πατρίδα και όχι για προσωπικά κέρδη. Μετοίκησε άμεσα στο Βουκουρέστι και εγκαταστάθηκε τελικά στη Βλαχία όπου έγινε έμπορος. Διαχειρίστηκε τα μοναστηριακά κτήματα των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών, και διακρίθηκε στις δημόσιες σχέσεις. Μέσα σε τρεις δεκαετίες, απέκτησε τεράστια περιουσία. Παράλληλα ασχολήθηκε και με άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες,

έχοντας στην κατοχή του από ξενοδοχεία, μύλους και οιοπνευματοποιεία μέχρι και ατμοπλοϊκή εταιρία (Εθνική Ατμοπλοΐα) καθώς και τεράστια ακίνητη περιουσία.

Η αγάπη του για την Ελλάδα αλλά και για τη νέα του πατρίδα τον κατέστησε ευεργέτη και στις δύο. Προσέφερε τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ρουμανία. Εξέδωσε ένα πλήρες λεξικό και μια γραμματική της ρουμανικής γλώσσας και χρηματοδότησε φιλανθρωπικές δράσεις στο Βουκουρέστι και σε όλη τη χώρα. Συγχρόνως ίδρυσε πολλά σχολεία. Ο κύριος αποδέκτης της αγαθοεργίας του ήταν η Ελλάδα. Ένα μεγάλο μέρος της περιουσίας του το διέθεσε - όπως και ο εξάδελφός του Κωνσταντίνος- για κοινωφελείς και εθνικούς σκοπού τόσο στην Ελλάδα όσο και στην ιδιαίτερα πατρίδα του. Συγκεκριμένα, ίδρυσαν εκπαιδευτήρια και ενίσχυσαν με υψηλά ποσά το Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Αμαλίο Ορφανοτροφείο ενώ στην ιδιαίτερη πατρίδα τους ίδρυσαν σχολείο, βιβλιοθήκη, ακόμα και κατοικίες για τους δασκάλους του χωριού.

Ο παλαιός αγωνιστής του 1821 και μετέπειτα εθνικός ευεργέτης είχε ένα όραμα: την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων στον τόπο που τους γέννησε . Αυτή είναι ίσως η πιο εντυπωσιακή εκδήλωση της προσφοράς του Ευαγγέλη Ζάππα στον τόπο του, κάτι που του αναγνώρισε ευτυχώς νωρίς το νεοσύστατο ελληνικό κράτος και τον τίμησε ως εθνικό ευεργέτη ήδη από το 1859 (μαζί με τον ξάδελφο του Κωνσταντίνο Ζάππα)²⁶².

Διοργανώθηκαν χάρη στην δική του πρωτοβουλία και τις δικές του χορηγίες τα Ολύμπια- Ζάππεια (1859,1870,1875,1888-89) από τα οποία μόνο στο πρώτο βρισκόταν στη ζωή αλλά είχε προνοήσει για την συνέχειά τους. Το Ζάππειο Μέγαρο των Αθηνών φέρει τη σφραγίδα του Ζάππα, καθώς ήθελε να φτιάξει έναν χώρο για να στεγάσει εκεί τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας. Έθεσε έτσι τις βάσεις του μεγάρου και έκανε όλες τις συνεννοήσεις με τους ιθύνοντες για την προώθηση του οράματός του. Παράλληλα συνέβαλε στην πρώτη αναμόρφωση των κερκίδων του Παναθηναϊκού Σταδίου. Τα επιτυχημένα Ολύμπια του 1870 ήταν οι πρώτοι αγώνες που έγιναν μετά την αρχαιότητα στο Παναθηναϊκό στάδιο. Γιατί στο Καλλιμάρμαρο, σχεδίαζε ότι θα τελούνταν οι αθλητικοί αγώνες των Ολυμπίων.

²⁶² Το πρωτοπαλίκαιο του Μπότσαρη που αρνήθηκε την αποζημίωση των αγωνιστών και έγινε εθνικός ευεργέτης. 24/04/2017 <https://www.newsbeast.gr/portrait/arthro/2665383/to-protopalikaro-tou-botsari-pou-arnithike-tin-apozimiosi-ton-agoniston-ke-egine-ethnikos-evergetis>. Ανακτήθηκε 6/3/2013

Όμως δεν πρόλαβε να αντικρίσει ολοκληρωμένο το όραμά του, αφού πέθαινε στις 19/6/1865. Το όνειρό του το συνέχισε ο εξάδελφός του Κωνσταντίνος, καθώς τον είχε δεσμεύσει με όρκο για να φτιαχτεί το Ζάππειο αλλά και να συνεχίσει την προσπάθειά του για τα Ολύμπια.

Αν και ο Κωνσταντίνος θα πέθαινε τελικά κι αυτός το 1892, τέσσερα χρόνια αργότερα οι Ολυμπιακοί της Αθήνας θα ήταν γεγονός και οι διεθνείς αγώνες ξιφασκίας θα πραγματοποιούνταν στο Ζάππειο Μέγαρο.

Σύμφωνα επίσης με την επιθυμία του το λείψανο της κεφαλής του , «εγκλεισμένον εντός αργυράς θήκης εν σχήματι ναΐσκου», εντοιχίστηκε στον αριστερό τοίχο του κυκλικού σχήματος Περιστευλίου του Μεγάρου την ημέρα των εγκαινίων του (1888). Μια αναμνηστική πλάκα θυμίζει τον χώρο όπου βρίσκεται ως σήμερα η κεφαλή του Ζάππα.²⁶³ Ο Ευαγγέλης Ζάππας είχε ζητήσει μέσω της διαθήκης του, και αφού είχε επικυρώσει τον κανονισμό της Επιτροπής των Ολυμπίων, όλη του περιουσία, να περάσει μετά και τον θάνατο του ξαδέλφου του Κωνσταντίνου (τον οποίο είχε ορίσει διαχειριστή και επικαρπωτή) στην Επιτροπή των Ολυμπίων.²⁶⁴ Τελικά μόνο ένα μικρό μέρος της έφτασε στην Ελλάδα. Η ρουμανική κυβέρνηση παρά τα όσα είχε κάνει ο Ζάππας για την δεύτερη πατρίδα του αρνήθηκε να παραδώσει την περιουσία του στην Επιτροπή των Ολυμπίων και έτσι ο θεσμός διακόπηκε.

Τα Ολύμπια, κατάφεραν να ενώσουν όλους τους Έλληνες και να δημιουργήσουν κατάλληλες συνθήκες για την υποδοχή των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων.

9.5 Ιωάννης Φωκιανός (1845-1896)

Ο Ιωάννης Φωκιανός γεννήθηκε στην Αθήνα το 1845 και υπήρξε ένας από τους πρώτους Έλληνες γυμναστές, συγγραφέας αθλητικών βιβλίων και σημαντικός παράγοντας του Ελληνικού αθλητισμού στο τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα. Απόφοιτος της φυσικομαθηματικής σχολής, αγάπησε τη γυμναστική και σχετικά

²⁶³ Το πρωτοπαλίκαρο του Μπότσαρη που αρνήθηκε την αποζημίωση των αγωνιστών και έγινε εθνικός ευεργέτης. 24/04/2017 Ανακτήθηκε 6/3/2013

²⁶⁴ Κ. Γεωργιάδης : ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ - Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων, Αθήνα 2001, σ. 94

γρήγορα εγκατέλειψε (1868)²⁶⁵ την επιστήμη του για να υπηρετήσει το αθλητικό ιδεώδες, Η αναγέννηση της Γυμναστικής και η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων, ήταν το μεγαλύτερο όνειρο της ζωής του.

Το 1868 διορίζεται δάσκαλος γυμναστικής στο Δημόσιο Γυμναστήριο των Αθηνών και το 1874 τοποθετείται γυμνασιάρχος του προσωρινού γυμναστηρίου που δημιούργησε η οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπίων, με αποκλειστική αρμοδιότητα την εκγύμναση των αθλητών που πρόκειται να συμμετάσχουν στα τρίτα Ολύμπια. Στους συγκεκριμένους αγώνες ορίστηκε υπεύθυνος διοργάνωσης των αθλημάτων. Οι αγώνες διοργανώθηκαν την επόμενη χρονιά και στέφθηκαν από επιτυχία. Ανάλογες αρμοδιότητες είχε και στα τέταρτα Ολύμπια (1888-1889) με περισσότερες συμμετοχές αθλητών και ανάλογη επιτυχία.²⁶⁶

Μετά τα τρίτα Ολύμπια για μικρό χρονικό διάστημα δίδαξε ως καθηγητής γυμναστικής στο Διδασκαλείο Θεσσαλονίκης, η οποία τότε βρισκόταν υπό τουρκικό ζυγό, αποδεχόμενος την πρόσκληση του «Συλλόγου διά την διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων. Το 1879 μετακλήθηκε από τον υπουργό Παιδείας και διορίστηκε διευθυντής του Δημόσιου Κεντρικού Γυμναστηρίου. Το 1880 όταν η γυμναστική έγινε υποχρεωτικό μάθημα στη Δημόσια Εκπαίδευση ανέλαβε τη γυμναστική μόρφωση των δημοδιδασκάλων και συγχρόνως διορίστηκε επόπτης των γυμναστηρίων του κράτους.

Από τη θέση αυτή ο Φωκιανός απέδειξε και πάλι ακούραστη ενεργητικότητα και φιλοπρόοδο πνεύμα. Παράλληλα, του ανατέθηκε η εποπτεία των γυμνασίων των Αθηνών και η επιμόρφωση των γυμναστών. Ουσιαστικά αυτό ήταν το έναυσμα για την εισαγωγή στην εκπαίδευση των πρώτων με «τυπική μόρφωση» γυμναστών.

Την ίδια περίοδο συνέγραψε το «Εγχειρίδιον της Γυμναστικής», ένα από τα πρώτα βιβλία για τη γυμναστική που γράφτηκαν στην Ελλάδα, που φωτίζει με το δικό του τρόπο τον αθλητικό χώρο της εποχής.²⁶⁷

Υπήρξε ο ιδρυτής του Πανελληνίου Γυμναστικού Συλλόγου και σε αυτόν έκρινε σκόπιμο να απευθυνθεί ο Κουμπερτέν για να εκπροσωπήσει την Ελλάδα στο Διεθνές Αθλητικό Συνέδριο στο Παρίσι. Τιμητικά τον ανακήρυξε επίτιμο

²⁶⁵ Μαρία Ζαμενοπούλου, *Αθήνα 1896- Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ*, Αθήνα 2003, σ.10

²⁶⁶ Μαρία Ζαμενοπούλου, *ό.π.*, σ.10-11

²⁶⁷ Ελευθέριος Γ. Σκιαδάς, *ΟΛΥΜΠΙΑΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ. Ιωάννης Φωκιανός, ο κορυφαίος Έλληνας γυμναστής του 19^{ου} αιώνα*. 2016. <http://mikros-romios.gr/ioannis-fokianos.Aνακτήθηκε 8/3/2019>

αντιπρόεδρο του συνεδρίου και έλαβε σοβαρά υπόψη το εμπειριστατωμένο υπόμνημά του, το οποίο παρουσίασε κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής του ο Δημήτριος Βικέλας.

Παραμονές των Ολυμπιακών αγώνων τραυματίστηκε κατασκευάζοντας ένα δίσκο για τους Αγώνες. Από το ατύχημα αυτό δεν συνήλθε ποτέ, υπέκυψε στις 5/5/1896, ενώ λίγες ημέρες νωρίτερα είχε δει να γίνεται πραγματικότητα η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων. Δέκα χρόνια νωρίτερα, το 1886, είχε τιμηθεί με τον Σταυρό του Σωτήρος.²⁶⁸

Ο Φωκιανός υπήρξε ακούραστος εργάτης του αθλητικού πνεύματος, όπως αυτό εκφράζεται από την ευγενή άμιλλα και τη συνολική καλλιέργεια του ανθρώπου μέσα από τον αθλητισμό.

Σήμερα το Εθνικό Γυμναστήριο Αθηνών (Δημόσιο Κεντρικό Γυμναστήριο) στο οποίο υπήρξε διευθυντής απέναντι από το Καλλιμάρμαρο Στάδιο φέρει το όνομά του και ονομάζεται «Εθνικό Γυμναστήριο Αθηνών ο Ι. Φωκιανός»

9.6 Βασιλιάς Γεώργιος Α΄ (1845 – 1913) και Διάδοχος Κωνσταντίνος (1868 - 1923)

Ο Βασιλιάς Γεώργιος Α΄ και ο διάδοχος, και κατόπιν Βασιλιάς Κωνσταντίνος Α΄, είναι συνδεδεμένοι με μεγάλο μέρος της νεότερης Ελληνικής ιστορίας. Άλλοτε με θετικό και άλλοτε με αρνητικό πρόσημο.

Ο Γεώργιος Α΄ υπήρξε ο μακροβιότερος βασιλιάς της Ελλάδας (1863 - 1913), με έντονη επιρροή στην ελληνική πολιτική πραγματικότητα. Η διαλλακτικότητα και η ψυχραιμία του, του επέτρεπαν να διατηρεί σχέσεις με το μεγαλύτερο μέρος του πολιτικού κόσμου. Παράλληλα θεωρείτο ο πλέον αξιόπιστος Έλληνας συνομιλητής στους πολιτικούς κύκλους της Ευρώπης, σε αντίθεση με τον λιγότερο διαλλακτικό και έντονα ενθουσιώδη - παρορμητικό γιο του Κωνσταντίνο. Η βασιλεία του Κωνσταντίνου Α΄(1913-1917 και 1920-1922) είναι συνδεδεμένη με παραγμένες περιόδους της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας, από τους νικηφόρους Βαλκανικούς πολέμους, την αντιπαράθεσή του με τον Ελευθέριο Βενιζέλο και τον Εθνικό Διχασμό ως τη Μικρασιατική Καταστροφή.

Η στάση τους και οι πράξεις τους σε σχέση με την αναγέννηση των Ολυμπιακών Αγώνων υπήρξαν σημαντικές και καθοριστικές τόσο για την ανάληψη

²⁶⁸ Ελευθέριος Γ. Σκιαδάς, *ΟΛΥΜΠΙΑΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ. Ιωάννης Φωκιανός, ο κορυφαίος Έλληνας γυμναστής του 19^{ου} αιώνα*. 2016. <http://mikros-romios.gr/ioannis-fokianos.Aνακτήθηκε 8/3/2019>

όσο και για την επιτυχία της διοργάνωσης. Από το τηλεγράφημα του Γεωργίου προς τους συμμετέχοντες στο διεθνές αθλητικό συνέδριο στο Παρίσι, ως την ανάληψη της προεδρίας της οργανωτικής επιτροπής των Αγώνων από τον διάδοχο και τις πρωτοβουλίες του για ανεύρεση χορηγιών. Από την έντονη παρουσία της βασιλικής οικογένειας κατά τη διάρκεια των αγώνων σε όλες σχεδόν της εκδηλώσεις, είτε ήταν αγωνιστικές είτε όχι, ως και την πρόταση που εξέφρασαν για μόνιμη τέλεση των αγώνων στην Ελλάδα. Ενέργειες που δεν μπορούν παρά να έχουν θετική αξιολόγηση. Στην ουσία η ένθερμη υποστήριξη των Αγώνων από τον Βασιλιά και τον διάδοχο επικάλυψε τις επιφυλάξεις του πολιτικού κόσμου και έδωσε την αίσθηση της κρατικής υποστήριξης στην διοργάνωση και συγχρόνως εξέφρασε την λαϊκή θέληση και τον ενθουσιασμό με τον οποίο υποδέχθηκαν οι Έλληνες τους Αγώνες. Η εκτός πρωτοκόλλου αντίδρασή τους στην υποδοχή του Σπύρου Λούη αποτέλεσε ίσως την πιο χαρακτηριστική έκφραση και των δικών τους προσδοκιών από τους Αγώνες.

9.7 Σπύρος Λούης (1872 – 1940)

Ο Σπύρος Λούης γεννήθηκε στο Μαρούσι Αττικής στις 12/1/1872. Γόνος αγροτικής οικογένειας έγινε και ο ίδιος αγρότης και σαν επιπρόσθετη εργασία μετέφερε και πουλούσε νερό από το Μαρούσι στην Αθήνα. Κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας ξεχώρισε -εντυπωσιάζοντας και τον διοικητή του- για την ικανότητά του να καλύπτει μεγάλες αποστάσεις σε μικρό χρονικό διάστημα. Στους διεθνείς προκριματικούς αγώνες για τον μαραθώνιο των Ολυμπιακών Αγώνων το 1896 έλαβε μέρος και παρά του ότι αρχικά δεν προκρίθηκε με παρέμβαση του παλαιού του διοικητή, που ήταν ο αφέτης των αγώνων, εντάχθηκε στους αθλητές που θα αγωνίζονταν στον μαραθώνιο δρόμο. Ο αστικός μύθος υποστηρίζει ότι ένα από τα κίνητρα συμμετοχής του Λούη στους αγώνες ήταν η ανάγκη να κερδίσει τη συμπάθεια της οικογένειας της Ελένης, μετέπειτα σύζυγος του, μέλη της οποίας δεν τον ήθελαν για γαμπρό επειδή ήταν φτωχός.²⁶⁹ Ο Σπύρος Λούης ήταν ο θρυλικός νικητής του Μαραθωνίου κερδίζοντας δόξα και αναγνώριση.

Παντρεύτηκε την Ελένη και απέκτησαν τρεις γιούς. Παρά τη μεγάλη νίκη και την αγάπη των Ελλήνων στα χρόνια που ακολούθησαν ο Σπύρος Λούης αντιμετώπισε πολλά προβλήματα και δυσκολίες. Εργάστηκε ως αγροφύλακας αλλά η εύθραυστη υγεία της συζύγου του σε συνδυασμό με σειρά ατυχιών των οδηγούν σε

²⁶⁹ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ.23,36,54

οικονομική ανέχεια. Εξακολουθούσαν να του αποδίδονται τιμές αλλά οι οικονομικές δυσκολίες του Ολυμπιονίκη ήταν τόσο φανερές που εντοπίζονταν και αναφέρονταν στις στήλες του ημερήσιου τύπου. Επιπρόσθετα ο Λούης βρέθηκε στη φυλακή κατηγορούμενος για πλαστογραφία και, παρά το γεγονός ότι υπήρξε και πάλι έντονη αντίδραση από τον τύπο, αθώωθηκε με καθυστέρηση δεκατριών μηνών αλλά είχε χάσει την εργασία του και είχε κλονισθεί σε σημαντικό βαθμό η υγεία του. Η απώλεια της συζύγου του (1935) τον επιβάρυνε ψυχολογικά και δυσκόλεψε ακόμη περισσότερο την ήδη κλονισμένη υγεία του.²⁷⁰

Στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Βερολίνου (1936)- σαράντα χρόνια μετά από την μεγάλη του νίκη- ο Σπύρος Λούης ήταν το τιμώμενο πρόσωπο. Εισήλθε στο Ολυμπιακό στάδιο του Βερολίνου, ντυμένος εύζωνας, επικεφαλής της Ελληνικής αντιπροσωπίας, αποθεώθηκε και προσέφερε κλαδί ελιάς στον Χίτλερ. Οι τιμές που του αποδόθηκαν κατά την παραμονή του ξεπέρασαν κάθε προσδοκία.²⁷¹

Η επιστροφή του στην Ελλάδα συνοδεύτηκε και από μία πρόταση για διαφήμιση προϊόντος που όμως απέρριψε γιατί κάτι τέτοιο δεν συμβάδιζε με το ολυμπιακό πνεύμα. Ο Σπύρος Λούης πέθανε στις 26/3/1940.

Στη συνείδηση του κόσμου έμεινε ως ο ήρωας των πρώτων Ολυμπιακών αγώνων. Η νίκη του στο Μαραθώνιο πέρασε στο θρύλο... Ο νερούλας από το Μαρούσι δε συμπεριλαμβάνονταν ανάμεσα στους γνωστούς αθλητές της εποχής. Για την ακρίβεια δεν υπήρξε ποτέ αθλητής. Όμως έγινε σύμβολο του Μαραθωνίου και ο πιο γνωστός στα πέρατα του κόσμου Ολυμπιονίκης της πρώτης Ολυμπιάδας επειδή πρώτος αυτός νίκησε στην απόσταση, που έτρεξε ο αρχαίος μαραθωνοδρόμος μεταφέροντας το μήνυμα της νίκης των Αθηναίων στο Μαραθώνα. Ο Σπύρος Λούης δεν ξαναπήρε ποτέ του μέρος σε άλλο Μαραθώνιο και ίσως ήταν αυτό που συντήρησε το θρύλο του. Σήμερα, η Ελλάδα τιμώντας τον, έδωσε τ' όνομα του στο Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο Αθηνών (Ο.Α.Κ.Α.).²⁷²

²⁷⁰ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *ό.π.*, σ.86-99

²⁷¹ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *ό.π.*, σ.100-105

²⁷² Το Παναθηναϊκό στάδιο. *Πρώτοι Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες.*
<http://www.panathenaicstadium.gr/> Ανακτήθηκε 5/2/2019

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συμπεράσματα και νέες συνθήκες μετά το τέλος των αγώνων της Αθήνας

Η επιτυχία των Ολυμπιακών αγώνων του 1896 στην Αθήνα ξεπέρασε κάθε προσδοκία. Υπήρξαν για την εποχή τους σημαντικότερο γεγονός και έτυχαν της προσοχής της διεθνούς κοινότητας. Αποτέλεσαν και αποτελούν την βάση, τουλάχιστον σε ιδεολογικό επίπεδο, του σύγχρονου αθλητικού κινήματος, του Ολυμπισμού. Οι εξαιρετικές εντυπώσεις των συμμετεχόντων συνέβαλαν στην ισχυροποίηση του νεοϊδρυθέντος ολυμπιακού κινήματος.

Οι συγκυρίες της εποχής αποδείχθηκε ότι ευνόησαν την διοργάνωση. Το ενδιαφέρον για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών συστημάτων με την ένταξη του αθλητισμού σε αυτά. Το νέο ρεύμα νεοκλασικισμού σε Αμερική και Ευρώπη, στην τέχνη και την αρχιτεκτονική, σε συνδυασμό με τα αρχαιολογικά Ευρήματα σε Δελφούς και Ολυμπία που προξένησαν το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του διεθνούς τύπου καθώς και η έντονη παρουσία της κλασικής παιδείας και των εκπροσώπων της στην πνευματική ζωή του σύγχρονου κόσμου συνέβαλαν σε μια ανέλπιστα σε μέγεθος επιτυχία.

Παράλληλα η γοητεία που ασκούσε η φράση «Ολυμπιακοί Αγώνες» και ότι αυτή συνεπάγεται, κυρίως όμως η επιλογή – έμπνευση η αναβίωσή των Αγώνων να λάβει παγκόσμια διάσταση, ξεφεύγοντας από στενά όρια του Ελληνικού κράτους²⁷³ αλλά και η ταυτόχρονη σύνδεση τους στην θεωρία και στην πράξη (επιλογή της Αθήνας) με τον αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό έδωσαν ξεχωριστή αίγλη και αξία στο όλο εγχείρημα.

Τέλος η ανάγκη της Ελλάδας, να παρουσιάσει στην παγκόσμια σκηνή την αναγέννησή της και την ιστορική και πνευματική της σχέση με τους δοξασμένους προγόνους της συνέβαλε σημαντικά στην επιτυχία.

Μια επιτυχία που πιθανότατα να μην είχε τόσο μεγάλο μέγεθος αν δεν είχε συστρατευτεί το σύνολο του Ελληνικού λαού για την διοργάνωση των Αγώνων, θεωρώντας υπόθεση εθνικής τιμής την συγκεκριμένη διοργάνωση.

Οι ξένοι αθλητές και συνοδοί εξέφρασαν τον εντυπωσιασμό τους και τις ευχαριστίες τους για την υποδοχή και την φιλοξενία αλλά και από την άρτια

²⁷³ J. Mac Aloon, *ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ - Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001, σ. 214

διοργάνωση των αγώνων τόσο σε μεταξύ τους συζητήσεις όσο και μέσω του τύπου. Συγχρόνως με την επιστροφή τους στις πατρίδες τους μετέφεραν τις άριστες εντυπώσεις τους διαφημίζοντας την Ελλάδα και τους κατοίκους της. Ο ενθουσιασμός τους, και οι έπαινοι προς τους διοργανωτές, ήταν δικαιολογημένος. Η Ελλάδα παρά τις όποιες επιφυλάξεις, διοργάνωσε σε μικρό χρονικά διάστημα διεθνής αγώνες, κάτι που δεν είχε ξαναγίνει. Είναι χαρακτηριστική η μεταβολή της άποψης του πρέσβη των Η.Π.Α. που πριν τους αγώνες θεωρούσε αδύνατο να μπορέσει η Ελλάδα να τους διοργανώσει και μετά από αυτούς πρότεινε η Νέα Υόρκη να παραιτηθεί από την διεκδίκηση των αγώνων παραχωρώντας την θέση της στην Αθήνα²⁷⁴.

Στους Έλληνες η διοργάνωση σκόρπισε αισθήματα περηφάνιας και ενθουσιασμού. Είναι χαρακτηριστικό το παρακάτω απόσπασμα: «Ο λαός ... θέλων να εκδήλωσε την ευγνωμοσύνην του προς τον Διάδοχον ... δια την απροσδόκητον και ανέλπιστον επιτυχίαν των αγώνων, διηυθύνθη μετά των Μουσικών εις τα ανάκτορα, όπου ο βουλευτής Δεληγιώργης προσεφώνησε τον Διάδοχον και προσέφερεν αυτώ στέφανον. Ο Διάδοχος ... ευχαρίστησε και συνεχάρη... τους εργασθέντας υπέρ της αναβίωσης και της θριαμβευτικής επιτυχίας των Αγώνων μεθ' ο το πλήθος εξερράγη εις φρενητιώδη χειροκροτήματα ...».²⁷⁵

Ανάλογος ενθουσιασμός επικράτησε και στις τάξεις των πνευματικών ανθρώπων του τόπου οι οποίοι εκτιμούσαν ότι η χώρα κέρδισε σε πολλά επίπεδα από την διοργάνωση. Αρκετοί λόγιοι όπως οι Κ. Παλαμάς, Αλ. Παπαδιαμάντης, Δ. Βικέλας, Σπ. Λάμπρου (Καθηγητής και μετέπειτα πρωθυπουργός), Γαβριηλίδης (Εκδότης της Ακρόπολης, δημοσιογράφος), Χαρ. Άννινος, Γ. Ιεροκλής (δημοσιογράφος), εμπνεύστηκαν από τους αγώνες αλλά και συνέβαλλαν στην επιτυχία τους. Ενώ κάποιοι αναφέρθηκαν και στη μόνιμη επιστροφή τους στην Ελλάδα. Στα κείμενα στο περιοδικό «Ολύμπια» της εποχής καθώς και στο λεύκωμα «Η Ελλάς κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896» εκφράζεται, από τον πνευματικό κόσμο της χώρας, η ικανοποίηση για την επιτυχία της Ελλάδος σε αθλητικό, πολιτιστικό, οργανωτικό και πολιτικό ακόμη επίπεδο αλλά και αισιοδοξία για το μέλλον εξαιτίας αυτής της επιτυχίας.²⁷⁶

²⁷⁴ Κ. Γεωργιάδης, *ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ - Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001, σ.125

²⁷⁵ Κ. Γεωργιάδης, *ό.π.*, σ.123

²⁷⁶ Κ. Γεωργιάδης, *ό. π.*, σ.123

Υπήρξε τέτοιος ενθουσιασμός που το θέμα της μόνιμης τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων είχε αρχίσει να αποτελεί θέμα συζήτησης και δημοσιευμάτων πριν ακόμη λήξουν. Ήταν τόσο μεγάλη η επιτυχία - αποτελούσε κοινή παραδοχή όλων - που ο διάδοχος Κωνσταντίνος, πρόεδρος της διοργανωτικής επιτροπής των Αγώνων, στην ομιλία του κατά την τελετή λήξης αναφέρθηκε στο αίτημα να γίνονται μόνιμα στην Ελλάδα οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Το δικαιούταν ο λαός της όχι μόνο γιατί αυτός πέτυχε τη μεγάλη νίκη του πραγματικού φιλάθλου, αλλά και γιατί η Ελλάδα ήταν η κοιτίδα τους και θα μπορούσε περισσότερο από κάθε άλλη χώρα να διαφυλάξει το κύρος τους.²⁷⁷ Ο βασιλιάς Γεώργιος Α΄ δεν δίστασε να το θέσει, παρά το ότι ήταν αντίθετο με όσα είχαν συμφωνηθεί στο Παρίσι. Σε μια από τις συχνές αναφορές του στο θέμα επεσήμανε : «... θ΄ αναχωρήσετε δια να επιστρέψητε εις την ιδίαν έκαστος πατρίδα, δεν σας αποχαιρετώ σας λέγω καλήν αντάμωσιν άπαξ έτι ενταύθα». Αυτές οι απόψεις, που σίγουρα εξέφραζαν τους Έλληνες, δεν άφησαν αδιάφορους τους ξένους που άλλοτε αντιδρούσαν με επιφύλαξη ή και αρνητικά (Κουμπερτέν²⁷⁸) και άλλοτε θετικά όπως οι TIMES του Λονδίνου που εξέφρασαν την υποστήριξή τους σε δημοσίευμα που αναδημοσίευσαν και οι ελληνικές εφημερίδες του 1896 («Άστυ» 11/4/1896).²⁷⁹ Βέβαια οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί αγώνες είχαν πάρει τον δρόμο τους και το αίτημα δεν έγινε αποδεκτό, ούτε τότε ούτε και αργότερα, αν και η Ελλάδα το επανέφερε συχνά στη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης . Αν γινόταν δεκτό θα ακυρωνόταν ο διεθνής χαρακτήρας της διοργάνωσης. Οι Αγώνες σε κάθε περίπτωση είναι άμεσα συνδεδεμένοι με την Ελλάδα. Μάλιστα σε επίπεδο αναφορών και συμβολισμών τουλάχιστον της αποδίδονται οι πρέπουσες τιμές σε κάθε διοργάνωση όπου και αν πραγματοποιείται.

Σε οικονομικό επίπεδο οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1896 σημείωσαν ανέλπιστα επιτυχία. Οι δαπάνες των αγώνων καλύφθηκαν από τα έσοδα της επιτροπής διοργάνωσης. Έσοδα που προήλθαν από: δωρεές ιδιωτών, προσφορές ελληνικών κοινοτήτων του εξωτερικού, εισιτήρια, πωλήσεις γραμματοσήμων, αναμνηστικών μεταλλείων, δάνειο από την εθνική τράπεζα, εισφορές από δήμους-συντεχνίες-συλλόγους. Ο ισολογισμός που παρουσίασε η κεντρική επιτροπή διοργάνωσης μετά και την επιστροφή του δανείου ήταν θετικός. Το Ελληνικό κράτος

²⁷⁷ Το Παναθηναϊκό στάδιο. *Πρώτοι Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες*. <http://www.panathenaicstadium.gr/>. Ανακτήθηκε 5/2/2019

²⁷⁸ Θωμάς Γιαννάκης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, Αθήνα 1989, σ. 118

²⁷⁹ Αργύρης Γ. Συμεωνίδης, *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*, Αθήνα 1985, σ. 118-120

δεν είχε επιβαρυνθεί από τους αγώνες αντίθετα είχε κερδίσει. Όπως υποστήριζε το μέλος της επιτροπής Τιμολέων Φιλήμων οι πωλήσεις γραμματοσήμων είχαν αποδώσει στο δημόσιο ταμείο περισσότερα χρήματα από όσα είχε προσφέρει το κράτος στην οργανωτική επιτροπή. Για μια διαλυμένη οικονομικά χώρα η οικονομική επιτυχία των Αγώνων ισοδυναμούσε με ένα μικρό θαύμα.

Στο αθλητικό επίπεδο επίσης τα οφέλη ήταν σημαντικά: Τονώθηκε το αθλητικό κίνημα και η αθλητική παιδεία της χώρας. Δημιουργήθηκαν αθλητικοί σύλλογοι κατά την προετοιμασία αλλά και μετά τους αγώνες (μόνο το 1896 δημιουργήθηκαν 40 σύλλογοι εντός και εκτός Ελλάδος²⁸⁰) που συμπεριέλαβαν στις δραστηριότητές τους και νέα αθλήματα (κυρίως κλασικού αθλητισμού²⁸¹) που δεν ήταν ανεπτυγμένα στην χώρα, ενώ ο μαραθώνιος έγινε το εθνικό άθλημα των Ελλήνων για πολλά χρόνια. Κρίθηκε απαραίτητη για την εκπαίδευση η διδασκαλία της φυσικής αγωγής από ειδικούς, κάτι που έγινε πράξη με τον νόμο «περι γυμναστικής» (ΒΧΚΑ 10/7/1889 ²⁸²) όπου καθιερωνόταν η τριώρη εβδομαδιαία διδασκαλία του μαθήματος της γυμναστικής και ιδρύονταν σχολή γυμναστών διετούς φοίτησης. Δημιουργήθηκε Σύνδεσμος Ελληνικών Αθλητικών Γυμναστικών Σωματίων ²⁸³ (αρχικά ΣΕΑΓΣ και κατόπιν για λόγους ευφωνίας ΣΕΓΑΣ), πάλι με ενέργειες του Ιωάννη Φωκιανού, που συμπεριέλαβε στις δραστηριότητές του τη διοργάνωση ετήσιων πανελλήνιων αθλητικών αγώνων σε συνεργασία με την ολυμπιακή επιτροπή.²⁸⁴

Οι πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες συνοδεύτηκαν και με μια δυσάρεστη και σκληρή για την Ελλάδα εξέλιξη, τον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897. Μέσα στο γενικό κλίμα ευφορίας που επικρατούσε την συγκεκριμένη περίοδο, έγινε λανθασμένη εκτίμηση από το σύνολο σχεδόν του πολιτικού και πνευματικού κόσμου της χώρας που οδήγησε σε μια ήττα με πολλές και οδυνηρές συνέπειες για τον Ελληνικό λαό. Ίσως γιατί για τους Έλληνες οι Ολυμπιακοί Αγώνες δεν ήταν απλά ένα αθλητικό γεγονός συνδεδεμένο με την αρχαιότητα, ήταν κυρίως ένας γεγονός με πολιτικές και πολιτιστικές προεκτάσεις, που για το νέο και μικρό ακόμη κράτος τους,

²⁸⁰ Πέτρος Λινάρδος, *Ο σύλλογος το ζωντανό «κύτταρο» του Αθλητισμού, «Οι σύλλογοι της πρωτοπορίας»*, Αθήνα 2004, σ.79

²⁸¹ Ιωάννης Χρυσάφης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σ.359

²⁸² Ιωάννης Χρυσάφης, *ό. π.*, σ. 356-357

²⁸³ Πέτρος Λινάρδος, *ό.π.*, σ.79

²⁸⁴ Γεωργιάδης :*ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ - Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2004-ΥΠ.Ε.Π.Θ. 2001, σ. 126

αποτελούσε το μέσο για την ισότιμη αποδοχή του από την παγκόσμια κοινότητα αλλά και την πραγματοποίηση της εθνικής ολοκλήρωσης.

Για την Ελλάδα η αναγέννηση των Ολυμπιακών Αγώνων ήταν μια ευκαιρία και δικής της αναγέννησης. Η ανάληψη, η προετοιμασία και τελικά η επιτυχημένη διοργάνωση προσέφερε περηφάνια, ενότητα, αισιοδοξία, αυτοπεποίθηση και επαφή με την μεγαλειώδη πολιτισμό των προγόνων της. Παράλληλα της προσέδωσε στα μάτια της παγκόσμιας κοινότητας την αίγλη που αναζητούσε προσπαθώντας να φανεί αντάξια της βαριάς ιστορίας της. Ο Ελληνικός Αθλητισμός αποτέλεσε πηγή της παγκόσμιας αθλητικής ιδεολογίας και αποτελεί ιδρυτικό μέλος της παγκόσμιας αθλητικής κοινότητας.

Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων υπήρξε επιτυχής. Μετέφεραν το Ολυμπιακό πνεύμα από τους πανάρχαιους χρόνους στην σύγχρονη εποχή. Εξέφρασαν με επιτυχία την αρχαία ελληνική φιλοσοφία όπου το άτομο καλλιεργείται και αναπτύσσεται ψυχικά και πνευματικά σε ισορροπία με τη σωματική άσκηση. Επανάφεραν την αξία της ευγενούς άμιλλας σε παγκόσμιο επίπεδο καθώς και αρετές όπως ο σεβασμός, η ενότητα, η προσπάθεια, η συμμετοχή, η αλληλεγγύη, η θέληση, η φιλοξενία, η αξιοπρέπεια, το αγωνιστικό πνεύμα, η αναγνώριση του νικητή, η τιμή και η περηφάνια, η ειρήνη και η συναδέλφωση μεταξύ των λαών που οδηγεί στην πρόοδο και την ευημερία ατόμων και κοινωνικών συνόλων. Κατέστησαν τον αθλητισμό ως βασική παράμετρο της αγωγής και καλλιέργειας της νεολαίας και τελικά αποτέλεσαν το ισχυρότερο κεφάλαιο στην ανάπτυξη του Ολυμπιακού κινήματος και της ιδεολογίας του που με νεότερους όρους ονομάστηκε, Ολυμπισμός.

Οι Έλληνες αποδέχθηκαν με ενθουσιασμό την πρόκληση και συστρατεύτηκαν στην προσπάθεια για μια επιτυχημένη διοργάνωση από τον πρώτο ως τον τελευταίο, από τον πλουσιότερο ως τον φτωχότερο, από τη βασιλική οικογένεια ως τους λωποδύτες της πόλης, από τους λόγιους και τους ανθρώπους των τεχνών ως τους απλούς πολίτες, από τους επαγγελματίες της πόλης ως τους εργάτες που δούλευαν φιλότιμα διπλές βάρδιες για να ετοιμάσουν έγκαιρα το στάδιο, από τις Ελληνικές κοινότητες εκτός του τότε Ελληνικού κράτους που έστειλαν τις προσφορές τους ως τις απλές νοικοκυρές που στόλιζαν τα σπίτια τους για να υποδεχθούν κάποιους άγνωστους ρομαντικούς ξένους, από τους Εθνικούς Ευεργέτες ως τους λίγους επιστήμονες του νεοσύστατου κράτους, από το διαλυμένο δημόσιο με

τις ανύπαρκτες υποδομές ως τους νέους που έγιναν αθλητές λίγο πριν τους Αγώνες για εκπροσώπησαν την χώρα τους.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1896 δεν ήταν απλά μια επιτυχημένη αθλητική διοργάνωση αλλά μια διοργάνωση που ανέδειξε και παρέδωσε στη διεθνή κοινότητα το πνεύμα των αρχαίων αγώνων δημιουργώντας παράλληλα και νέα σύμβολα και συμβολισμούς, προσδίδοντας τεράστια αίγλη στο ξεκίνημα της νέας παγκόσμιας πλέον Ολυμπιακής ιδέας. Οι Έλληνες –όπως αποδείχθηκε- δεν διοργάνωσαν αγώνες κοιτώντας στο παρελθόν αλλά κοιτώντας στο μέλλον παίρνοντας έμπνευση από το παρελθόν.

Στους Αγώνες του 1896 πραγματοποιήθηκε η αναβάπτιση των αξιών του αρχαίου αθλητικού πνεύματος ως μέσου αγωγής και καλλιέργειας της παγκόσμιας νεολαίας στοχεύοντας σε έναν ειρηνικό και καλύτερο κόσμο.

Οι πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί αγώνες αποτέλεσαν το εφαλτήριο για την ανάδειξη και ανάπτυξη του Ολυμπιακού κινήματος και ο Ελληνικός αθλητισμός αποτελεί σήμερα μέρος του παγκόσμιου αθλητισμού αλλά παράλληλα αποτελεί και τη μήτρα από την οποία προήλθε αυτός.

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΠΗΓΕΣ

<https://agonigrammi.wordpress.com/>: *Μορφές αθλητισμού & αγωνίσματα στην Κρήτη στα χρόνια της Τουρκοκρατίας*. Παπαδάκης Ευάγγελος -Άγωνα Γραμμή-Ιστορικά 2008

<http://www.apologitis.com/gr/ancient/Olympiakoi.html> Μάνος Μικελάκης, *Μορφές άθλησης στο Βυζάντιο και την περίοδο της Τουρκοκρατίας-«Ούτος ο του Χριστού αθλητής»* Πηγή: Περιοδικό Corpus, τεύχος 61, άρθρο Παράλληλοι Κόσμοι

<http://www.apologitis.com/gr/ancient/Olympiakoi.html> ,Βασίλειος Σιαμέτης, *Ο αθλητισμός και οι αθλητικές εγκαταστάσεις της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας,(Τα στάδια στην αρχαία Ελλάδα και οι σύγχρονες αναβιώσεις των αρχαίων αγώνων)*, έκδοση του περιοδικού Corpus, εκδόσεις Περισκόπιο

<https://argolikivivliothiki.gr/2016/08/05/bairaktaris/> Δημήτρης Λούκας Κουτσαβάκηδες και Μπαϊρακτάρηδες 5/8/ 2016 αναδημοσίευση ομιλίας της 15ης Μαΐου 1997 από το περιοδικό «Τα Αθηναϊκά»

<https://dinamiprosforas.gr/archives/1745> Γεώργιος Αβέρωφ: *Η εμβληματική μορφή της Ελλάδας*. 14/9/ 2018

<https://el.wikipedia.org/wiki> Τζέιμς Μπρένταν Κόνολι

<https://www.greekroyalfamily.gr/timeline/first-olympic-games.html>. *Οι Πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες*. Ανακτήθηκε 3/3/2019

<https://www.iefimerida.gr/news>. Μιχαηλίδης Γιώργος, *Πως ο Ιουστινιανός έσφαξε 30.000 «αγανακτισμένους»*. 18/1/2012.

<http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/2030/P0002030.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Αθηνόδωρου Ι. Μοσχόπουλου *Μεταπτυχιακή Διατριβή -Οργανωμένος αθλητισμός στις ένοπλες δυνάμεις και απήχηση του στην Ελληνική κοινωνία της περιόδου 1948-1968*

www.kathimerini.gr/.../ta-122-olympiaka-metallia-ths-elladas-kai-ποιοι-ta-katekthsan: ΕΛΕΝΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, *Τα 122 ολυμπιακά μετάλλια της Ελλάδας και ποιοι τα κατέκτησαν*, 18/08/2016

http://klasikosathlitismos.blogspot.com/2015/03/blog-post_81.html Αγορίτσα Γκουμότσιου. *Ρίψεις-Σφαιροβολία*. Μάρτιος 2015

http://3lykpolichn.thess.sch.gr/Olympiaki_paideia/exelixa/exelixa2.html Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΘΛΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ. Βιβλιογραφία: ΣΩΤΗΡΗΣ Γ. ΓΙΑΤΣΗΣ, ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΣΜΟ, 1985 και ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ 1982.

<http://mikros-romios.gr> Ελευθέριος Γ. Σκιαδάς. Ο κοσμοπολίτης Δημήτριος Βικέλας που συνέβαλε στην αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων. 2016

<http://mikros-romios.gr/ioannis-fokianos>. Ελευθέριος Γ. Σκιαδάς ΟΛΥΜΠΙΑΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ. Ιωάννης Φωκιανός, ο κορυφαίος Έλληνας γυμναστής του 19ου αιώνα. 2016.

<https://www.newsbeast.gr/portraits/arthro/2665383/to-protopalikaro-tou-botsari-pou-arnithike-tin-apozimiosi-ton-agoniston-ke-egine-ethnikos-evergetis> Το πρωτοπαλίκαρα του Μπότσαρη που αρνήθηκε την αποζημίωση των αγωνιστών και έγινε εθνικός ευεργέτης. Ο Ευαγγέλης Ζάππας και τα κατορθώματά του μετά το 1821. 24/04/201

<https://www.omada.reporer.com.cy>. Μικαέλο Παπαδάκης. Ο εμφύλιος στον ΑΠΟΕΛ και η γέννηση της Ομόνοιας. 30/11/2016

<http://www.onsports.gr/afieromata/story/563336/olympiakoi-agonis-1896-h-anaviosi-oi-dyskolies-kai-o-polemos-toy-diethnoys-tyroy> 06/04/2018 Ολυμπιακοί Αγώνες 1896: Η αναβίωση, οι δυσκολίες και ο «πόλεμος» του διεθνούς τύπου. Ανακτήθηκε 3/2/201

<http://www.panathenaicstadium.gr>, Το Παναθηναϊκό στάδιο. Πρώτοι Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες

<http://pemptousia.gr/2017/kliriki-tis-tourkokratias-ke-athlitismos> Βασίλειος Καϊμακάμης, Κληρικοί της Τουρκοκρατίας και αθλητισμός, 14/11/2017

<https://www.sansimera.gr/articles/545/84>. Η ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων. Αθήνα 1896

<https://www.sansimera.gr/articles/1130> .Ολυμπιακός ύμνος

<https://www.sansimera.gr/biographies/226> Δημήτριος Βικέλας 1835 -1908.

<https://www.sport24.gr/Columns/longform/1978-to-moyntial-ths-ntrophs.2864421.html>. 1978, Το μουντιάλ της ντροπής. Θανάσης Κρεκούκας 25/6/2016

<https://www.https://tvxs.gr/news/athlitika/pagkosmio-kypello-1978-moyntial-ntropi-tis-argentinikis-xoyntas>. Παγκόσμιο Κύπελλο 1978: Το μουντιάλ-ντροπή της Αργεντινικής χούντας. 20/6/2018

Μ. Πλωρίτης, "Ο Ρήγας, το θέατρο και οι Ολυμπιακοί Αγώνες", Εφημ. "ΤΟ ΒΗΜΑ" 16-1-1998

B. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αλμπανίδης Ευάγγελος, Σαμάρας Παρασκευάς, *Θράκης- Αιγαίου- Κύπρου κοινές Αθλητικές και Ολυμπιακές ρίζες*, Αθήνα 2008.

Αναστασίου Αθανάσιος, Βουζικά Έφη, Μάστορα Ιωάννα, Μουντάκης Κων/νος, *Γίνε πρωταθλητής στη ζωή*. Ίδρυμα Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας, Αθήνα 2004.

Ανδρόνικος Μ., *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες Στην Αρχαία Ελλάδα: Η συμβολή του αθλητισμού στην αγωγή των νέων*, Αθήνα 2003, σ.45

Ανδρόνικος Μ., Γιαλούρης Γ., Παλαιολόγου Κλ., Πεντάζου Μ., Κακριδή Θ., Καραγιωργα-Σταθακοπούλου Θ., *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες Στην Αρχαία Ελλάδα*, Αθήνα 2003.

Αυγερινός Θεόδωρος, *Κοινωνιολογία του Αθλητισμού*, Θεσσαλονίκη 2007.

Βικέλας Δημήτριος, *Περί Βυζαντινών*, Λονδίνο 1874.

Γεωργιάδης Κ., *:ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ - Αναφορές Προσεγγίσεις, Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001.

Γιαλούρης Γ., *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες Στην Αρχαία Ελλάδα: Η σημασία και η ακτινοβολία των αγώνων*, Αθήνα 2003,σ.85

Γιαλούρης Ν., *Ολυμπιακοί Αγώνες Αναφορές προσεγγίσεις- Οι Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες και η συμβολή τους στη διαμόρφωση της Ελληνικής Παιδείας*, Αθήνα 2001.

Γιαννάκης Θωμάς, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*. Αθήνα 1989.

Γιαννάκης Θωμάς Β., *ΙΕΡΟΙ-ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ*, Αθήνα χ.χ.

Γιαννάκης Θωμάς, *Ολυμπιακοί Αγώνες Αναφορές προσεγγίσεις- Ιεροί Πανελλήνιοι Αγώνες*, Αθήνα 2001.

Ζαμενοπούλου Μαρία (Μελέτη, επιλογή υλικού, κείμενα),*Αθήνα 1896-Οι Ολυμπιακοί αγώνες και το Φωτογραφικό λεύκωμα του Άλμπερτ Μάγιερ. ΥΠ.Ε.Π.Θ.- Ολυμπιακή Παιδεία, Μουσείο Μπενάκη*, Αθήνα 2003.

Καϊμακάμης Βασίλειος, *Η συνεισφορά των Βλαχόφωνων Ελλήνων στην αναβίωση των πρώτων διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων (Αθήνα 1896)*, Πρακτικά Ημερίδας 21^{ου} Πανελληνίου Ανταμώματος Βλάχων, Γρεβενά 2004.

Καρνάζης Κ. ,*Υπερμαραθωνοδρόμος*, Αθήνα 2016

Κοντογιαννίδης Τάσος Κ., *Η θρυλική Ολυμπιάδα του Σπόρου Λούη*, 2004.

Κούρος Γιάννης , *Το εξαήμερο του αιώνα*, Μελβούρνη 1995.

Κωνσταντινάκος Π., *Η οργάνωση της άσκησης-άθλησηςστη σύγχρονη κοινωνία*, Αθήνα 2008

Λινάρδος Πέτρος, *Ο σύλλογος το ζωντανό «κύτταρο» του Αθλητισμού - «Οι σύλλογοι της πρωτοπορίας»*, Αθήνα 2004.

Λινάρδος Πέτρος, *Δ.Βικέλας – Από το όραμα στην πράξη*, Αθήνα 1996.

Μαυροματάκη Μαρία, *Ολυμπία και Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 2002.

Μουρατίδης Ιωάννης, *Ιστορία Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Αρχαίου κόσμου*,. Θεσσαλονίκη 2010.

Μουρατίδης Ιωάννης, *Ολυμπιακοί Αγώνες Αναφορές προσεγγίσεις- Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 2001.

Μουρατίδης Ιωάννης, Καμπίτσης Χρήστος, Μουντάκης Κωνσταντίνος, Μάστορα Ιωάννα ,*"Οδηγός ολυμπιακής και αθλητικής παιδείας για εκπαιδευτικούς- Ίδρυμα Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας*, Αθήνα 1998.

Μπασαντής Διαμαντής- Ζαχαρόπουλος Θύμιος, *Σπόρ και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, Αθήνα 2008.

Παπαδιαμάντης Αλέξανδρος, *Άπαντα-Ολυμπιακοί αγώνες και Ολυμπιάδες(1896)*, Αθήνα 1988, τ.5.

Παπαχρήστος Τάσος, *Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων,(Α' τόμος)- Περιοδικό Εικόνες*, τ.402.Αθήνα 1992.

Ροΐδης Μανουήλ, *κείμενα για την Αθήνα των Ολυμπιακών Αγώνων του 1896*, Αθήνα 2004.

Σακκά- Νικολακοπούλου Ναννίνα , *Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα χ.χ

Σακελλαρίου Τάκης Γ, *Η σωματική Αγωγή εν Ελλάδι, Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν «Ήλιου», Περίοδος 1953-55, τ.7.*

Σαμάρας Παρασκευάς, *Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα 1797- 1859*, Αθήνα 1992.

Συμεωνίδης Αργύρης Γ., *Σπύρος Λούης- Η αληθινή του Ιστορία*. Αθήνα 1985.

Χρυσάφης Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930.

MacAloon J. , *ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ - Αναφορές Προσεγγίσεις: Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2001.

Menotti Giovanni, *Αρχαία Ελλάδα: Αθλήματα και αγώνες στην Ελλάδα*, τ.2, σ.174 -206, ειδική έκδοση (2018) για την εφ. «Το Βήμα», επιμέλεια Ουμπέρτο Έκο

Llewellyn Michael – Smith , *Οι Ολυμπιακοί του 1896 στην Αθήνα , Η γένεση των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 2004.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

«Οι πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί αγώνες .

Ο Ελληνικός Αθλητισμός από την Αρχαιότητα ως την Αθήνα του 1896»

Οι πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί αγώνες αποτέλεσαν την πρώτη ουσιαστική παρουσία του νεοσύστατου Ελληνικού κράτους στην παγκόσμια σκηνή. Ο Ελληνικός αθλητισμός έγινε ιδρυτικό μέλος του παγκόσμιου αθλητικού κινήματος αλλά παράλληλα αποτέλεσε και τη μήτρα από την οποία προήλθε αυτό, όχι απλά σε επίπεδο αθλημάτων αλλά σε επίπεδο αξιών. Αξίες και αθλητικά γεγονότα που κατέστησαν τον αθλητισμό ως ένα ισχυρό παράγοντα που επηρεάζει σχεδόν όλες τις διαστάσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Ο ελληνικός Αθλητισμός είχε και έχει τις αξίες και τις ρίζες του στην αρχαιότητα και τους αρχαίους Ολυμπιακούς αγώνες, τις μεταλαμπάδευσε στο Βυζάντιο και αποτέλεσαν πηγή δύναμης και ενότητας του Ελληνισμού κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας .

Η δημιουργία του σύγχρονου Ελληνικού κράτους συνοδεύτηκε και από τις προσπάθειες αναβίωσης των Ολυμπιακών αγώνων και των αξιών τους. Αναβίωση που επετεύχθη χάρις την αγάπη και τον ρομαντισμό ενός Γάλλου αριστοκράτη, την οξυδέρκεια ενός Έλληνα λογοτέχνη, την φιλοπατρία Ελλήνων ευεργετών αλλά και τη προσπάθεια, τη συμμετοχή και τον ενθουσιασμό με τον οποίο περιέβαλε τους αγώνες ο Ελληνικός λαός.

Η διοργάνωση, από την πάμφτωχη Ελλάδα, των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών αγώνων στην Αθήνα το 1896 και η ευφορία με την οποία έγιναν δεκτοί ήταν αυτή που έδωσε την λάμψη, την έμπρακτη στήριξη καθώς και την ιδεολογική βάση στην οποία θεμελιώθηκε ο σύγχρονος Ολυμπισμός. Αυτό όμως που εκτόξευσε τη συμβολική τους αξία και συνέβαλε στην καλλιέργεια του μύθου που τους περιβάλλει, ήταν οι προσωπικές διαδρομές των πρωταγωνιστών των αγώνων, με προεξέχουσα τη νίκη του Σπύρου Λούη στον πρώτο αθλητικό Μαραθώνιο της παγκόσμιας ιστορίας.

Οι πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί αγώνες κατέδειξαν την ιστορική συνέχεια του αθλητικού κινήματος όχι απλά σε επίπεδο αθλημάτων αλλά σε επίπεδο αξιών, πολιτισμού, σκέψης και προσέγγισης της ζωής. Με φορέα τον Ελληνικό λαό, το αρχαίο Ολυμπιακό ιδεώδες, ακολουθώντας διαδικασίες εξέλιξης και προσαρμογής,

πορεύτηκε, από την αρχαιότητα στο σήμερα, μέσα από τις συγκυρίες και τις συνθήκες της κάθε εποχής και παραδόθηκε, το 1896, στην παγκόσμια κοινότητα αποτελώντας τη βάση του σύγχρονου Ολυμπισμού.